

Diplomàcia pública catalana
Anuari FOCIR 2015

Diplomàcia pública catalana
Anuari FOCIR 2015

Diplomàcia pública catalana. Anuari FOCIR 2015
Març 2016

Edita

FOCIR. Federació d'Organitzacions Catalanes Internacionalment Reconegudes

Autors

Josep Lluís Alay, Jordi Bacaria, Carme Barbany, Àngels Chacón, Joan Chicón, Ronald Grätz, Teresa La Porte, Joaquim Llimona, Manuel Manonelles, Francesc Morata, Martí Petit, Dirk Rochtus, Mònica Sabata, Josep Sort, Eduard Vallory i Vicenç Villatoro.

Edició i revisió

Anna Bendicho i Oriol March

Correcció

Tradnologies

Disseny gràfic

Artefacto

Impressió

Top Open Printing Systems S.L.

Dipòsit Legal. B-9932-2016

ISSN. 2462-5078

FOCIR. Federació d'Organitzacions Catalanes Internacionalment Reconegudes

Via Laietana, 54, 2n pis, despatx 213. 08003 Barcelona

932 690 540

www.focir.cat

secretaria@focir.cat

Amb el suport de:

**Diputació
Barcelona**

Generalitat de Catalunya
Departament de la Presidència
Secretaria d'Afers Exteriors
i de la Unió Europea

Resten rigorosament prohibides, i estaran sotmeses a les sancions establertes per la llei, la reproducció total o parcial d'aquesta obra per qualsevol procediment, comprenent-hi la reprografia i el tractament informàtic, o la distribució d'exemplars mitjançant lloguer i préstec sense l'autorització escrita de l'editor.

7	Pròleg Mònica Sabata La diplomàcia pública a Catalunya 2015. Estat de la qüestió
	I Models de diplomàcia multinivell, una aposta col·lectiva per la diplomàcia de ciutats i ciutadania
11	María Teresa La Porte El rol creixent de les ciutats en les relacions internacionals: l'auge i possibilitats de la diplomàcia multinivell
19	Francesc Morata Els governs locals com a actors europeus i internacionals
23	Eduard Vallory Cap a un model plural de diplomàcia
	II Complementarietat de la diplomàcia convencional i la diplomàcia pública
29	Martí Petit La diplomàcia digital, una eina al servei de la diplomàcia actual
37	Manuel Manonelles Reflexions i criteris entorn del model de diplomàcia per la Catalunya-Estat
45	Jordi Bacaria Diplomàcia pública i societat civil
	III Referents internacionals en diplomàcia pública, els casos d'Alemanya, Flandes i el Quebec
55	Ronald Grätz Una Europa de les cultures. Diplomàcia cultural després de l'estat nacional
61	Dirk Rochtus Flandes, una política exterior de diplomàcia pública

67	Josep Sort La diplomàcia pública quebequesa
----	--

IV

Referents nacionals en diplomàcia pública

77	Josep Lluís Alay La Diputació de Barcelona com a actor internacional del territori en el context català
81	Vicenç Villatoro Fundació Ramon Llull, la projecció exterior de la cultura catalana
87	Joaquim Llimona El procés d'internacionalització vist des de la PIMEC

V

Bones pràctiques en «*city & citizen diplomacy*» a Catalunya

93	Carme Barbany La projecció exterior de Granollers
97	Àngels Chacón L'estratègia d'internacionalització a la ciutat d'Igualada
101	Joan Chicón Ens locals i diplomàcia municipal

VI

105	Conclusions
-----	--------------------

Annex

109	Currículum dels autors
-----	-------------------------------

A Francesc Morata

El professor Morata fou catedràtic de Ciència Política a la UAB . El text que trobareu en aquest Anuari correspon a la seva intervenció durant les XIII Jornades de la FOCIR del febrer del 2015. Agraïm la seva aportació acadèmica i personal al pensament sobre la diplomàcia pública, la construcció i política europea, i els organismes multilaterals. Reconeixem i apreciem les facilitats que la família i el seu equip hagin autoritzat la publicació del contingut.

Pròleg

Mònica Sabata Fernández

La diplomàcia pública a Catalunya 2015. Estat de la qüestió

La globalització, els reptes socials, culturals i polítics, l'actuació dels poders econòmics, el reclam de més democràcia, les noves formes de comunicació i les xarxes socials, la voluntat creixent de participació, la promoció de la igualtat entre la ciutadania i la consciència que la transformació de la política és vital, fan que les formes que tradicionalment havien estat acceptades com a pròpies i inalterables al món occidental hagin esdevingut antigues i caduques. S'imposa el canvi. I és que els nous escenaris estan generant moltes modificacions, entre les quals el fet que nous actors de la societat civil estiguin avui molt més presents en l'escena pública que no pas ho estaven fa uns anys. Aquesta és una realitat cada dia més palpable en l'actualitat política d'àmbit nacional però també –i aquest és el tema que ens ocupa– en tot allò que fa referència a les relacions internacionals. Vivim en un món global que reclama una nova governança i, per això, és fonamental pensar com ha de ser i qui hi ha de participar. En definitiva, es tracta de saber qui conformarà les relacions internacionals del segle XXI.

Si abordem aquests canvis en l'esfera internacional, cal reconèixer que d'ençà del final de la Guerra Freda s'han produït unes transformacions notables en el que s'entenia per la diplomàcia entre els estats. Si fins aleshores aquestes havien estat principalment d'ordre bilateral, a l'actualitat han perdut protagonisme i han estat substituïdes per uns vincles que tenen una dimensió més multilateral i multi actor, en els quals allò que hem anomenat diplomàcia pública –o *soft power*– adquireix una importància cabdal. Així doncs, ja no s'entén que les relacions internacionals de qualsevol estat o territori d'arreu del món hagin de passar exclusivament per les relacions establertes a través de la diplomàcia estatal o formal, sinó que existeix una diplomàcia 2.0 en què es modifiquen els actors i s'amplien a totes aquelles institucions, organitzacions i persones que tenen capacitat d'actuar a l'exterior i que contribueixen a generar una marca, unes relacions estables, una agenda, unes sinergies i una reputació favorable com a centre de l'estratègia diplomàtica. Hi ha nombroses definicions versions del que s'entén per aquest tipus de diplomàcia però són rellevants les que fan autors com Paul Sharp quan afirma que «és el procés pel qual es persegueixen les relacions directes amb la gent en un país per avançar en la defensa dels interessos i en la voluntat d'estendre els valors que els representen». També ho és la que va fer Simon Anholt, l'any 2006, quan afirmava que: «La diplomàcia pública es converteix en alguna cosa similar a un subconjunt del nation branding (és a dir, la marca de país)». I és que segons aquest autor, ja no s'ha d'entendre la diplomàcia pública com un exercici de presentació i representació de la política dels governs a un altre públic, sinó que passa a ser un assumpte públic en el qual la interlocució vàlida és la de la societat en general. I finalment, Hans Tuch que defineix la diplomàcia pública com «la comprensió dels interessos i els valors de la nació, les seves institucions i la cultura, així com els seus objectius i les seves polítiques nacionals».

Des de la FOCIR estem interessats a comprendre i defensar aquesta diplomàcia pública i fer-ho -evidentment- des de la perspectiva catalana. Sovint hem afirmat que sense l'actuació de les més de dues-centes entitats catalanes que tenen reconeixement en xarxes europees o internacionals, la realitat del nostre país no seria coneguda com ho és a l'actualitat, de la mateixa manera que cal destacar el rol de totes les relacions establertes des de l'àmbit municipal, empresarial, acadèmic i fins i tot personal.

És precisament la diplomàcia municipal la que ha esdevingut el centre d'aquest primer volum de l'Anuari de la Diplomàcia Catalana, una nova col·lecció impulsada per la FOCIR que estudiarà anualment l'estat de la qüestió al nostre país i abordarà les novetats acadèmiques mundials. Pretenem que esdevingui una obra de referència per promoure el pensament sobre la diplomàcia pública i que a més, estableixi els grans reptes de futur perquè els temps canvien i les relacions internacionals també.

Models de diplomàcia multinivell, una aposta col·lectiva per la diplomàcia de les ciutats i de la ciutadania

L'aposta col·lectiva per la diplomàcia de les ciutats i de la ciutadania és cada cop més visible a tot el món. La manera com les ciutats rellevants juguen el seu rol, signant acords directament amb estats de primera fila, fa que siguin un actor destacat al món. Les grans urbs mundials són ja centres catalitzadors de la gestió social i el seu poder augmenta gradualment en àmbits com la defensa del medi ambient, les solucions a la crisi econòmica i l'atenció dels immigrants a la vida quotidiana.

Teresa La Porte, que signa el primer text de l'anuari, indica com les grans ciutats s'han convertit en actors polítics de primer nivell i com els organismes d'arreu del món hi teixeixen complicitats. L'autora determina que la comunitat internacional ha de concedir als governs locals l'autoritat i la capacitat de participar d'acord amb aquesta rellevància que van adquirint i, al mateix temps, assenyala que aquesta nova responsabilitat també ha de conduir les ciutats a realitzar l'activitat diplomàtica amb l'altura professional que la situació requereix.

La globalització, segons Francesc Morata, autor del segon article del capítol, posa de manifest els límits de l'estat nació a l'hora de controlar els fluxos de producció i els intercanvis. S'ha passat d'una visió de la competència lligada a les economies estatals a una competència articulada a gran escala mitjançant regions mundials amb graus diferents d'integració, i això ha canviat per complet el marc de les relacions internacionals. Aquestes són les claus que permeten parlar d'una consolidació de la participació dels governs locals en l'àmbit internacional en qüestions relacionades amb el creixement econòmic, la gestió del medi ambient o l'ajuda al desenvolupament tot i les importants restriccions pressupostàries derivades de la crisi.

Eduard Vallory, per la seva banda, explica que existeix una finestra d'oportunitat a l'hora d'afrontar la Catalunya estat des del punt de vista diplomàtic: cal aprofitar l'experiència paradiplomàtica per bastir una xarxa que reculli el millor dels últims anys i ho combini amb la no-repetició dels errors que comet la diplomàcia dels grans estats. Aquest model, defensa l'autor, hauria de tendir a no ser burocratitzat ni ultrareglamentat: hauria de ser capaç de construir un sistema que pensi que és més important el què que no pas el com. Que tingui més clar, en definitiva, per què vol participar en l'agenda global, no només com hi participa.

En definitiva, el procés de globalització determina el paper de les ciutats en el panorama mundial i defineix el terreny de joc en cas que Catalunya –i Barcelona com a capital– hi jugui un paper destacat si assoleix la independència. La proximitat amb la ciutadania i la capacitat de transmetre missatges a l'arena global fa que els governs locals hagin de prendre's cada vegada més seriosament la tasca de projectar-se cap a l'exterior.

Teresa Laporte Fernández

**El rol creixent de les ciutats en les relacions internacionals:
l'auge i possibilitats de la diplomàcia multinivell**

El passat mes d'octubre, Hugo Swire, ministre d'Estat del Ministeri d'Afers Exteriors britànic, va signar un acord per establir relacions bilaterals formals amb la ciutat de Sao Paulo. Uns mesos abans ho havia fet el Departament d'Estat dels EUA: era la primera vegada en la seva història que aquesta institució pactava amb un actor subestatal. Sembla ser que també el Canadà, França i Alemanya han anunciat el seu interès per signar acords similars amb aquesta ciutat brasilera, fet que confirma un reconeixement que anteriorment estava reservat als estats.

Però no només els estats, sinó també els organismes internacionals, destaquen l'interès de col·laborar amb els governs locals. La Conferència de les Nacions Unides sobre el Desenvolupament Sostenible que va tenir lloc a Rio de Janeiro el passat 2012 acabava amb una crida a reconèixer la rellevància que aquests governs tenen en l'aplicació de mesures que garanteixin el desenvolupament sostenible. El Comitè de les Regions de la Unió Europea (UE), per la seva banda, acaba de subratllar específicament la seva autoritat i credibilitat en les relacions amb la societat civil. Referint-se a la necessitat d'incentivar la participació dels ciutadans en les properes eleccions al Parlament Europeu, afirma: «Elles (les autoritats locals) saben què és exactament el que s'ha de comunicar».

L'enfortiment del poder local a tot el món és un fet i s'imposa com una realitat sobre un dret internacional que encara no s'atreveix a concedir-li pròpiament l'estatus d'actor diplomàtic. No obstant això, ni els actors tradicionals poden desenvolupar

la seva política exterior sense comptar amb les ciutats ni les ciutats poden atendre les seves obligacions locals en matèries com el benestar o el desenvolupament urbà sense la col·laboració internacional.

La ciutat com a actor polític internacional

Actualment, resulta obvi afirmar que la globalització ha augmentat la capacitat d'influència política de la ciutat. Les ciutats s'han convertit en centres catalitzadors de la gestió social: el 52% de la població mundial viu en un entorn urbà i allà és on es concentra la major part de l'activitat política, econòmica i cultural. El seu poder i la seva influència internacional va augmentant gradualment.

Són moltes les raons que expliquen aquesta evolució, però, coincidint amb el judici dels organismes esmentats, se'n poden destacar dues: l'efectivitat en l'aplicació de polítiques globals i la capacitat de representar els interessos dels ciutadans.

Les mesures més efectives per gestionar la defensa del medi ambient, evitar conflictes de caràcter cultural o pal·liar les conseqüències de la crisi econòmica estan sent aplicades pels governs locals a través, per exemple, de la regulació sobre el reciclatge d'escombraries, de l'atenció i la integració de grups d'immigrants en la vida quotidiana o de l'organització d'activitats que ocupin la població aturada o prejubilada. D'altra banda, la seva col·laboració en el desenvolupament internacional, en la defensa dels drets humans o en la prevenció d'enfrontaments ha convertit les ciutats en socis insubstituïbles dels actors polítics tradicionals i en participants per dret propi del nou govern global. El programa Districte 11, desenvolupat entre Barcelona i Sarajevo, va ser molt efectiu per crear consciència ciutadana sobre els drets de la dona, com també ho estan sent els projectes sobre desenvolupament urbà i integració social d'Eurocities, en els quals intervenen localitats de Macedònia.

D'altra banda, en un context polític en què les veus dels ciutadans cada cop es tenen més en compte, les ciutats esdevenen interlocutors especialment vàlids per canalitzar i expressar el sentiment de la ciutadania. L'emergència de la ciutat en l'esfera internacional, així com d'altres actors no estatals, coincideix amb la crisi de l'estat nacional. Alguns estudis afirmen que es tracta d'una crisi de la confiança del ciutadà, que percep la ineficiència de l'Estat per protegir-lo dels riscos que la globalització planteja en la seva vida diària. Els ciutadans acaben cedint la defensa dels seus interessos a actors no estatals o a institucions locals, que semblen més efectives a l'hora d'atendre demandes de millores.

Desenvolupament de la diplomàcia de les ciutats

No obstant això, juntament amb les circumstàncies externes que n'afavoreixen el protagonisme, és important constatar també l'interès creixent que les mateixes ciutats tenen per gestionar internacionalment i de manera autònoma matèries que abans

corresponien només a l'Estat. Aquest interès obeeix a diferents tipus de raons. Les primeres són econòmiques, perquè el desenvolupament urbà obliga les empreses locals a obrir-se al mercat exterior per a l'atracció de capital estranger. També n'hi ha de socials, per intervenir en les mesures internacionals que regulen una immigració que acabarà allotjant-se als seus barris. En tercer lloc, hi ha motius polítics, perquè el ciutadà exigeix cada cop més al seu ajuntament que intervingui en conflictes, denúncies o problemes internacionals.

Tota aquesta activitat internacional es canalitza a través d'activitats molt diferents: accions de pressió sobre organismes internacionals i estats per modificar o ampliar la legislació internacional, trobades per compartir experiències i bones pràctiques, accions conjuntes per al desenvolupament d'innovacions tecnològiques o socials, foment d'activitats de caràcter cultural, cooperació econòmica o acció en resolució de conflictes i promoció de la pau.

Les definicions més clàssiques de *city diplomacy* tenen un caràcter funcional i es limiten a descriure aquestes accions, com la que facilita United Cities and Local Governments (UCLG) per descriure els objectius del seu Committee on City Diplomacy, creat el 2005: «La diplomàcia de les ciutats és l'eina dels governs locals i les seves associacions per promoure la cohesió social i prevenir i resoldre conflictes amb l'objectiu de crear una estabilitat en què els ciutadans puguin viure en pau, de manera democràtica i pròspera». El Comitè de les Regions comparteix la mateixa definició.

Des de l'àmbit més acadèmic, Rogier Van der Pluijm aporta una visió que reflecteix millor l'essència d'aquesta activitat diplomàtica: «Institucions i processos a través dels quals les ciutats s'involucren amb altres actors en l'escenari polític internacional amb l'objectiu de representar els seus interessos i conèixer els dels altres». D'aquesta definició es dedueix que la diplomàcia de les ciutats difereix essencialment de les accions pròpies de la promoció de la marca de la ciutat: encara que totes dues reverteixen en el bé del ciutadà, la segona centra el seu objectiu a elaborar una imatge atractiva de la ciutat per captar inversions econòmiques, empresarials i, sobretot, turístiques. La diplomàcia de les ciutats té com a objectiu la defensa internacional dels interessos de la població local i la seva activitat s'identifica més amb el diàleg i la negociació amb altres agents internacionals per influir en les mesures de tota mena que afecten la vida local o per col·laborar en projectes que reverteixin en un benefici per a la comunitat global.

Eficàcia de la diplomàcia de ciutats: canvi del context diplomàtic

La diplomàcia de les ciutats planteja un problema de reconeixement internacional que s'està solucionant per la via dels fets. Com succeeix amb la resta d'actors polítics no estatals, la seva participació en l'acció internacional planteja dificultats en

les estructures polítiques –hi intervenen amb veu, però no amb vot–, tot i que són admeses com a interlocutors vàlids en la gestió de totes aquelles matèries que afecten l'entorn urbà: defensa del medi ambient, cohesió social, gestió cultural. El seu principal repte prové, com per a la resta d'actors diplomàtics, de les dificultats que planteja la globalització a aquesta activitat.

En primer lloc, els actors polítics, sigui quina sigui la seva naturalesa, han d'admetre que l'exercici del poder és compartit. Els objectius que es busquin s'han d'assolir a través de la col·laboració amb altres agents (polítics, socials, culturals, econòmics) que tinguin interessos similars. La col·laboració requereix obertura, capacitat de diàleg i flexibilitat per adaptar-se a les necessitats dels altres.

En segon lloc, el nou context destaca la importància de la persuasió. El concepte de *soft power* desenvolupat per Joseph Nye fa dues dècades subratllava l'eficàcia de la capacitat d'atreure per sobre de la força de la imposició. Aquest poder de persuasió o influència ve determinat pels valors culturals que s'enarborin o per la rectitud dels principis que justifiquin una acció, però també per la competència, l'eficàcia i les solucions innovadores que l'actor polític sigui capaç de demostrar.

En tercer lloc, la col·laboració necessària i l'oportunitat de persuadir altres actors polítics es desenvolupen a través de la creació i l'administració de xarxes. Aquestes xarxes responen a un model igualitari, en què els nodes no estan organitzats seguint un esquema jeràrquic o radial, sinó que tots tenen el mateix poder per generar informació i processar o interpretar la que reben. Les noves tecnologies, alhora que han augmentat la quantitat d'informació compartida i la velocitat en què es transmet, han descentralitzat els processos de comunicació. Les xarxes socials requereixen noves habilitats per estar presents de manera activa, beneficiar-se de la informació que ofereixen i saber seleccionar aquelles fonts que realment interessin.

Les tres tendències esmentades –exercir el poder de manera compartida, habilitat per persuadir i gestió de xarxes– exigeixen el desenvolupament d'un nou tipus de relacions entre els diversos actors polítics: unes relacions que permetin assolir el màxim benefici per a totes les parts implicades en un marc de transparència i entesa que generi acords duradors.

Aquestes condicions configuren una manera diferent d'exercir la diplomàcia, combinant pràctiques ja clàssiques amb noves estratègies. Aquesta activitat requerria ara donar prioritat a la construcció de relacions duradores amb actors diversos, unes relacions que han de ser multilaterals i igualitàries i en què han de predominar el diàleg i la interacció amb grups i públics d'interès, i que combinin el contacte directe mitjançant la comunicació a través de les xarxes socials.

Lògicament, aquest enfocament suscita reptes que requereixen creativitat i innovació per ser resolts eficaçment. Cal proposar models de participació i col·laboració que generin confiança; que garanteixin la representació de tots els interessos involu-

crats; que exigeixin la voluntat real d'establir diàleg; que promoguin l'acció conjunta des de l'inici del procés de presa de decisions fins a l'avaluació de l'execució.

Linies de millora per a l'acció diplomàtica de les ciutats

Tot i les condicions que reuneixen les ciutats per desenvolupar una acció diplomàtica efectiva, no hi ha dubte que encara existeix un marge de millora. D'acord amb l'opinió expressada tant per analistes com per polítics, algunes pautes permetrien un millor rendiment d'acord amb aquests paràmetres. En primer lloc, es tracta d'afavorir la participació ciutadana local des de l'origen del procés d'elaboració de la campanya (processos de diàleg i participació interns). Les iniciatives en l'acció exterior han de respondre als interessos i les inquietuds dels ciutadans, i cal aplicar aquest criteri a l'hora de seleccionar les opcions que es presentin de cooperació, prevenció de conflictes o participació en xarxes. La col·laboració i la integració de la ciutadania en els projectes resulta capital, no només per a la seva execució efectiva, sinó per legitimar l'acció internacional de la ciutat: els ajuntaments resulten més influents en la mesura en què poden demostrar el suport que la població civil dona a les seves propostes.

També és clau fomentar la interacció amb els socis internacionals a través de processos de diàleg i participació externs. Quan es tracta d'una acció de cooperació, és imprescindible el diàleg amb les autoritats o els grups d'interès que hagin estat seleccionats com a interlocutors vàlids. L'intercanvi de parers garanteix que el projecte s'ajusta a les necessitats reals i respon a la idiosincràsia cultural i social que defineix la comunitat que rep l'ajuda.

En casos relacionats amb l'acció de pressió internacional, l'equilibri entre la visió local i l'exterior també és molt rellevant. Cal saber integrar els interessos locals a les tendències internacionals alhora que es garanteix la representació de les necessitats locals en el discurs internacional.

Un cop acordats el projecte i els objectius que es pretenen assolir, cal identificar les accions que resultaran més efectives en la seva consecució. Per a aquelles activitats que no impliquin un coneixement exprés de l'administració local, l'ajuntament ha de confiar en la societat civil: que siguin el sector empresarial, el de la construcció, les universitats o les ONG locals els actors que avaluin i suggereixin possibilitats d'acció. En el moment del desenvolupament efectiu o de la implementació de l'acció, l'ajuntament ha de saber limitar-se a acompanyar, coordinar o donar suport a una acció desenvolupada per altres. La col·laboració s'ha de desenvolupar entre iguals: universitats amb universitats, etcètera.

Dins d'aquests paràmetres, cal tenir en compte l'especialització i la qualificació dels mandataris locals: el carisma de l'alcalde no és un recurs vàlid en aquest tipus d'accions o s'ha de complementar amb una formació adequada. Això passa, per

exemple, per aprofundir en el coneixement. La situació actual exigeix un *know how* especialitzat de l'àrea en què es vol intervenir o del tipus d'acció que es vol desenvolupar (cooperació per al desenvolupament, defensa del medi ambient, gestió de la immigració, promoció cultural): per prevenir riscos o amenaces, per identificar interessos i oportunitats en l'acció exterior, per saber com desenvolupar-la, per interactuar amb altres actors internacionals. Això exigeix l'existència d'un departament específic, d'un membre de l'equip de govern o d'una entitat aliena a l'ajuntament que canalitzi aquest tipus d'accions.

Els governants, davant del context actual, també requereixen habilitats. Per a què? Per relacionar-se amb la societat civil, involucrar-la i comprometre-la a llarg termini, tant la local com l'estrangera. És a dir, cal saber com generar interès pels beneficis que es deriven d'una acció exterior, com identificar els interlocutors més vàlids (locals i estrangers), dissenyar vies de participació i diàleg i coordinar accions a llarg termini entre actors polítics i socials molt diversos (amb interessos, estructures i processos de decisió oposats o en conflicte).

Cal no oblidar, tampoc, les polítiques de comunicació pública. La transparència per facilitar l'accés a la informació, la gestió de la informació institucional i la relació amb els mitjans són essencials en l'acció diplomàtica de les ciutats. Tot i que els ajuntaments comptin amb una bona política de comunicació i amb el desenvolupament de noves tecnologies que afavoreixen la intervenció ciutadana, no solen aplicar-ho a aquest tipus d'accions i això genera desconeixement, desafecte i desinterès per la projecció internacional.

Tenint en compte l'actual rellevància de la ciutat com a escenari on es produeixen els riscos de la globalització, tant les seves iniciatives per resoldre'ls com les seves accions de col·laboració han de formar part de l'entramat de nous actors i estratègies que estan configurant el govern global. La comunitat internacional ha de concedir als governs locals l'autoritat i la capacitat de participar d'acord amb aquesta rellevància que van adquirint; però aquesta nova responsabilitat també ha de conduir les ciutats a realitzar l'activitat diplomàtica amb l'altura professional que la situació requereix.

Referències bibliogràfiques

- TAVARES, R. «Foreign Policy Goes Local». *Foreign Affairs*. 9 d'octubre, 2013.
- Rio + 20. Summary of the United Nations Conference on Sustainable Development, Chapter IV Institutional Framework For Sustainable Development. E. Regional, National, Sub-National, Local.
- Committee of the Regions 'Going Local. The communication potential of local and regional authorities '. QG-03-13-601-EN-N. Brussel·les, setembre de 2013, pàg. 69.
- */Cfr. AMEN, M.; TOLY, N. J.; MCCARNEY, P. L.; SEGBERS, K. (ed.) *Cities and Global Governance: New Sites for International Relations*. Londres: Asgate, 2011.
<http://datos.bancomundial.org/indicador/SP.URB.TOTL.IN.ZS/countries/1W?display=graph>
- */Cfr S. Sassen (2001), *The Global City*, (2a edició) Princeton, NJ: Princeton University Press.
- SISK, T. (1999) «Global Networks for Democracy Promotion». Case Study for the UN Vision Project on Global Public Policy Networks.
- ANNAN, K. «Statement to United Cities and Local Governments summit at UN Headquarters». Nova York, 8 de setembre, 2005 (SG/SM/10081).
- */Cfr. CASTELLS, M. (2008) «The New Public Sphere: Global Civil Society, Communication Networks, and Global Governance». *The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science*; 616; 78.
- LA PORTE, T. (2013) «Acciones internacionales y comunicación local», a La Porte, T. & Gutiérrez, E. (ed.) *Tendencias emergentes en la comunicación de instituciones*. Barcelona, OUCpress, 103-126.
- SIZOO, A. (2007) *Concept Paper on City Diplomacy*. VNG International.
- Dictamen del Comitè de les Regions sobre la diplomàcia de les ciutats (2009/ C 120/01).
- VAN DER PLUIJM, R. (2007) *City Diplomacy: The Expanding Role of Cities in International Politics*. Clingendael Diplomacy Papers, núm. 10. La Haia: Clingendael Netherlands Institute of International Relations.
- */Cfr. HOCKING, B.; MELISSEN, J.; RIORDAN, S.; SHARP, P. (2012) *Futures for Diplomacy. Integrative diplomacy for the 21st century*. Clingendael Netherlands Institute of International Relations, Report nº 1. Octubre de 2012.

Francesc Morata

Els governs locals com a actors europeus i internacionals

Per tal d'entendre el procés d'internacionalització o, en el nostre cas, també d'uropeïtzació dels governs locals, s'han de tenir en compte una sèrie de factors. En primer lloc hi ha un conjunt de processos de canvis i transformacions que es troben plenament interrelacionats. En segon lloc, cal posar el focus en els objectius i les motivacions principals de la mobilització dels ens subestats. Tot plegat sense oblidar les oportunitats específiques que deriven de la participació en la Unió Europea (UE).

El primer que cal posar damunt la taula és tot allò referit als impactes de la globalització. La globalització econòmica ha posat de manifest els límits de l'Estat-nació per controlar els fluxos de producció i els intercanvis. El poder econòmic de les grans empreses transnacionals i dels operadors financers globals supera el poder individual de la gran majoria dels estats, cada vegada més obligats a coordinar-se a través de plataformes (G-8 i G-20) per mirar d'exercir alguna influència en l'economia mundial. Al mateix temps, la interdependència econòmica i l'augment dels fluxos d'informació han difuminat la divisió tradicional entre l'àmbit intern i l'internacional.

De fet, hem passat d'una visió de la competència lligada a les economies estatals a una competència articulada a gran escala mitjançant regions mundials amb graus diferents d'integració. Malgrat les diferències, aquests tendeixen al mateix: la creació d'unitats supranacionals en les quals existeix un grau superior d'interacció i d'interdependència entre un grup de països que tracten d'aprofitar els avantatges

de les economies d'escala. Tanmateix, la mundialització també afavoreix la competència i la cooperació entre unitats territorials més petites i homogènies, situades per sota dels estats, sovint dotades de capacitats, recursos i estratègies pròpies, com ara les regions, les àrees metropolitanes i les ciutats. La desaparició progressiva de les fronteres estatals, en particular en el si de la Unió Europea (UE), també facilita la configuració de nous espais regionals a cavall de dos o més estats que comparteixen interessos estratègics comuns derivats de la proximitat.

La interdependència entre allò *global* i allò *local* no es refereix només als mercats, sinó també a altres fenòmens, com ara la seguretat en sentit ampli. Per molt protegides que estiguin, les barreres estatals no aconsegueixen frenar els fluxos migratoris procedents dels països més pobres. Al mateix temps, assistim a l'aparició de nous riscos derivats del medi ambient i el canvi climàtic, la inseguretat alimentària o la difusió de malalties. Tot plegat pressiona a favor d'una cooperació internacional cada vegada més intensa que obre nous espais d'actuació per als governs subcentrals. Seguint en aquesta línia, les noves tecnologies faciliten la descentralització i la difusió horitzontal de la informació i dels coneixements d'una punta a l'altra del planeta, posant en qüestió les estructures, les competències i les jerarquies pròpies de l'Estat-nació. Per últim, els efectes negatius de la globalització i les desigualtats creixents entre països i continents han incentivat la mobilització internacional de les autoritats locals i regionals a través de la cooperació descentralitzada i l'aparició de nous actors civils globals, que es mobilitzen al voltant de valors com ara la pau, els drets humans, la solidaritat, el medi ambient o la responsabilitat social de les empreses.

En vista d'aquesta interdependència, les polítiques ja no poden ser només sectorials i jeràrquiques, sinó integrades i multinivell. La naturalesa dels problemes xoca amb les jurisdiccions administratives i amb les mateixes fronteres estatals. Tot això obre nous espais d'actuació global per als governs subcentrals.

El concepte de governança multinivell (GMN), típic del procés d'integració europea, expressa de forma més precisa aquests processos. Aquest concepte reflecteix la complexitat institucional europea on interactuen diferents nivells territorials amb la participació d'actors públics i privats a través de xarxes i d'estructures de partenariat relacionades amb les polítiques supranacionals. Són mecanismes mitjançant els quals es tracta de coordinar les relacions entre els diferents nivells de govern al voltant d'objectius comuns. Per tant, la GMN engloba, simultàniament, diferents dicotomies: les relacions públic-privat, centre-perifèria i estatal-internacional com a expressions dels canvis institucionals. En aquest sentit resulta especialment interessant una observació de Hirst, que deia el següent: «Cal repensar la democràcia, que ja no s'ubica només en l'Estat ni en un *demos* únic; l'Estat-nació comparteix el poder amb governs subnacionals a través de xarxes i partenariats de governança,

amb una gran varietat d'organitzacions públiques i privades, ONG, agències internacionals i altres formes de governança supranacional» (Hirst, 2000: 18).

Aquest context, unit als diferents incentius que ofereix la UE, facilita la constitució d'aliances estratègiques (xarxes) entre actors subcentrals i supraestats que es reforcen mútuament a partir d'objectius compartits.

Objectius i motivacions

En principi, l'actuació internacional dels governs subcentrals es basa en objectius econòmics, com ara la promoció dels intercanvis i les inversions en els seus territoris amb la intenció d'afavorir, en darrera instància, el benestar dels seus ciutadans. Sovint es tracta d'aprofitar avantatges comparatius en relació amb altres territoris, derivats de factors tals com la localització geogràfica, el potencial industrial i tecnològic, el teixit empresarial, els serveis, la disponibilitat d'infraestructures, els pols universitaris, la participació en xarxes estratègiques, etcètera.

L'abast de la participació internacional pateix un seguit de condicionaments, entre els quals destaquen: les competències i els recursos legals; les capacitats de mobilització dels recursos de la societat; la posició geogràfica. Pel que fa als àmbits, estan relacionats amb els espais econòmics de pertinença i amb les diferents polítiques en què els governs subestats poden incidir amb més facilitat. En són exemples el desenvolupament local, el medi ambient i el canvi climàtic, la seguretat humana, les migracions o la cooperació descentralitzada. Òbviament, també compta molt el grau d'inserció en xarxes globals.

Pel que fa als recursos necessaris, existeix una visió estratègica, de projecte; el potencial econòmic i humà (nivell de formació, teixit empresarial, tecnologies del coneixement), i les capacitats institucionals. La cultura, com a factor de diferenciació, també acostuma a ser important. Però encara ho són més una governança democràtica, transparent, participativa i inclusiva, normalment associada a una societat civil activa i organitzada al voltant d'associacions o una cultura cívica amb tradició.

Els nivells de participació exterior dependran en gran part de la capacitat d'establir lligams estables amb altres actors de l'escala multinivell i de la identificació dels nivells en què es pugui operar més eficaçment a l'hora de desenvolupar estratègies comunes. En tot cas, com més canals hi hagi a l'abast, molt millor. Quant a les estratègies, en podem diferenciar quatre: l'accés a recursos financers addicionals (UE), l'obertura de nous espais d'influència (UE, Mediterrània), la participació en aliances estratègiques (Euroregions, Eurocities) i l'afirmació col·lectiva del rol de les ciutats a escala europea i mundial (lobbies).

Una estructura d'oportunitats

La UE ofereix un seguit d'incentius als governs subcentrals en termes de finançament, de legislació i de drets de representació. Per exemple, la cooperació territorial facilita la creació de noves estructures de governança, com ara les Euroregions o les Agrupacions Europees de Cooperació Territorial (AECT). També afavoreix la creació de xarxes de representació general (Consell de Municipis i Regions d'Europa, Eurocities, Xarxa de Ciutats Petites i Mitjanes, Ciutats Sostenibles, etcètera) o funcionals lligades als programes de la Política de Cohesió. Així mateix, permet una representació directa a Brussel·les o mitjançant el Comitè de les Regions.

L'acció de lobby hi juga un paper important des de diferents punts de vista, ja que permet fins a cinc aspectes: teixir xarxes de relació amb les institucions europees i altres ens locals; representar els interessos locals amb els actors del teixit social i empresarial; mirar d'influir en la formulació de les polítiques europees com més aviat millor; avaluar les implicacions dels temes de l'agenda europea, i desenvolupar una política de relacions públiques.

En suma, després d'un llarg període d'aprenentatge, tot indica que, en termes generals, es pot parlar d'una consolidació de la participació dels governs locals en l'àmbit internacional en qüestions relacionades amb el desenvolupament econòmic, la gestió del medi ambient o l'ajuda al desenvolupament tot i les importants restriccions pressupostàries derivades de la crisi. Segurament no tenen la mateixa capacitat d'influència que els governs regionals amb poders constitucionals. A pesar d'això, també disposen de representativitat democràtica i, en alguns casos, d'estratègies d'internacionalització potents, sobretot quan es tracta de ciutats grans o d'àrees metropolitanes amb capacitat de competir en l'àmbit mundial. En general, tanmateix, tant si es tracta de ciutats petites com mitjanes o grans, la condició d'èxit com a actors internacionals passa per la definició d'un projecte estratègic, la capacitat de mobilització de recursos públics i privats i la participació activa en xarxes d'abast supranacional o global.

Eduard Vallory

Cap a un model plural de diplomàcia

Quin és el perquè de la diplomàcia? Tot i no ser un expert en aquesta matèria, amb els anys m'he trobat fent coses relacionades amb les relacions internacionals, i m'hi he trobat sobretot en l'àmbit associatiu. Un dels primers elements que vaig detectar és que al món de les relacions internacionals hi ha la gent a qui li importa el *què*, i hi ha la gent a qui li importa el *com*. El *com* són les relacions internacionals en si mateixes, mentre que el *què* és allò pel qual fem precisament les relacions internacionals. Quan era molt jovenet, a l'escoltisme, vaig començar a fer coses relacionades amb les relacions internacionals perquè m'interessava la participació de l'entitat a la qual pertanyia en el debat internacional de les coses que m'atreien: com s'educa, quines són les problemàtiques globals, entendre si el model de participació a altres llocs ens diu coses sobre el que tenim nosaltres, o què hi havia a nivell global que pogués solucionar temes que ens afecten. Això és el *què*. La diplomàcia, les relacions internacionals, són el *com*, i han d'estar estructurades, han de tenir una lògica, han de respondre a algun tipus d'objectiu. Les relacions internacionals no poden ser un objectiu per si mateix.

En les associacions catalanes, la participació internacional porta acumulada una llarga trajectòria. Als anys 20, en la primera trobada mundial que es va fer de les associacions d'escoltes van introduir jocs similars als jocs olímpics entre els nanos de diversos països. Al cap de tres anys, quan es va fer la següent trobada, van decidir eliminar els jocs, perquè van constatar que els participants de les diferents associacions escoltes, quan introduïen els jocs olímpics –i feia poc que s'havien introduït els jocs

olímpics moderns—, desenvolupaven el model de nacionalisme excloent que es basa en *el meu país és millor que el teu, i si jo he perdut, em sento malament perquè el teu país m'ha vençut*. Van dir que no, que en el marc de l'escoltisme calia intentar crear un entorn on les identitats nacionals fossin eines de compartir maneres diferents d'entendre el món, i no eines per veure qui és millor, qui és més fort i qui pesa més.

Quan l'any 1995 es va crear la FOCIR, es va fer des d'una lògica d'identitat i de resistència, com deia el Manuel Castells. Catalunya és un país que no té reconeixement internacional com a Estat, i té el pes d'una cultura que, si no la posen els catalans al món, no la posarà ningú. La FOCIR va plantejar-s'ho en els següents termes: «Nosaltres hem de poder reforçar la veu internacional de les associacions que no tenen veu i hem de poder donar veu a les associacions que avui no tenen pes a l'esfera internacional».

Era un model molt similar al que va portar a crear, l'any 1984, el Centre Unesco de Catalunya, amb la idea de Fèlix Martí de generar paradiplomàcia, de ser presents a la Unesco, de ser presents en el debat de les Nacions Unides amb els valors i els principis de la societat catalana, portar-los allà i, de passada, portar també el debat global cap aquí. Molta de la difusió que hi ha hagut de les grans cimeres que es van fer als anys noranta —a l'entorn de les Nacions Unides i del seu programa de desenvolupament a Catalunya— van venir a través del treball que ha fet el Centre Unesco tots aquests anys, que ara ha estat dos anys inactiu i torna a mirar d'activar-se. Les organitzacions internacionals que agrupen associacions repliquen el model estatal, amb algunes excepcions, però en la majoria d'elles és una agrupació d'associacions que uneixen estats independents.

Hi ha excepcions, és cert, i en el marc d'aquestes excepcions les associacions catalanes hi han pogut pertànyer directament, però fins i tot el tipus d'associacions internacionals que diuen no representar aquest conglomerat d'associacions nacionals s'hi acaben convertint. Existeix el cas de Greenpeace o Amnistia Internacional. Fa pocs anys el *chapter* espanyol de la segona organització va bloquejar que es fes una activitat a Catalunya l'11 de setembre justament perquè deien que això quedava massa allunyat dels propis principis d'Amnistia Internacional. El *chapter* espanyol no va fer precisament de cosmopolita, en aquest cas.

Quan es pensa en el model actual de relacions internacionals, des de Catalunya sempre s'ha fet insistència a l'elusió de l'Estat, però els organismes internacionals han mantingut la idea de club d'estats: les Nacions Unides, la Unió Europea, l'OCDE, etcètera. Només quan el país o l'estat ha volgut, les entitats subestatals han tingut algun rol. Aquí entra el que la Catalunya actual ha pogut fer, sempre sota la definició del que Michael Keating ha anomenat paradiplomàcia: emular la lògica diplomàtica dels estats i tenir presència al món. I en el camp de la societat civil també s'ha pogut desenvolupar aquesta pràctica paradiplomàtica.

Des de Catalunya, però, cal superar aquesta tradició per entendre dues coses. La primera: que el món no governamental fa una gran contribució a l'elaboració de l'agenda global, més enllà de la carpeta nacional, i que molts elements que s'han introduït de legitimitat dels sistemes de governança global han vingut precisament del món no governamental. La segona: cal trobar la forma que, si algun dia Catalunya passa a ser una entitat estatal, s'aprofitei el fet d'haver aconseguit convertir la necessitat en virtut. És bo entendre que moltes de les formes que s'han tingut de viure les relacions internacionals, que han estat així perquè no hi havia alternativa, tenen grans avantatges respecte a les formes que han adoptat els grans estats.

Un dels exemples més clars de com el moviment associatiu ha influït en aquesta creació de l'agenda global són uns escrits que hi ha a l'arxiu de la Societat de Nacions –la League of Nations, el primer intent de Nacions Unides establert a Ginebra– que expliquen una visita que un dels delegats de l'organisme internacional va fer a una conferència mundial de l'escoltisme l'any 1924.

Aquest representant deia: «Quan veien allà tots els representants de les associacions escoltes de tot el món assegudes i parlant sobre temes globals –sostenia aquesta persona, que era japonesa– el món associatiu pot ser el nostre millor aliat per crear una xarxa que forci els estats a anar més enllà dels seus interessos nacionals». En un dels escrits del fundador de l'escoltisme, que també va ser vicepresident de la Societat de Nacions, defensa: «L'agenda global ha d'anar més enllà del pacte entre governs, ha d'anar sobre la base dels interessos dels ciutadans».

El món associatiu té dues vies d'incidència en l'agenda global: una de directa a través de la participació en institucions internacionals; i una d'indirecta que permet que els ciutadans siguin conscients i demanin als seus governs que tinguin una agenda global determinada.

En l'entorn de les Nacions Unides hi ha tingut una participació molt gran de la societat civil organitzada, com ha passat en altres iniciatives, com és el cas del Fòrum Social Mundial, o bé el fòrum d'entitats de la societat civil –amb forta presència catalana– anomenat Ubuntu, al qual es va vincular gent del món no governamental, acadèmics, etcètera.

S'ha constatat, doncs, que a l'agenda global el canvi és molt més lent si no hi ha aquesta pressió ciutadana. Arribats a aquest punt: quin model de diplomàcia cal definir? No és el mateix la diplomàcia d'una identitat de resistència que la d'una identitat de projecte. Per tant, cal tenir molt en compte tot allò que ja s'ha fet. No és el mateix la projecció o les relacions internacionals que cal fer quan un país resisteix els intents de minoritzar-te o de fer-te desaparèixer, que el tipus de difusió que has de fer quan el que es té és un projecte que va més enllà de tu, un projecte que t'engloba al món. A Catalunya s'ha begut, així com també a l'Estat espanyol, del model jacobí francès, confonent servei públic i funció pública, burocratitzant molt,

i sobreregulant en excés. I pensant que el govern ho farà sempre millor que els ciutadans. I per tant, assumint que els governs fan un paper superior al dels amateurs.

Com que la temptació de copiar els models més pròxims és molt gran, cal avisar que això seria nefast. El model de diplomàcia de la Catalunya-Estat no ha d'aspirar al model de diplomàcia de l'Estat francès o espanyol. La temptació és més gran encara quan al govern hi ha gent que ve del món associatiu, perquè aleshores existeix el perill de pensar en aquest sentit: «Jo ja he estat de la zona dels amateurs i conec l'amateurisme, i per tant, ara que tinc l'estructura del govern, ho faré de manera diferent i ho faré millor». Això és el que va passar a Catalunya als anys 80, quan molta gent que venia del treball associatiu va substituir aquesta essència per la governamental.

Caldria fer de la virtut una necessitat. Aquesta virtut, que s'ha desenvolupat en un tipus de participació plural, en la diplomàcia, en les relacions internacionals, s'ha de convertir en una necessitat. Ens ha de servir com una alarma de model de funcionament.

Caldria tendir a un model plural de diplomàcia on no es depengui d'un alt funcionari. Un petit exemple: la comissió espanyola de la Unesco fa vint anys que està dirigida pel mateix alt funcionari, un diplomàtic espanyol, i no és precisament la millor opció.

El millor model seria aquell que assumís un apoderament dels ciutadans a través de les associacions, que doni joc. Si a Alemanya van saber fer de la necessitat una virtut amb un sistema molt descentralitzat, on hi participen no només els *länder* sinó també les associacions, caldria aprendre d'aquesta virtut i fer que sigui la nostra necessitat.

Aquest model hauria de tendir a no ser burocratitzat, ultrareglamentat. Un sistema que pensi que és més important el *què* que no pas el *com*. Que tingui més clar per què vol participar a l'agenda global, no només com hi participa.

El sistema proposat hauria de tenir en compte aquella frase de l'expresident Jordi Pujol: «El nostre món és el món». Hi ha moltes coses a l'escena internacional que aporten solucions als problemes que tenen els ciutadans catalans en temes que tenen a veure amb el medi ambient, que tenen a veure amb el comerç, amb les identitats, amb les migracions, amb la producció industrial, amb la creació cultural, amb com s'han d'organitzar els sistemes fiscals per evitar que hi hagi paradisos i que les grans empreses puguin fer xantatge als governs. Tots aquests assumptes són el què que han de marcar com fem les relacions internacionals.

Complementarietat de la diplomàcia convencional i la diplomàcia pública

Vella i nova diplomàcia. Una dicotomia que presideix les relacions internacionals contemporànies i que els experts reunits en aquest anuari miren d'escatir a través de tots els detalls. L'auge de les xarxes socials i de les noves maneres de comunicar-se fan que la diplomàcia s'hagi de repensar, però sense oblidar l'essència de la feina dels professionals del sector, que passa per establir unes relacions sòlides per teixir complicitats i fer xarxa.

L'encarregat d'obrir el segon capítol és Martí Petit, que recull els exemples de diplomàcia digital del Regne Unit i dels Estats Units per donar les claus sobre com amplificar el missatge dels departaments exteriors i imposar un relat. Aquest tipus de diplomàcia, que també permet liquidar la burocràcia de les administracions, es revela com a útil en diferents contextos. Un dels casos, per exemple, és la Primavera Àrab, moment en què la presència digital va permetre als britànics conèixer la realitat més ràpid que ningú. Petit també alerta dels errors que es poden cometre

en xarxes socials i repassa l'impacte de la tecnologia mòbil en les relacions internacionals.

En cas que Catalunya es constitueixi com un país independent, una de les qüestions que hauran d'abordar els responsables del procés constituent serà definir el model diplomàtic del futur Estat. Això suposaria una oportunitat, sosté Manuel Manonelles en el segon article, en la mesura que es podria crear de nou, agafant els millors exemples i avaluant els errors comesos per altres països. Manonelles situa la mida del país i el posicionament geogràfic com a dos elements clau per definir el futur model, que ha de beure de la tradició de la vella diplomàcia sense oblidar l'evolució contemporània d'aquesta disciplina.

Què és la nova diplomàcia? Com afecten les xarxes socials a la manera de fer dels diplomàtics? Quina és la influència que té el concepte de *soft power* introduït per Joseph Nye en les relacions internacionals? Són preguntes que mira de respondre Jordi Bacaria en l'últim article del capítol, que reflexiona sobre l'estructura diplomàtica d'una Catalunya independent i explica la importància dels negocis i d'aspectes com els esports a l'hora d'internacionalitzar un país.

La diplomàcia convencional i la diplomàcia pública són dos models complementaris. El concepte de *soft power*, així com també l'entrada en vigor de les relacions internacionals en l'àmbit digital, fan que les dues disciplines estiguin condemnades a entendre's per maximitzar els resultats; una tendència que, segons avisen els experts en aquest capítol, hauria de revisar Catalunya a l'hora d'abordar la tasca diplomàtica.

II

Complementarietat de la diplomàcia convencional i la diplomàcia pública

Martí Petit

La diplomàcia digital, una eina al servei de la diplomàcia actual

Un dels grans gurus de la diplomàcia digital és Alec Ross, antic assessor de Hillary Clinton, i és un dels principals defensors de la diplomàcia digital, que serveix per definir els nostres temps. És evident que aquesta no és l'única fórmula diplomàtica que ha existit al llarg dels últims segles. Fent una mica d'història, trobem la diplomàcia tradicional «de tractat i ambaixada». Aquesta modalitat no ha mort, continua vigent, però ha vist com la pràctica diplomàtica ha eixamplat el seu perímetre i s'ha expandit a noves formes, a nous actors. A l'arena internacional, hi ha una importància creixent dels actors no governamentals, determinats individus, opinants i prescriptors socials. I això és precisament la diplomàcia pública. És a dir, les relacions ja no es donen estrictament entre diplomàtic i diplomàtic, sinó entre diplomàtic i ciutadania i societat civil del país de destí.

Si s'apliquen les noves tecnologies de la informació i de la comunicació a l'activitat diplomàtica, trobem la diplomàcia digital. Això és molt important, diu el prèviament esmentat Alec Ross, perquè la diplomàcia és una forma de resoldre conflictes que «només requereix paciència», però no és costós des d'un punt de vista militar, ni econòmic, ni tampoc humà. Fins i tot podem dir que aquest mecanisme serà el més important i l'instrument més recurrent de resolució de conflictes. Havent deixat enrere el fallit unilateralisme de l'administració de George Bush fill, ara ja fa temps que estem abocats a un món multipolar, on hi ha conflictes regionals, conflictes geoestratègics cada cop més greus. Per tant, és molt important la capacitat diplomàtica en el sentit més ampli de la paraula per resoldre els conflictes.

La convergència digital

Rory Medcalf, antic diplomàtic i actualment director del Programa de Seguretat Internacional de la Brookings Institution, defensa que la convergència digital provoca una convergència en els mètodes de treball i en els protocols de diferents institucions que treballen amb dades, que generen coneixement. Tant les cancelleries, com les redaccions de mitjans de comunicació que tracten temes de política, com els *think tanks*, com els serveis d'intel·ligència, tots ells, tenen un ús molt intensiu d'Internet, del *big data* i de totes les possibilitats que donen les xarxes socials. Per tant, és curiós observar que institucions que fins ara tenien uns mètodes de treball, uns protocols i unes rutines absolutament independents, perquè venien de mons molt diferents, passen a convergir en *software* utilitzat, mecanismes de control de qualitat, etcètera.

Ras i curt: un (bon) periodista de l'àrea internacional, un diplomàtic, un membre d'un servei d'intel·ligència o un investigador d'un *think tank* cada vegada s'assemblaran més i, de passada, cada vegada col·laboraran més, també.

És molt destacable la importància que en el segle tindran els *think tanks*. Els *think tanks* seriosos, entesos com una institució d'anàlisi de dades, de generació de coneixement, de generació de relat –allò que abans se'n deia *ideologia*. En un moment en què partits i formacions polítiques perden la seva capacitat de llançar estratègies de llarg abast i en què la tendència a l'espectacularització dels mitjans de comunicació fa que perdin la seva capacitat d'anàlisi, les autèntiques institucions que generaran relat seran els *think tanks*. Aquestes institucions, per tant, es convertiran en dissenyadores d'estratègia política. Alguns polítics retirats ho han entès molt bé.

Una història guanyadora

Josep Nye, autor del concepte de *soft power*, defensava que en l'era de la informació no només es tracta de quin exèrcit venç, sinó de quin relat s'imposa. I els diplomàtics són, en aquest sentit, *storytellers*. El que és important, per tant, és tenir una història guanyadora, no només tenir més o menys capacitat d'armamentisme. Això des d'aquí a Catalunya es coneix clarament, gràcies al procés nacional de transició cap a la independència. El país no té tancs, ni tan sols estructures d'Estat, però gaudeix d'una història que és guanyadora, i aquesta és la seva arma.

És important remarcar que aquest fet es produeix en un context de societat digitalitzada, on els hàbits, els processos de treball, les conductes i les formes de consum estan bàsicament digitalitzades. Per tant, cal incloure la digitalització en totes les formes de treball, inclosa la política i la diplomàcia.

El diplomàtic ha de ser, ara ja, un *diplomàtic digital*. I com a tal, ha de ser un comunicador. Més enllà de dominar els aparells electrònics, el diplomàtic ha de ser

conscient que per ser comunicador s'ha de tenir una estratègia de comunicació de llarg abast, i s'ha de saber enfrontar a situacions informatives noves. Situacions de risc institucional, tragèdies humanes. Per exemple, ha d'afrontar dilemes morals sobre els quals és necessari haver reflexionat abans que a un li esclati la *bomba* a les mans. Cal haver-se entrenat en la comunicació com a fenomen polític. Així, en el moment en què el diplomàtic es trobi immers en un cas d'emergència, de tragèdia humana, de dilema moral, el fet d'haver-hi pensat prèviament li donarà un patrimoni. Serà més difícil deixar-se portar pel corrent del que fan els altres i mirarà de formular-se preguntes, buscar dades i donar una informació més sòlida i potser més humana. Els diplomàtics en la seva tasca de comunicadors han de tenir aquest bagatge i aquest patrimoni professional.

Superar la burocràcia

Evidentment, tots els protocols tradicionals d'un govern en relació amb les pròpies xarxes socials són molt controladors, centralitzats. Per exemple: Kevin Rudd, que va ser primer ministre australià, va fer una piulada en què deia que es descartés el manual d'ús de Twitter que havia aprovat ell mateix pel Departament d'Afers Estrangers i Comerç per tal que les piulades deixessin de ser «mortalment avorrides». Justament les noves tecnologies de la comunicació permeten superar moltes barres burocràtiques.

La burocràcia és un sistema d'organització amb un funcionament tancat, rígid, vertical i amb una forta concentració del poder, com és sabut. Però hi ha un altre tret de la burocràcia que és tant o més característic: en aquest sistema d'organització, hi ha un percentatge molt alt dels recursos disponibles que es dediquen a la gestió interna. En la burocràcia és fonamental el procediment. Potser aquest mecanisme de gestió ve condicionat per la lletra impresa i la galàxia Gutenberg. La tecnologia de la impremta demana mecanismes molt formals de gestió.

Es pot oposar la burocràcia al terme adhocràcia, popularitzat per Alvin Toffler al seu llibre *El xoc del futur* i després desenvolupat per intel·lectuals com Henry Mintzberg. L'adhocràcia és una forma d'organització informal, adaptable i flexible. És més creativa, espontània, oberta, en xarxa i no és un fi en si mateixa, sinó que s'organitza en funció d'objectius concrets. Gràcies a la seva estructura molt més horitzontal, es facilita una disseminació del poder. Això s'acostuma a identificar amb major democràcia. A diferència de la burocràcia, l'adhocràcia no malgasta recursos en la gestió interna de l'organització.

Doncs bé, en l'acció diplomàtica actual és possible –i fins i tot necessari– trencar la jerarquia centralitzada, burocràtica, controladora, sense transparència i que té aversió al risc. Després de les xarxes socials, en la diplomàcia ja res pot ser igual als segles passats.

Els països petits que no tenen un posicionament fort, sigui per la limitació dels seus recursos econòmics, humans o naturals, poden guanyar una influència internacional important gràcies a un bon posicionament digital. Com sosté Carl Bildt, primer ministre suec entre 1991 i 1994 i ministre d'Afers Estrangers entre 2006 i 2014, «en la batalla diplomàtica els que vénen de baix poden començar a guanyar». En aquest sentit el procés nacional de Catalunya ha generat un *know how* no només en l'organització oficial d'una estratègia, sinó també en la coorganització des d'una societat civil activa. En el procés, tothom és una mica responsable de l'organització dels actes. I aquest *know how* social capil·laritzat és molt important i és un capital humà molt interessant. Perquè, fet i debatut, la diplomàcia digital busca treure un gran rendiment polític amb poca inversió econòmica, però això sí, amb una gran inversió de capital humà. I gràcies al procés, aquí Catalunya té molta gent molt preparada i molt aprofitable.

Maneres de comunicar

Existeix la creença que Internet proporciona l'accés directe a la informació, a l'intercanvi d'individu a individu, i que per tant es pot dir que han desaparegut les mediacions tradicionals d'accés a la informació i al coneixement com són els diaris, la ràdio i la televisió. Es pot acceptar que els mediadors tradicionals d'informació –els mitjans de comunicació que usaven els nostres pares, els tres citats anteriorment– han perdut el monopoli. És cert que les xarxes socials i altres aplicacions en dispositius mòbils han guanyat terreny molt ràpidament els darrers anys, en especial entre els més joves. Però també és cert que els mitjans tradicionals continuen tenint una centralitat pel que fa a consum i a hàbits socials. La televisió encara pesa, i molt.

Cal tenir present una altra qüestió. Internet propicia l'aparició de nous mediadors, i Google, Facebook o Twitter en són els principals exemples. Els algoritmes de cerca de Google decideixen què és rellevant i què queda sepultat a la xarxa. No és això, també, una mediació?

Roland Paris, de l'Institut Canadenc de Defensa i Afers Estrangers, defensava en una cita la transformació del Departament d'Estat dels Estats Units en, *de facto*, un imperi mediàtic. Només així serà capaç de generar un relat potent, i per tant guanyador. Cal insistir en la idea de la convergència entre el periodisme, els *think tanks*, els serveis d'intel·ligència i la diplomàcia. Els diplomàtics han d'incorporar entre altres capacitats el *know how* en comunicació. Portant aquesta idea a l'extrem, un ministre d'Afers Exteriors ha d'assemblar-se a una redacció d'un mitjà de comunicació, que dóna molta autonomia als seus diplomàtics comunicadors.

Per fer-ho, és convenient que tinguí unes línies d'actuació clarament definides. I, en aquest sentit, les *Guidelines* de la BBC són un exemple a seguir, perquè proporcionen un codi deontològic als seus professionals, un llibre d'estil, uns protocols

i unes rutines de treball no sols en situacions normals, sinó també en situacions electorals, de crisi humanitària, de terrorisme, en situacions d'error. Fent les adaptacions convenients, les *Guidelines* de la BBC poden aplicar-se a la diplomàcia amb molta utilitat.

Així, seguint el model dels mitjans digitals, un diplomàtic té un paper de comunicador. I com tot comunicador, davant de situacions noves i inesperades té dubtes i es fa preguntes. «Quin és el meu paper institucional i què he de comunicar davant d'aquesta crisi?». El diplomàtic és un comunicador, però no és un bust parlant del telenotícies que busca audiència, sinó que és un actor actiu en les comunitats virtuals de les xarxes socials i que interactua entre iguals. Només així tindrà credibilitat en el context *adhocràtic* esmentat per Alvin Toffler.

Referents de diplomàcia digital

Si Catalunya pretén ser un Estat independent amb una estructura diplomàtica, ha d'aprendre de Flandes, del Quebec, però també del Regne Unit, que ha estat un imperi i seva amb una llengua de treball que és la *lingua franca* de les relacions internacionals. El Regne Unit, a més, té una estructura diplomàtica imponent que ha drenat eficiència fins als comandaments i els llocs més baixos. Ho il·lustra aquesta cita de Tom Fletcher, ambaixador britànic al Líban i autoproclamat tuitplomàtic: «He après que tinc més impacte al Líban al vespre, mentre que al Regne Unit en tinc més durant el cap de setmana. D'aquesta manera, he personalitzat els missatges clau pensant en aquesta tendència».

La diplomàcia digital no és una finalitat en si mateixa, no és una joguina del ministre de torn, no és un divertiment d'un diplomàtic en un destí allunyat i avorrit, no representa la superació de cap forma diplomàtica tradicional –allò que anomenàvem «diplomàcia de tractat i ambaixada»–, ni tampoc no és la fi de la història. La diplomàcia digital és un eixamplament de la seva pròpia activitat i del seu abast, és una aplicació digital a les relacions diplomàtiques, que poden tenir un efecte multiplicador de la seva tasca.

Aquest efecte multiplicador es pot veure en la importància que se li dona a les xarxes socials en determinats països. El Regne Unit té en aquests moments més de 250 comptes de Twitter, més altres comptes temàtics vinculats a organismes multilaterals que són molt actius i que són referencials. Això és degut en part perquè el Regne Unit és una potència diplomàtica i en part perquè actuen bé en els nous àmbits digitals. De fet, 73 ambaixadors tenen compte obert en aquesta xarxa social, amb 68.462 seguidors en total i 1.802 de mitjana. Els Estats Units, per exemple, tenen 39 ambaixadors actius a Twitter, amb 538.942 seguidors i 16.332 de mitjana per compte. El Canadà és diferent: només té 4 representants a l'exterior presents en aquesta xarxa social, que en total tenen 1.214 seguidors i, per tant, només 304

de mitjana per compte, segons dades de l'Institut Canadenc de Defensa i Afers Estrangers.

Si es fixa la vista en el cas de l'estratègia diplomàtica del Regne Unit, es pot veure que té dos principis fonamentals. Primer, cal proveir els serveis en format digital per *defecte*. Segon, cal incorporar la dimensió digital en totes les polítiques públiques.

Aquest aspecte és important: la concepció de les polítiques públiques ha de tenir, d'entrada, una concepció digital. No es tracta de dissenyar una política i després incrustar-hi la dimensió digital, sinó de concebre-la des del primer moment des d'una perspectiva digital. Aquest principi és una estratègia de llarg recorregut, és evolutiva i no ha d'estar subjecta a canvis ministerials ni a canvis de governs. Però la provisió de serveis digitals per defecte no és una fi en si mateixa, sinó que ha d'estar lligada als objectius governamentals. L'Administració en el seu conjunt i els serveis que ofereix han de ser també, per defecte, digitals.

D'aquesta manera, una Administració digital permetrà que aquells que puguin accedir als serveis a través de xarxes electròniques ho puguin fer directament. Això alliberarà recursos econòmics, humans i logístics, de manera que aquells que necessitin una atenció personalitzada, *face to face*, la tindran reforçada. Aquesta situació, en ambaixades i consolats, especialment en zones crítiques o en moments d'emergència, pot resultar una bona notícia.

Al Regne Unit hi ha un ministeri per a Relacions Internacionals en el sentit polític i, diferenciat, un ministeri de Desenvolupament i Cooperació. Hi ha, per tant, dues lògiques i dues estratègies pròpies en l'àmbit de l'acció exterior.

I bé, què és digital en l'acció política? El ministeri britànic de Desenvolupament aporta una resposta. El fenomen de la digitalització vol dir comunicació, informació i contingut que es posa a disposició de la ciutadania mitjançant Internet, sigui quin sigui el dispositiu d'accés, sigui tecnologia fixa, tecnologia mòbil, el que sigui. I el que no s'ha d'excloure en cap moment, i això deriva del caràcter social d'aquest ministeri, és que aquells que no estan digitalitzats no han de quedar exclosos, sinó que han de ser tractats segons els mitjans tradicionals. La digitalització ha de servir per alliberar recursos, per tal que puguem atendre millor aquells que no s'hagin integrat a la societat de la informació.

Les tasques d'un diplomàtic digital

Quines són les tasques d'un diplomàtic digital que utilitza les xarxes socials? Recollir informació, analitzar-la, interactuar per tal d'influir en les comunitats on s'està present. En el cas de Tom Fletcher, esmentat anteriorment, la missió és clara: promoure l'anglès com a *lingua franca*, tenir un paper preponderant en les situacions de crisi humanitària, de crisi per catàstrofe natural, o de terrorisme. I, de passada, que aquest posicionament doni dividendes comercials a les empreses nacionals.

Tornant al Foreign Office i les seves estratègies de diplomàcia digital, bàsicament hi ha quatre grans estratègies. Una és fer seguiment i intentar preveure els esdeveniments, i aquí trobem el cas de Líbia i els primers moments de la Primavera Àrab. Com és evident, aquesta tendència no va ser detectada per les ambaixades en les seves recepcions oficials de croqueta i canapè. Però hi havia una altra realitat, la de les xarxes socials, on ja es notava una ebullició.

Així, explica el Foreign Office, els serveis diplomàtics britànics van fer un seguiment molt intensiu de les xarxes socials a Líbia, i de fet en van localitzar els principals actors, els principals agents influenciadors i prescriptors i agitadors de la Primavera Àrab líbia. Van contactar amb ells, i cal dir que alguns després han sigut ministres del nou govern rebel.

Sigui quina sigui l'evolució d'aquesta revolta popular, una bona estratègia en diplomàcia digital va permetre al Regne Unit augmentar la seva influència al país. Li va permetre contactar des del primer moment amb els líders emergents, cosa que va situar el país en una situació de privilegi i va augmentar la seva influència en un país on, en principi, tenia poca influència. I això no és secundari, perquè Líbia té hidrocarburs.

El preu dels errors

Existeixen, per descomptat, errors que es cometen en la *digitalització* de la diplomàcia. Quan es parla sobre la qüestió amb responsables polítics de diplomàcia, tendeixen a respondre: «No, això és molt interessant per a una ponència, però a mi no m'hi emboliquis, perquè la capacitat d'error dels meus subordinats és estratosfèrica. Potser al Regne Unit fan coses molt interessants, caldria veure-ho de primera mà, però jo no em vull arriscar a ser el responsable polític que comenci a disparar errors per tot el planeta».

És veritat que els ministeris d'afers exteriors tenen una cultura molt conservadora i una aversió al risc, a més d'unes jerarquies molt rígides i unes estructures amb un estil molt controlador. Amb tot, el missatge central que vull transmetre és que l'efecte dels errors que es puguin cometre en diplomàcia digital serà molt menor que les oportunitats que ofereix. Ignorant la diplomàcia digital, es perd una quantitat enorme d'oportunitats de multiplicar la feina ben feta. Sempre es cometen i es cometran errors, però no sols en l'àmbit digital, també en l'àmbit presencial i quotidià. I la diplomàcia digital té un efecte multiplicador tan espectacular, que no val la pena aturar-se a pensar que els errors que es puguin cometre són institucionalment inassumibles.

Per altra banda, Catalunya està en una tasca apassionant: el país ja es té, però ara el que cal són estructures d'Estat. I les estructures d'Estat, entre moltes altres característiques, hauran de ser meritocràtiques. Per tant, cal pensar que un diplomàtic

haurà estat nomenat en funció dels seus coneixements, de la seva experiència i de les seves xarxes de relacions. Els bons diplomàtics també cometten errors, però això també els ajuda a millorar. No siguem intolerants amb els errors digitals i tolerants amb els errors presencials, perquè tots són errors humans. La transparència digital té un efecte multiplicador de les decisions polítiques. I, això està clar, si es nomena un diplomàtic incompetent, la seva acció digital serà nefasta, molt visiblement nefasta.

Una activitat ben fonamentada i sostinguda en el temps veu multiplicats els seus efectes en l'àmbit de la diplomàcia digital. Això també passa amb els errors. Per tant, si esdevenim un diplomàtic digital, un *tuitplomàtic* com deia Fletcher, ha de ser pels nostres coneixements, per la nostra experiència. Però si les institucions han comès l'error de donar el poder a un inepte, els efectes de la diplomàcia digital seran catastròfics.

Què recomana fer el Regne Unit en cas d'un error digital, segons la guia de mitjans socials per a empleats? En primer lloc, retirar la publicació equivocada, explicant que va ser un error i que no suposa un punt de vista oficial. Tot seguit, aportar la informació correcta –en cas que l'error fos factual–, deixant clar d'aquesta manera que s'ha corregit l'errada. I, per últim, informar els responsables digitals i de premsa de cara al futur.

Aquí va un avís als polítics, als de Catalunya i als d'arreu: la nova societat digital és transparent, i, per tant, les polítiques de clients, les polítiques no meritocràtiques són molt visibles, obscenament visibles. Això és una cosa que els polítics, que tots els responsables públics han de tenir present. Perquè l'opacitat tradicional del poder, i més concretament en les relacions internacionals, està tocant el seu final. La societat digital és transparent.

La Diplopèdia i els telèfons mòbils

En diplomàcia i noves formes de relacions internacionals, els Estats Units són molt bons. Un exemple n'és la Diplopèdia, una experiència molt interessant del Departament d'Estat dirigida als seus empleats. És una zona de debat i d'intercanvi d'informació, com ho puguin ser projectes col·laboratius oberts tipus Viquipèdia. Això sí, a Diplopèdia només hi pot participar un grup tancat d'individus. En l'entorn Diplopèdia, es dona per fet que tots els seus membres són experts, responsables, lleials a la institució i, per sobre de tot (o com a conseqüència d'això), poden aportar un gran valor afegit a l'acció del Departament d'Estat. És un entorn tancat però transparent. Aquí, la ineptitud queda fotografiada a l'instant.

Tornant als errors en diplomàcia com els presentats anteriorment, cal tenir en compte l'ús dels telèfons mòbils. L'agència de les Nacions Unides en temes de telecomunicacions diu que al 2013 hi ha pràcticament una línia de telèfon mòbil per

habitant al món. Segurament ara aquesta proporció s'haurà incrementat. Tenim casos com Singapur que arriben gairebé a tres línies per individu. Es pot posar aquesta tecnologia de comunicació com a exemple perquè tothom la considera absolutament integrada a la seva vida, a la seva rutina de treball, incloses les rutines i els mètodes de treball d'un diplomàtic. De fet, si un diplomàtic digués que no té telèfon mòbil resultaria tan xocant com si no sabés llegir i escriure.

Quins són els països que tenen una proporció més baixa de telefonia mòbil? Fins i tot per darrere dels països extremadament pobres hi ha els països amb sistemes polítics paranoics pel control de l'intercanvi d'informació. Són països que no han incorporat les comunicacions mòbils en el seu *know how* social. Ni han incorporat el mòbil en l'espai de participació política. És el cas de Corea del Nord, on amb dades del 2013 hi havia només 8,3 línies de mòbil per cada 100 habitants, o bé Cuba, on la xifra puja lleugerament fins a les 11,6 línies per cada 100 habitants. A Etiòpia, per posar un exemple de país en vies de desenvolupament, hi ha 21,8 línies per cada 100 habitants.

Si s'aplica aquesta realitat inqüestionable dels telèfons mòbils a la diplomàcia digital i a l'ús de les xarxes socials, es pot advertir a aquells responsables polítics que tenen tanta por de la diplomàcia digital «perquè és un invent massa nou i perquè es poden cometre massa errors» que poden ser esborrats per un núvol, un núvol digital. D'aquí a ben poc, quan se'ls recordi, se'n podrà dir que van tenir un comportament castrador i castrista. Per sort, a Catalunya aquest fenotip ha quedat enrere.

Manuel Manonelles

**Reflexions i criteris entorn del model de diplomàcia
per a la Catalunya-Estat**

En el context de l'actual procés polític que viu Catalunya i en el marc de la progressiva definició de les eines i estructures que el país requereix en una transició cap a la condició d'Estat, un dels temes que es plantegen és, lògicament, el del model de diplomàcia que Catalunya hauria de tenir un cop esdevinguda nou membre de l'anomenat *concert de les nacions*. Es tracta d'una qüestió d'una certa complexitat que, necessàriament, ha de respondre a l'anàlisi detallada d'un conjunt d'elements objectius, alhora que es manté a ratlla el volum de prejudicis –alguns d'ells fonamentats– que planen sobre aquesta qüestió.

El disseny d'una estructura diplomàtica pròpia per a Catalunya presenta l'avantatge d'oferir una oportunitat per definir un model *ex novo* i, per tant, adaptat des del seu inici a la realitat del segle XXI, sense la inconveniència d'haver d'arrossegar automàticament les herències innecessàries o desfasades de la diplomàcia clàssica. Sense que això impliqui, és clar, desestimar allò cabdal de la diplomàcia clàssica o presencial.

Per tant, aquest exercici d'anàlisi i definició ha de partir, en primer lloc, de la identificació d'una sèrie de criteris que permetin calibrar la conveniència o no de determinats models de diplomàcia pel cas català. Entre aquests criteris, n'hi ha tres que mereixen especial atenció.

El primer és el que busca assegurar que aquest nou model de diplomàcia respongui de manera adequada a la mida del país. La mida, especialment en l'àmbit

de les relacions internacionals, és important. La definició del model haurà de partir de la realitat de Catalunya. Aquesta és una qüestió mesurable des de la perspectiva de població, del producte interior brut (PIB), de la projecció econòmica, comercial, científica i cultural, entre d'altres. Es tracta, per tant, d'elements que conformen el context bàsic a l'hora de modelar aquesta estructura diplomàtica.

Un segon element que cal tenir en compte és la situació geogràfica de Catalunya. Per molt que visquem en la postmodernitat i en mons líquids, el posicionament d'un país dins de la comunitat internacional ve molt condicionat per la seva localització geogràfica i el context geoestratègic.

Finalment, un tercer eix és el relatiu al model de país que s'adopti. La diplomàcia ha d'estar al servei del país, al servei del model d'Estat que es creï. Partint de la base que s'està construint quelcom de nou, s'haurà de construir un model de diplomàcia o un altre depenent del model de país que l'eventual procés constituent defineixi.

Un model de diplomàcia a mida

Pel que fa al nombre d'habitants, Catalunya compta amb una població al voltant dels 7,5 milions d'habitants. Si es contrasta aquesta xifra amb la població de la resta d'estats del món, es pot observar que aquests 7,5 milions col·loquen el país a la mitjana de la llista. Per tant, comparat amb la resta d'estats del món, des d'una perspectiva de població no es tracta d'un país gran ni petit. En termes de població, Catalunya seria el país número 100 de 194. Estaria exactament al mig, entre Suïssa o Israel –que tindria més amunt– i, per exemple, Jordània, Bulgària, Líbia, Dinamarca, Finlàndia, Noruega o Nova Zelanda, que se situarien immediatament per sota.

Si es mesura des d'una perspectiva econòmica, una de les possibles referències seria la del PIB. En aquest sentit, Catalunya se situa aproximadament al voltant dels 250.000 milions de dòlars.¹ Ara bé, la posició que aquesta xifra atorga al país en relació amb la resta d'estats és menys inequívoca que el de la població i depèn de l'ús que es faci de les diverses fórmules de càlcul més habituals.

D'aquesta manera, si s'utilitza com a referència l'anuari del centre d'intel·ligència nord-americà² (CIA), el PIB de Catalunya estaria per sobre del d'Israel, Xile, Portugal, Egipte, Irlanda o el de la República Txeca, per posar-ne uns exemples. Si es fan servir, però, les referències del Banc Mundial,³ el país en surt encara més ben parat

1. *Llibre Blanc de la Transició Nacional*. Síntesi. Generalitat de Catalunya. Barcelona, 2014. Pàg. 72.

2. <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/rankorder/2001rank.html>

3. <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.CD>

en col·locar-se també per sobre de Finlàndia, mentre que segons el Fons Monetari Internacional (FMI)⁴ Catalunya es trobaria per sota de Finlàndia però encara per damunt d'Irlanda, Portugal, la República Txeca, Nova Zelanda o Hongria.

Es podria seguir amb una anàlisi estadística més detallada, però ara com ara no és necessari ja que les dimensions per població i per PIB aporten prou elements per tal de fer una anàlisi comparativa dels models de servei exterior que han adoptat països de mida semblant a la nostra.

Referències per a la dimensió de la xarxa diplomàtica i consular

Si s'agafa el cas d'Àustria, país una mica més gran que Catalunya tant en termes de PIB com de població, aquest país centreeuropeu té en aquests moments al voltant de 88 missions diplomàtiques –38 ambaixades a Europa, 9 a Amèrica, 11 a l'Àfrica, 23 a l'Àsia i 1 a Oceania– i 14 missions permanents davant d'organismes intergovernamentals, i algunes d'elles comparteixen seu amb les ambaixades de caràcter bilateral.⁵

Noruega, país de poc més de 4 milions d'habitants, tenia 103 missions diplomàtiques distribuïdes per tot el món –segons dades de 2012– incloses ambaixades, consolsats i missions permanents davant d'organismes internacionals. La dotació total, seguint les mateixes dades, se situa en més de 2.400 persones. Això converteix el ministeri d'Exteriors en el més gran del país noruec.⁶

Finlàndia, que també té una població bastant inferior a la catalana, compta en aquests moments amb 91 delegacions a l'exterior, entre elles 74 ambaixades, 8 missions davant d'organismes multilaterals, 5 oficines consulars i 3 oficines amb funcions especials.⁷ Així mateix, a finals del 2009, el personal vinculat al servei exterior finlandès destinat a l'exterior –excloent, per tant, el personal que treballa a la seu del ministeri d'Afers Exteriors a Hèlsinki, la capital– era de 1.830 persones repartides pel món, de les quals 226 eren personal de la carrera diplomàtica i 1.239 personal local contractat. La resta, 366 persones, comprenia personal finès destacat però no diplomàtic, ja fos de caràcter administratiu o especialistes d'altres ministeris.⁸

4. IMF World Economic Outlook Database. October 2015

5. Per a una llista completa: www.bmeia.gv.at/fileadmin/user_upload/oracle/oe_vertretungen_de.pdf

6. Royal Ministry of Foreign Affairs of Norway: *About the Ministry of Foreign Affairs*. www.regjeringen.no/en/dep/ud/about_mfa.html?id=838

7. Ministry of Foreign Affairs of Finland: *The network of Finnish missions*. <http://formin.finland.fi/public/default.aspx?nodeid=44753&contentlan=2&culture=en-US>

8. Ministry of Foreign Affairs of Finland (2009) p. 11.

Per la seva banda, la República de Malta –que té al voltant de mig milió d'habitants i una dimensió territorial equivalent a la meitat de Menorca– disposa en aquests moments de 29 missions diplomàtiques, entre ambaixades de caràcter bilateral i missions de caire multilateral.⁹

Un últim exemple és el d'Escòcia, que tenia intencions d'esdevenir un Estat independent però que en el referèndum del 2014 va optar pel contrari: preveia –d'acord amb el seu llibre blanc de transició nacional– la creació d'una xarxa d'entre 70 i 90 oficines a l'exterior.¹⁰

En el marc de la reflexió sobre la mida de la xarxa diplomàtica, cal tenir en compte la utilització, pel que fa a les oficines consulars, de la seva variant honorària. Com és sabut, juntament amb els consolats anomenats *de carrera* –consolats al capdavant dels quals trobem diplomàtics professionals–, existeixen els consolats honoraris on el cap de l'oficina no és un professional enviat per l'Estat en qüestió, sinó que pot ser un dels seus nacionals residents al país on s'ubica l'oficina o fins i tot un nacional d'aquest Estat.

Un exemple el tenim a la capital catalana, Barcelona, que és una de les ciutats amb més representació consular del món després de Nova York i Xangai. La meitat, però, són per la via d'aquests consolats honoraris. És més, si es reprenen alguns dels exemples ja esmentats, Noruega té al voltant de 380 consolats honoraris arreu del món i Finlàndia en té al voltant dels 400.

Es tracta, doncs, d'una opció interessant a tenir en compte i que confirma que la realitat diplomàtica actual és la d'un món on els estats encara busquen una presència extensiva i important dels seus serveis diplomàtics. I això malgrat un context que es podria suposar que condueix cap a un replegament progressiu. No obstant això, per exemple, Finlàndia o Àustria, països que formen part del nucli dur de la UE, prefereixen continuar defensant els seus interessos a través d'una estructura diplomàtica presencial pròpia malgrat el desplegament progressiu del Servei Europeu d'Acció Exterior.

El posicionament geogràfic

El primer paràmetre que defineix Catalunya en aquest àmbit és, sense opció de debat, Europa, i, per tant, la seva pertinença lògica a la Unió Europea. Catalunya ha estat al cor d'Europa des del seu naixement, és a dir, des de l'Imperi carolingi

9. Ministry of Foreign Affairs, Maltese Diplomatic Representations Overseas: <http://foreignaffairs.gov.mt/en/Pages/Maltese%20Diplomatic%20Representations%20Overseas/Maltese-Diplomatic-Representations-Overseas.aspx>

10. *Scotland's Future*. Scottish Government, 2013. Pàg. 205-243.

del segle VIII. En aquest sentit, Catalunya és tan europea com ho pugui ser Àustria: Àustria fou l'*Österreich*, la *marca de l'est*, i Catalunya era la *marca hispànica* d'aquell període, la frontera septentrional de l'esmentat Imperi, fet que entre altres aspectes la ubica al cor de la definició històrica i cultural del que avui és Europa.

Ara bé, en el cas català, aquest primer element europeu es troba indissociablement unit a la dimensió mediterrània i, més concretament, a l'àrea de la mediterrània occidental. Per tant, qualsevol plantejament de política exterior o de desplegament diplomàtic ha de respondre a aquesta realitat que ve marcada per la nostra localització geogràfica i que és, de fet, un dels nostres grans valors de futur: l'aposta per un pol d'estabilitat financera, econòmica, però també política i de convivència, a la mediterrània occidental. Es tracta d'un element que cal tenir sempre en compte i que és necessari fer jugar a favor dels interessos catalans.

A aquests dos escenaris d'acció prioritària s'hi afegeixen, naturalment, altres dimensions. Així, per exemple, la dimensió mediterrània del país connecta amb la dimensió africana. Catalunya es troba a la frontera entre Europa i l'Àfrica i això la col·loca, en aquests moments, dins d'una de les grans rutes migratòries a nivell global, fet que se suma a l'àmplia comunitat de ciutadans d'origen nord-africà i subsaharià que hi ha al nostre país.

La diplomàcia d'una Catalunya-Estat haurà de pivotar també en aquesta dimensió resultant de la seva posició geogràfica. En aquest sentit, Barcelona esdevé un actiu fonamental per a la capitalitat institucional de la ciutat pel que fa al Procés Euromediterrani. La diplomàcia del nou Estat català haurà de treballar per maximitzar el potencial d'aquesta capitalitat per tal que ho esdevingui *de facto* més enllà de l'actual *de iure*, ja de per si prou important.

L'element geogràfic, però, no respon únicament a la posició geogràfica del país, sinó que hi ha altres consideracions que cal tenir en compte. Així, per exemple, no es pot oblidar la dimensió atlàntica, que va més enllà del reconeixement del pes i la importància de l'Amèrica del Nord, inclosa també l'Amèrica Central i del Sud. Donant per feta la notorietat de la relació amb l'Amèrica del Nord, cal destacar també el gran paper que pot jugar Catalunya dins del que és l'agenda de connexió d'Europa amb el context llatinoamericà, sobretot si es fa des d'una lògica diferenciada a la d'altres que encara juguen un paper a voltes de matriu paternalista. En aquest sentit, Catalunya pot dur a terme un paper de pont, que tradicionalment ja s'ha fet, i fer-ho amb una actitud moderna, d'igual a igual. Es tracta d'una qüestió de gran rellevància: per història, pels intensos llaços entre les nostres societats i també des del punt de vista d'aposta estratègica.

Des de la perspectiva econòmica, és reiterat i lògic parlar de la importància de l'Orient. Ara bé, tot i el pes econòmic –actual i potencial– d'aquesta regió, si

s'examinen detalladament les dades es pot comprovar que, per exemple, la relació econòmica i comercial de Catalunya amb la Xina s'aproxima a la que té amb Suïssa.

Un nou model diplomàtic per a un nou model de país

Correspondrà als constituents definir el model de país. Ara bé, resulta evident que el model de país serà plenament integrat en el cor del context europeu. En aquest sentit, i pel que fa a una diplomàcia catalana, la vocació europea, juntament amb l'oportunitat de dissenyar quelcom de nou, ha de portar, en primer lloc, a evitar la duplicació de mecanismes.

En el cas català, doncs, caldrà tenir molt en compte el procés de desplegament del Servei Europeu d'Acció Exterior, tot i ser conscients dels moments pels quals estan passant les institucions i els ideals europeus, i del fet que els interessos que es volen protegir i promocionar a l'exterior per part d'un país no poden dependre exclusivament de la fortalesa o la debilitat del projecte europeu. Així doncs, en un context de desplegament, s'haurà de tenir en compte la compatibilitat amb el Servei Europeu d'Acció Exterior, avaluar periòdicament la seva evolució i incloure'l en la pròpia estratègia de desplegament de la diplomàcia catalana, també en la seva dimensió consular.

A banda d'un desplegament equilibrat, també caldrà adoptar un model que, tot i acceptant la rellevància de la diplomàcia presencial en llocs estratègics, es dugui a terme des d'una nova perspectiva més racional, sense les partides pressupostàries sumptuàries decimonòniques que encara existeixen en alguns serveis diplomàtics. En aquest sentit, caldrà apostar per un desplegament dins d'una estratègia presencial tradicional però amb una fórmula en què l'acreditació múltiple i l'estructura de hubs diplomàtics tinguin un paper clau.

Altres dimensions de la diplomàcia

Com és sabut, les relacions diplomàtiques es divideixen en dos grans àmbits: el bilateral, definit per una relació d'Estat a Estat –o, segons l'àmbit, de regió a regió–, i el multilateral, on la relació és amb múltiples contraparts a través dels organismes internacionals. És a dir, allà on la negociació no és entre dos, sinó entre molts al mateix temps.

Així doncs, en paral·lel a l'àmbit més tradicional de les relacions bilaterals –que continuen sent clau– existeix una important activitat diplomàtica enfocada a l'àmbit multilateral. Aquesta té lloc, principalment, en el context del sistema de les Nacions Unides, de les institucions financeres internacionals (IFIS) o de les institucions paneuropees, un cop la consideració com a multilateral de l'escenari UE ha quedat ja superada. En aquest últim context, doncs, s'hi troben actors de tant pes com el Con-

sell d'Europa, l'Organització per a la Seguretat i la Cooperació a Europa (OSCE) o les institucions financeres de nivell europeu, com el Banc Europeu d'Inversions (BEI) o el Banc Europeu de Reconstrucció i Desenvolupament (BERD).

S'ha de tenir en compte que aquest àmbit de les relacions internacionals de naturalesa multilateral cobra una especial importància per als països de mida mitjana i petita. El model de Nova Zelanda, d'Irlanda o de Dinamarca il·lustren la pràctica de molts estats que –precisament per la seva mida– mantenen una presència bilateral relativament important alhora que opten també per una incidència en l'àmbit multilateral més intensa de la que per mida els pertocaria. Ho fan perquè això els reforça, perquè saben que l'aposta per aquest context –fins i tot ser un líder almenys en l'àmbit dels principis o les aportacions– els permet jugar un joc que per la seva mida no tindrien.

Catalunya, per principis i històricament, ha acumulat un notable capital en l'àmbit de l'acció en el context multilateral: precisament pel fet de no ser Estat. La manca d'aquesta condició d'estatalitat ha permès a la societat catalana desplegar una actuació en aquests àmbits guiada per principis i projectant aquesta tradició catalana de l'associacionisme, tot evitant la defensa d'aquell suposat interès d'Estat, sovint poc definit i que normalment té més a veure amb interessos d'algunes elits o grans companyies que no pas amb el de la majoria de la població.

Aquesta connexió amb els principis inspiradors del multilateralisme que ha defensat la societat civil organitzada catalana enllaça també amb una llarga tradició arrelada en el parlamentarisme i el constitucionalisme catalans, que s'han volgut projectar a nivell internacional. Ja en temps de la República es comptava amb una Associació Catalana pro Societat de Nacions, de la qual Pompeu Fabra era el vice-president, mostra clara d'una tradició i d'uns principis internacionalistes alhora que europeistes arrelats a la societat catalana. Principis que una Catalunya-Estat haurà de mantenir i reforçar –també en el seu propi interès– en el procés de desenvolupament de l'àmbit multilateral.

Nova i vella diplomàcia

En paral·lel a tot el que s'ha esmentat, cal fer també esment d'algunes de les formes de la sovint anomenada nova *diplomàcia*. Sota aquesta etiqueta, en ocasions enganyosa ja que algunes de les pràctiques que se li atribueixen tenen arrels profundes, s'hi troben àmbits com el de la diplomàcia pública, sobre el qual Catalunya té un bon exemple amb la tasca que duu a terme Diplocat. Altres àmbits serien els de la diplomàcia cultural i científica, de la qual l'Institut Ramon Llull seria un exemple, o bé la diplomàcia de promoció comercial que lidera l'agència governamental ACCIÓ. En aquest sentit, és prou significatiu constatar que Catalunya disposa ja dels fonaments de les estructures de la *nova diplomàcia*, fet que li

permet confrontar la transició nacional amb un major grau de maduresa respecte de la promoció exterior del país.

Cal també fer referència obligada a la política de cooperació al desenvolupament, element tradicionalment ubicat dins de l'àmbit de l'acció exterior i en el qual, des de la perspectiva de l'aposta per la diplomàcia multilateral, Catalunya compta ja amb les estructures institucionals necessàries, com és el cas de l'Agència Catalana de Cooperació al Desenvolupament, que a més es disposa a reforçar progressivament. Cal recordar en aquest punt que és pràctica habitual de molts dels països esmentats fins ara com a referència el fet de mantenir una robusta política de cooperació, cosa que ajuda també al seu posicionament en l'escenari internacional.

Igualment, en el context de la *nova diplomàcia*, cal fer una breu referència a experiències que mostren un cert retorn de determinats elements de la «vella» diplomàcia. És el cas del Foreign Office, el ministeri d'Afers Exteriors britànic i l'anàlisi encarregada fa un parell d'anys a un grup d'experts independents sobre l'estat del servei exterior britànic i les fortaleses i debilitats del seu servei diplomàtic,¹¹ en comparació amb la d'altres casos rellevants. El resultat no va complaure gaire als que l'havien encarregat, ja que conclouia que el millor servei exterior del moment era el francès.

Òbviament, en el cas català no es tracta d'intentar emular un servei diplomàtic com el de França, que amb 60 milions d'habitants dedica un esforç ingent en recursos humans i financers a la seva política i acció exteriors en tots els àmbits, però en especial el politicoinstitucional, el comercial o el cultural. El que és interessant subratllar en aquest cas és que, per resoldre algunes de les debilitats identificades en aquest informe, el Foreign Office –una de les grans referències globals en l'àmbit diplomàtic– ha decidit reobrir la seva acadèmia diplomàtica, després d'haver optat ja fa anys per desmuntar-la per considerar que es tractava d'una institució obsoleta. Així mateix, ha decidit tornar a impulsar el servei de llengües, una de les antigues joies de la corona que també havia estat desmantellat, fet que denota que, més enllà de la popularització de l'anglès arreu, un servei diplomàtic amb un bon coneixement de diverses llengües continua essent un valor especialment afegit.

Malgrat l'avenç de l'anomenada *diplomàcia 2.0*, estats de referència redescobren el caire estratègic de certes estructures –les esmentades acadèmia diplomàtica o la pròpia idea de la carrera diplomàtica– que, fa uns anys, molts van considerar obsoletes.

Serà fonamental que el procés de reflexió que ha de dur al disseny del model de diplomàcia per a una Catalunya-Estat tingui en compte tota aquesta sèrie d'elements

11. <https://www.gov.uk/government/publications/diplomatic-excellence-briefing>

que permetin trobar entre les velles i noves formes de diplomàcia aquells elements que més corresponguin al tarannà de la nostra societat, a les necessitats i els interessos del país, així com també tenint en compte la realitat complexa i a voltes canviant de la comunitat internacional.

II

Complementarietat de la diplomàcia convencional i la diplomàcia pública

Jordi Bacaria

Diplomàcia pública i societat civil

Referents internacionals de diplomàcia pública

L'USC Center on Public Diplomacy (CPD), de referència per a temes de diplomàcia pública, reconeix que no hi ha un acord sobre la definició del terme *diplomàcia pública*, que tradicionalment s'ha entès com els instruments pel quals un país sobirà es comunica amb públics d'altres països per tal d'influir les audiències i per tal de promoure els interessos nacionals i avançar en els objectius de la política exterior.

Malgrat que hi ha una identificació dels camps on es desenvolupa el concepte de nova diplomàcia pública, es tracta d'una disciplina més àmplia que aquella que té com a base una activitat exclusiva dels estats sobirans. Aquesta definició més completa inclou les tendències emergents en les relacions internacionals dels *actors no estatals* que tenen cert prestigi en la política internacional: les organitzacions supranacionals, actors subnacionals, organitzacions no governamentals (ONG) i empreses privades.

Els partidaris de la nova diplomàcia pública assenyalen la democratització de la informació mitjançant les tecnologies de la informació i la comunicació com una nova força que ha apoderat els actors no estatals i els ha elevat en el seu paper i la seva legitimitat en la política internacional. La nova diplomàcia pública té lloc en un sistema de relacions amb benefici mutu que ja no té l'Estat com a centre –d'actuació– sinó que està format per múltiples actors i xarxes que operen en un entorn global de nous temes i contextos.

Aquesta nova diplomàcia definida pel CPD, en el curt termini, no desplaçarà les diplomàcies tradicionals dels ministres de relacions exteriors dels estats, però té impacte en la manera en què els ministres han de desenvolupar les seves funcions. Amb aquesta nova situació els ministres de relacions exteriors i els diplomàtics han d'anar més enllà de la diplomàcia bilateral i multilateral i construir i conduir relacions amb els actors globals.

Alguns exemples de diplomàcia pública descentrada —o descentralitzada— des dels estats els podem trobar a Alemanya. Hi ha elements de la diplomàcia descentrada del país germànic que poden ser un model més adient per a un país de la dimensió de Catalunya, sempre considerant les competències disponibles en aquest àmbit. Alemanya estableix relacions exteriors de cultura i d'educació des de les ambaixades mitjançant els Instituts Goethe i també el *Deutscher Akademischer Austausch Dienst* (DAAD) o Servei Alemany d'Intercanvi Acadèmic. Com que l'àmbit de l'educació a Alemanya és competència dels *länder*, el govern alemany no és el principal actor en aquestes relacions. Quelcom semblant passa amb la política de medi ambient, la de cooperació o la de comerç, en la qual juguen un paper molt important les cambres regionals de comerç exterior (AHK, *Deutscher Ausländerhandelskammern*) o l'Associació Federal d'Indústria d'Alemanya (BDI, *Bundesverband der Deutschen Industrie*) (Trueb, 2013).

Canvis instrumentals: de forma o de fons?

Un dels canvis més importants s'està produint a través de les xarxes socials. És el que s'anomena la *tuitplomàcia*. El que ens cal saber és si es tracta d'un simple canvi instrumental o si està canviant les formes de fer diplomàcia, o fins i tot si pot canviar el fons de la diplomàcia. Mario Saavedra (2013) diu: «La *tuitplomàcia* és la nova forma de fer diplomàcia, ara més directa, transparent i participativa. Ja no n'hi ha prou amb el fet que els polítics donin lliçons, sinó que han de respondre als usuaris i seguidors».

La importància de Twitter en la política no està tant en la quantitat de seguidors, sinó en la seva influència. A més dels polítics i dels líders, els governs, les organitzacions i els *think-tanks* utilitzen aquesta xarxa social. Els 140 caràcters i la velocitat converteixen Twitter en un instrument cada vegada més important de la *tuitplomàcia*.

La *tuitplomàcia* pot donar molta més capacitat d'influència en les relacions internacionals als nous actors de la diplomàcia pública, malgrat les limitacions. Per què? Si bé el cost de piular és baix, el de subministrar una piulada amb un *target* determinat, perquè tingui impacte i sigui viral, ha de ser de qualitat i utilitzant llengües d'acord amb els objectius on es vol arribar. Aquest desenvolupament és el que fa que els costos siguin elevats i determinats actors tinguin més dificultats.

Recursos de diplomàcia pública: *soft power*, diplomàcia paral·lela i paradiplomàcia

El *soft power* o poder suau és un recurs –o més aviat el recurs– de la diplomàcia pública. El terme, introduït per Joseph Nye, fa referència a la capacitat d'obtenir el que es vol mitjançant l'atracció en lloc de per la força o del suport financer. L'interessant del poder suau és quan es converteix en alternativa a altres mitjans de persuasió propis del poder dur. La UE i fins i tot la Xina són paradigmes de la utilització del *soft power*. En el cas de Catalunya, que no té capacitat per fer servir la força o les finances per persuadir, el poder suau és l'única alternativa.

El *soft power* és el grau en què els actors polítics que tenen actius culturals i ideals polítics inspiren respecte o afinitat per part dels altres. Des d'aquest punt de vista, es tracta d'un recurs, i la diplomàcia pública és un mecanisme que busca influir amb recursos de *soft power*. L'important del *soft power* és la influència tot cercant la complicitat i l'adhesió a valors, cultura i determinades polítiques de manera que no es violenti o coaccioni l'altra part.

En aquest sentit, el recurs de la diplomàcia paral·lela pot coincidir amb el *soft power*, però no necessàriament. Per exemple: la idea d'internacionalitzar un conflicte, per definició, no pot ser *soft power*, malgrat que per aconseguir l'objectiu d'internacionalitzar un conflicte hom pot utilitzar recursos de diplomàcia paral·lela. Perquè es tracti de *soft power*, l'altra part no es pot sentir mai coaccionada, i per això la situació de trobar-se enmig d'un conflicte d'un Estat pot ser una situació incòmoda i tenir un efecte contrari a aquell que es persegueix.

Malgrat que el concepte de diplomàcia paral·lela no és el mateix que el de diplomàcia pública, s'ha de tenir en compte perquè moltes vegades la diplomàcia paral·lela pot ser una via per fer diplomàcia pública que utilitzen els actors estatals i els subnacionals. Zeraoui (2011) posa com a sinònims de diplomàcia paral·lela els conceptes de microdiplomàcia, diplomàcia multinivell, diplomàcia local o diplomàcia constitutiva. En aquest sentit, l'autor veu la pèrdua de privilegi dels estats en les relacions exteriors, en la manera en què les regions i els municipis desenvolupen polítiques internacionals que consoliden afers locals en aspectes culturals, econòmics, polítics, de seguretat i de cooperació estratègica mitjançant activitats de diplomàcia paral·lela. A Europa hi ha 250 regions que tenen un terç del pressupost comunitari per projectar la seva imatge a nivell internacional per a finalitats culturals, socials, econòmiques o polítiques (Zeraoui, 2011).

D'altra banda, hi ha exemples clàssics de diplomàcia paral·lela en la coneguda com a *diplomàcia del ping-pong* dels anys setanta. El concepte neix arran del partit que van disputar l'abril de 1971 els equips dels Estats Units i la Xina, quan aquests països encara no tenien relacions diplomàtiques. La història havia començat abans amb l'apropament personal de Cowan de l'equip dels EUA amb Mao Zedong de

l'equip xinès. L'esport forma part d'aquesta forma de diplomàcia paral·lela, ja sigui des de les olimpíades –la Xina va fer servir la diplomàcia pública en els Jocs Olímpics de 2008– o des de situacions de posicionament nacional com el cas de Catalunya amb les seleccions nacionals catalanes de l'esport.

La paradiplomàcia, tal com la defineix Cornago, és «la implicació de governs no centrals en les relacions internacionals, a través de l'establiment de contactes permanents o ad hoc, amb entitats públiques o privades, amb el propòsit de promoure assumptes socioeconòmics o culturals, així com qualsevol altra dimensió externa de les seves competències constitucionals».

Hi ha un segon nivell de l'acció internacional de les regions que és la paradiplomàcia d'identitat, una «política exterior subestatal que té com a fonament el reforçament o la construcció d'una nació minoritària a l'interior d'un país multinacional». Tanmateix, aquesta política internacional es pot transformar en protodiplomàcia, que té com a objectiu principal aconseguir la separació i la independència de l'Estat nacional (Paquin, 2003).

Catalunya, d'altra banda, ha desenvolupat el concepte de països esportius –*sport countries*– com un element per projectar-se a nivell internacional i consolidar la seva marca país (Xifra, 2009). La celebració de la Primera Conferència Internacional de Països Esportius a Barcelona l'abril del 2003 va adoptar la Declaració de Barcelona, basada en l'interès per dissenyar i implementar polítiques i mesures per promoure el concepte de països esportius, l'expressió del seu potencial esportiu i la seva participació en esdeveniments internacionals. Els participants van destacar que les activitats esportives estaven regulades per entitats privades des de la societat civil i organitzades d'acord amb valors socials, cultura i història. Així van arribar a un consens sobre la definició de països esportius (Xifra, 2009): «Qualsevol territori delimitat geogràficament o històricament, amb homogeneïtat cultural i social, amb les seves institucions polítiques pròpies, sens perjudici de qualsevol reconeixement polític internacional. Aquest territori té el seu propi sistema esportiu amb les seves organitzacions que promouen, gestionen i regulen els seus esports i reagrupen democràticament la majoria de federacions, clubs, associacions o participants del seu territori».

Aquesta via de paradiplomàcia no s'ha aconseguit consolidar, malgrat que la diplomàcia paral·lela ha aconseguit fer compatible la identitat nacional amb la internacionalització mitjançant l'acció internacional de clubs com el Barça, considerat com el millor ambaixador de Catalunya al món, la institució catalana més coneguda al món, i el seu equip de futbol és el producte català més conegut a l'estranger. Des del punt de vista de la marca, el Barça és la marca catalana més internacional (Xifra, 2009).

A Catalunya, la paradiplomàcia dels ens locals s'ha concentrat en accions de cooperació descentralitzada. La Generalitat, des de les relacions exteriors contingu-

des en el Pla d'acció exterior 2010-2015, planteja que la diplomàcia pública té una doble dimensió, domèstica i internacional. A nivell domèstic, cal desenvolupar els mecanismes que permetin debatre i consensuar les iniciatives del Govern per a la projecció exterior de Catalunya i aconseguir, així, la complicitat i la col·laboració de la societat, i entre aquestes iniciatives hi ha la de relançar les comunitats catalanes a l'exterior com a agents de diplomàcia pública. Altres accions són les de promoure la internacionalització econòmica de Catalunya a través d'ACCIÓ. La cooperació per al desenvolupament es desenvolupa a través de l'Agència Catalana de Cooperació al Desenvolupament (ACCD).

Pel que fa a la diplomàcia econòmica, en podem trobar exemples a l'article de Julio Moreno (2004) sobre Wal-Mart i la diplomàcia econòmica a l'Amèrica Llatina. En el cas dels supermercats Wal-Mart, «l'èxit a Mèxic no s'ha repetit en altres països com l'Argentina i el Brasil, malgrat que s'ha convertit en un vehicle molt important de la diplomàcia dels Estats Units i de l'expansió capitalista a l'Amèrica Llatina». Wal-Mart és més que un supermercat en la mesura que és un element important de la integració econòmica regional mitjançant l'Àrea de Lliure Comerç de les Amèriques (ALCA) de George Bush pare. Per bé que la idea pot semblar vella i fracassada –l'ALCA en el format original no ha estat possible–, sí que és cert que el procés d'integració de lliure comerç ha avançat. La tesi de l'autor sobre l'èxit de Wal-Mart a Mèxic és la seva flexibilitat mercadotècnica per apropar-se als consumidors de diferents sectors socials i no ser etiquetat com un supermercat per a una determinada –i exclusiva– classe social. És la democràcia del consum que és utilitzada com a diplomàcia dels Estats Units per a un model d'integració.

La idea de diplomàcia econòmica pot tenir desenvolupaments positius a partir dels nous enfocaments de la cooperació al desenvolupament que tinguin en compte els models de «*social business for development*».

Diplomàcia pública i cooperació al desenvolupament.

El cas de la Base de la Piràmide

L'enfocament tradicional de cooperació al desenvolupament ha quedat obsolet i poc efectiu, i així ho descriu àmpliament la literatura científica. L'enfocament basat en el fet que el *business is the problem* està quedant enrere i s'està passant al *business can (and must) be the solution*. El BoP, els negocis inclusius i la iniciativa privada al desenvolupament estan impregnant i quallant a les empreses, els governs i les agències multilaterals. Fins i tot Michael Porter, el guru de l'estratègia, diu que és on trobem les principals oportunitats actualment.

La UE i la majoria de països europeus aposten cada vegada més per crear programes i línies de finançament per a *business for development*. En un treball encarregat per la UE (2013) es descriu el *mapping* de les iniciatives existents i advoca per

una major implicació de la CE en aquesta línia. Els països que més coses estan fent en aquesta línia són els nòrdics, com Holanda, Dinamarca o Suècia. Són i han de ser referents per a Catalunya, per mida i innovació.

La idea central del *business for development* és que és més necessari on hi ha més problemes i reptes socials. L'Àfrica subsahariana és, sens dubte, un dels indrets més necessitats. S'estan movent moltes iniciatives com ara *Social Business Accelerators* i *Social Entrepreneurship Initiatives* sobretot a l'est d'Àfrica, en països com Kenya, Tanzània i Moçambic.

Aquesta és una línia de treball diferenciadora i aplicable. Es desmarca de les línies clàssiques de la cooperació al desenvolupament amb l'Àfrica, com ara els conflictes, postconflictes, democràcia, cooperació al desenvolupament, educació, entre d'altres. Hi ha moltes organitzacions a Catalunya i a Espanya que treballen en aquesta línia.

Objectius de diplomàcia pública a Catalunya: fer diplomàcia pública per a què?

A Catalunya hi ha diverses vies per fer diplomàcia pública o paral·lela, des dels governs –Generalitat, ens locals, diputacions–, les ONG, les empreses –les cambres de comerç– i la societat civil fins als *think-tanks* o laboratoris d'idees.

Considerem els organismes que tenen explícitament en els seus objectius la finalitat d'influir –*advocacy*– en l'àmbit internacional i en aquest àmbit també hi considerem la Unió Europea. Diplocat, l'agència de diplomàcia pública de la Generalitat, defineix així els seus objectius: «En relacions internacionals, el terme *diplomàcia pública* defineix el conjunt d'actuacions de comunicació adreçades a les audiències internacionals amb l'objectiu d'establir un diàleg per tal d'informar i, en darrer terme, influir sobre la percepció que tenen de nosaltres. Aquest és precisament l'objectiu del Consell de Diplomàcia Pública de Catalunya».

La idea d'influir en la percepció que es té de Catalunya indica que s'accepta d'entrada que la percepció que se'n té no és la desitjada, i el Diplocat esmenta l'objectiu d'adreçar-se a les audiències internacionals i implicar-les en un intercanvi d'idees sobre qüestions polítiques, econòmiques, socials i culturals.

A Catalunya, seguint l'argument de Paquin de diferenciar paradiplomàcia i protodiplomàcia, s'ha passat de la paradiplomàcia a la protodiplomàcia. La diplomàcia pública de Diplocat actualment estaria situada en la línia fina que separa la paradiplomàcia de la protodiplomàcia, en la mesura en què CiU, federació de partits que governava fins al juny del 2015, ha demanat l'Estat propi però no hi ha un pronunciament explícit per a la independència (Keating, 2013), malgrat la recent demanda de fer un referèndum. Hi ha diferents organismes que poden fer diplomàcia pública mitjançant la identificació amb ètica i valors, identificada amb una marca o una

imatge. Barcelona i tot el que es refereixi a la marca Barcelona ajuda a projectar la diplomàcia pública a certs nivells.

Referències bibliogràfiques

ALDECOA, F. i KEATING, M. (eds.) (1999): *Paradiplomacy in action. The Foreign Relations of Subnational Governments*. Londres: Frank Cass Publishers.

CORNAGO, N. (1999): «Diplomacy and paradiplomacy in the redefinition of international security: dimensions of conflict and cooperation», a F. Aldecoa i M. Keating (eds.) op. cit.

KEATING, M. (2013): *Is Catalonia Heading Towards Independence?*, Diplocat <<http://www.diplocat.cat/files/docs/130702-E06EN-CataloniaHeadingIndependence.pdf>>

MORENO, Julio (2004): «Wal-Mart y la diplomacia económica en América Latina». *Foreign Affairs en Español*, Vol. 4, N°. 2 (Abril-juny), 2004, pàg. 166-180.

PAQUIN, S. (2003): *Paradiplomatie identitaire en Catalogne*, Québec, Les Presses de l'Université Laval.

SAAVEDRA, Mario (2013): *Diplomacia en 140 caracteres*, EsGlobal, 23 de diciembre de 2013. <<http://www.esglobal.org/diplomacia-en-140-caracteres>>

TRUEB, B. (2013): «Germany: From Advocate to Bystander – and Back?», a *The Europeanization of National Foreign Policies Towards Latin America*, Loreana Ruano (ed.), Routledge, NY.

XIFRA, J. (2009): «Building Sport Countries' Overseas Identity and Reputation: A case Study of Public Paradiplomacy», *American Behavioral Scientist*, 53,4, pàg. 504-515.

Zeraoui, Zidane (2011): «La diplomacia paralela y las relaciones internacionales de las regiones». *Desafíos* 23-1, pàg. 59-96.

Referents internacionals en diplomàcia pública, els casos d'Alemanya, Flandes i el Quebec

La mirada llarga i més enllà de les fronteres naturals és un dels primers manaments de les relacions internacionals i de la tasca dels diplomàtics. En aquest capítol, tres experts situen el focus en tres exemples rellevants: Alemanya, Flandes i el Quebec. Tres territoris amb les seves especificitats –només el primer té un Estat– que s'han projectat cap a l'exterior de forma molt diferent.

Ronald Grätz arrenca el tercer capítol centrant la seva argumentació en la diplomàcia cultural i reflexionant sobre quins agents hi intervenen, que van des d'empreses fins a la societat civil, passant per les ONG. La cultura, sosté l'autor, que se centra en el cas alemany, té un gran impacte en la imatge i en l'atractiu d'un Estat perquè transmet missatges, valors i idees que es poden intercanviar. Grätz, ampliant la perspectiva, veu estancat el procés d'integració europea arran de l'aparició d'un nou nacionalisme que va de camí cap al provincialisme, i veu aspectes positius en la demanda per part de Catalunya d'un referèndum sobre el futur polític del país.

En el segon text del capítol, Dirk Rohtus explica l'entramat competencial de les regions belgues i quina és la política internacional que ha dut a terme Flandes des del 2004. Amb un accent marcadament europeïsta, els responsables governamentals flamencs han impulsat mesures de diplomàcia pública per multiplicar la projecció pública de la regió. Aquestes iniciatives van des de publicacions fins a la posada en marxa d'institucions per tenir interlocució directa amb els representants internacionals establerts a Brussel·les i, fins i tot, el redisseny de l'escut de Flandes.

Josep Sort és l'encarregat de detallar en l'article que clou la tercera entrega quina estratègia ha desenvolupat una nació sense Estat com és el Quebec per jugar a la primera divisió de la diplomàcia mundial. Des de fa més de quaranta anys, aquesta regió canadenca té una actuació ambiciosa en l'escena internacional, i ho ha fet a través d'iniciatives diverses que van des de la promoció empresarial fins a l'ensenyament superior, passant per la promoció de l'activitat artística del país. La diplomàcia pública quebequesa neix de la interacció entre una societat civil activa que obeeix a l'imperatiu de l'excel·lència i d'unes estructures polítiques que s'han desenvolupat des dels anys seixanta amb l'objectiu de modernitzar el país i convertir-lo en capdavanter.

Alemanya, Flandes i el Quebec són referents internacionals en diplomàcia pública i resulten, per tant, miralls per a Catalunya. Reflecteixen tres maneres de detectar quins són els actius del país, sigui quina sigui la seva estructura territorial, per tal de projectar les virtuts nacionals cap a l'exterior. Aquests actius, de fet, poden passar tant pel món de l'empresa, com pel de la cultura o dels esports. Qualsevol referent és útil per enfortir la imatge exterior del país, conclouen els experts.

III

Referents internacionals en diplomàcia pública, els casos d'Alemanya, Flandes i el Quebec

Ronald Grätz

Una Europa de les cultures. Diplomàcia cultural després de l'Estat nacional

Abans de parlar de la diplomàcia cultural, caldria començar amb una breu definició sobre què és la diplomàcia pública. No en termes estrictament científics, sinó partint de la base que la diplomàcia cultural és l'intent d'un govern de comunicar-se amb l'opinió pública d'un altre Estat o d'una altra societat. Aquest intent de comunicació es produeix mitjançant institucions estatals i privades, i també entre individus. Ara bé, totes les definicions de diplomàcia pública tenen un tret comú: se centren en la comunicació amb els altres més que no pas en l'opinió política pròpia. I l'objectiu d'aquesta *presa de contacte* amb l'exterior és influir en les altres elits perquè tinguin una opinió pública positiva respecte a la política, els ideals i les idees de la *societat remitent*.

Per aconseguir una diplomàcia pública àmplia, per regla general és necessari col·laborar amb agents privats de la societat civil –ONG, mitjans, organitzacions intermediàries, instituts, fundacions, universitats, associacions, iniciatives ciutadanes i partits– i establir una xarxa entre el govern i aquests agents del mateix país i del país objectiu.

El concepte de *soft power* –literalment, *poder tou*– desenvolupat per Joseph S. Nye està relacionat amb el concepte de diplomàcia pública. *Soft power* és la capacitat d'obtenir els resultats desitjats perquè altres volen el mateix que tu. És la capacitat d'obtenir béns mitjançant l'atracció en comptes de la coerció. Es tracta de convèncer els altres perquè facin el mateix o estiguin d'acord amb les normes o institucions que produeixen el resultat desitjat. Dit en altres paraules, consisteix

en la consecució d'interessos sense emprar la coerció ni suborns –això seria el *hard power* o *poder dur*–, sinó mitjançant la capacitat de convenciment i l'estimulació per obtenir seguidors de manera voluntària.

Els avenços en relacions internacionals

Si analitzem l'evolució actual de les relacions internacionals, observem tres avenços. El primer és la mediatització: els nous mitjans i les xarxes socials representen un factor cada cop més decisiu en la comunicació i ens presenten nous conceptes de la diplomàcia cultural. En segon lloc hi ha les interdependències. Això vol dir que els problemes mundials, de vegades amb un origen que rau en l'àmbit de l'opinió pública estrangera, com ara el terrorisme internacional o la degradació del medi ambient, afecten de manera cada cop més visible el conjunt de la societat. La transnacionalització és el tercer dels avenços que s'observen en el terreny de les relacions internacionals: creixen la influència, el pes i el grau d'organització dels agents no estatals en les relacions internacionals i esdevenen més forts políticament.

Abans, quan es parlava de la clàssica diplomàcia pública es feia referència al *principi del govern a les persones*, principi que defensa la direcció única, la propaganda. Avui, en canvi, quan es parla d'una nova diplomàcia pública es fa referència a la comunicació *de persona a persona*, és a dir, s'hi inclouen els agents transnacionals. I ho fan amb l'objectiu d'imposar els interessos nacionals d'un Estat fent servir la comprensió, la informació i la influència de l'opinió pública estrangera. La intenció és construir una imatge, aconseguir una bona reputació i generar confiança. Volem aconseguir que s'estableixin unes regulacions adequades, fomentar la comprensió, convèncer, assegurar el suport, exercir pressió sobre els governs i establir-hi relacions. Alguns dels mètodes necessaris per aconseguir-ho són els següents: mitjans –la ràdio i la televisió estrangeres o bé publicacions–, campanyes per reforçar la marca nacional, programes d'intercanvi, treballs amb programes culturals –conferències i tallers–, programes formatius i el foment de les llengües.

El paper de la cultura en la diplomàcia pública

La cultura té un gran impacte en la imatge i l'atractiu d'un Estat, d'una nació o d'una regió. Transmet missatges, valors i idees, i ofereix la possibilitat d'intercanviar-los. Tenint en compte aquesta funció, es pot considerar un aspecte clau de la diplomàcia pública. Pel que fa a l'assoliment dels objectius i les estratègies a llarg termini, com l'establiment de relacions, el diàleg cultural té una importància cabdal. El públic objectiu de la diplomàcia cultural és el grup de joves urbans amb formació; és a dir, generadors d'opinió i persones amb capacitat de decisió política, econòmica i social d'avui i del futur.

En aquesta tasca de mediació, de quin coneixement cultural es parteix? Segurament es pot estar d'acord amb la definició de cultura proposada a la Convenció de la Unesco sobre el foment i la protecció de la diversitat de les expressions culturals, amb una doble naturalesa inherent com a mercaderia i valor propi: és un marc de referència vinculant. De segur que també coincidim que la cultura té altres punts de referència i conflictes importants en àmbits com els drets humans, qüestions climàtiques, l'alimentació i altres àmbits de la societat. Per tant, la base es troba en un concepte de cultura molt més ampli que, alhora, es basa en la diplomàcia cultural. Probablement també es podria estar d'acord amb el fet que la política d'investigació exterior, així com la política lingüística i educativa exteriors, formen part d'aquest concepte. Fins i tot es pot agafar l'esport com a part integrant.

Quins resultats s'obtenen amb aquesta diplomàcia cultural? Hem après que sovint la política cultural exterior –càlcul o anàlisi dels resultats– només es pot avaluar al cap de moltes generacions. La reputació d'una societat pel que fa a l'aplicació dels instruments de la diplomàcia cultural –credibilitat, fiabilitat i confiança– es desenvolupa al cap de dècades d'enfortiment de la seva base a través de treball en xarxa, d'acord amb el principi d'un diàleg al mateix nivell, d'una orientació de cara als processos i d'una transparència en els resultats, amb la necessitat d'entendre la societat pròpia com a comunitat d'aprenentatge. I això s'intenta en aquesta tasca diplomàtica: fomentar el diàleg en comptes d'actuar per interessos, fer que les persones es moguin en comptes de simplement transmetre un missatge i entendre la política cultural exterior i interior com dues cares d'una mateixa moneda.

En què consisteix la feina dels mediadors? En expressions culturals de tot tipus d'Alemanya. No es pot parlar de cultura alemanya. Però sí de societat multicultural que està patint un canvi constant provocat per la globalització. Es pot agafar com a exemple el cas de la cultura d'Alemanya, és a dir, d'artistes per als quals Alemanya és un punt de referència, un marc de referència i, per què no, un lloc per viure-hi. Un director de cine turc o una escriptora iraniana formen part de la cultura d'Alemanya de la mateixa manera que Günter Grass o Johannes Brahms. Fins i tot es poden tenir dificultats per encasellar Beethoven en l'àmbit nacional, perquè meravelles com la seva Novena simfonia tenen un caràcter universal gràcies a la força simbòlica que contenen. Són regals per al món, no es poden declarar propietat nacional. La cultura no hi entén, de pensament nacional. Malgrat això, hi ha una base important i comuna: la llengua alemanya. En la cultura d'Alemanya, que es transmet en el marc d'una política cultural i educativa exteriors, sempre que es necessita la llengua es fa servir l'alemany.

L'impacte del nou nacionalisme

Un nou nacionalisme, que sembla que va de camí cap al provincialisme o, almenys, cap a l'aïllament propi, és la causa d'una sèrie de problemes de la diplomàcia cultural actual. A mi m'agrada més anomenar-ho *intercultural relationship* o *relació intercultural*. El procés d'unificació d'Europa s'ha aturat. Aquest fet s'ha produït per múltiples raons, com poden ser una distribució desigual de la riquesa, una estructura poc democràtica a la Unió Europea o una manca d'un sentiment compartit. Europa encara no ha aconseguit *crear* ciutadans europeus. Ans al contrari, les crisis que vivim actualment han fomentat el pensament nacional amb antics ressentiments. I això ha preparat un terreny prometedor per als nous moviments populistes de dretes, antieuropeus i contraris a l'euro. La UE és un organisme administratiu, ni més, ni menys. Per això la seva reacció mostra signes d'absoluta desorientació. Mentre continuem pensant en categories nacionals i entenguem Europa com un lloc que defensa els interessos nacionalistes, no hi haurà una Europa real ni existirà un diàleg cultural autèntic. Aquest és un altre dels motius pels quals no hi ha una nova narrativa europea i no hi ha una causa europea. La narrativa posterior a la Segona Guerra Mundial no només parlava de la pau, parlava de la tasca de l'autonomia nacional, de la creació d'una comunitat, de les relacions en interès de tothom. La cerca actual d'una narrativa en debats i fòrums no té cap sentit. No existeix un procediment per crear narrativa; l'administració no pot crear narrativa. Es troba històricament en l'aire, i això tothom ho té clar. O potser no.

En relació amb el problema del pensament en estats nacionals, existeix una manca de comprensió del paper que tenen les regions a Europa. Regió no entesa com els estats federals d'Alemanya, les províncies de França o bé les comunitats autònomes d'Espanya –que acostumen a ser el mateix pensament nacional a petita escala– sinó com a àrees lingüístiques, històriques, àrees de coneixement i d'identitat. El mapa d'una Europa de les cultures o d'una Europa de les àrees lingüístiques seria totalment diferent del d'una Europa d'estats. Seria una Europa de les identitats i, per tant, de les persones. Tanmateix, no s'hauria de centrar en les fronteres, perquè les fronteres avui hi són i demà no. La cultura no coneix fronteres. Es pot observar aquesta altra Europa com una xarxa plena d'àrees per comunicar-se i relacionar-se. Cal un canvi fonamental.

Tornem a abordar la diplomàcia cultural amb Alemanya com a exemple. Alemanya, amb l'experiència del feixisme hitlerià i el fet que la cultura i la formació s'utilitzessin per dur a terme la manipulació de masses més perversa de la història de la humanitat, no té un ministeri d'educació ni un ministeri de cultura, sinó una mena d'organització mediatra independent –amb plena competència– que, com a institució de dret civil, té la responsabilitat de defensar els interessos de l'Estat i no del govern.

En el reduït àmbit de la diplomàcia cultural hi treballen organitzacions com ara el Servei Alemany d'Intercanvi Acadèmic (Deutscher Akademischer Austauschdienst, DAAD), la Fundació Alexander-von-Humboldt (AvH) i el Goethe Institut (GI). A part d'aquestes, l'Institut de Relacions Internacionals (IFA), la ràdio i televisió públiques d'Alemanya Deutsche Welle (DW) i la Comissió Alemanya de la Unesco (DUK) també treballen en aquest àmbit. A més, hi ha aproximadament 300 institucions més que s'encarreguen d'una part de les tasques relacionades amb la política cultural i educativa exteriors. Si s'hi afegeixen tots els agermanaments de ciutats i representacions a l'estranger dels estats federals d'Alemanya, s'arriba fàcilment als 1.000 agents. I això sense comptar les escoles i les institucions associades corresponents. L'experiència dels darrers 70 anys ha ensenyat al país germànic que gestionar la política cultural d'aquesta manera no porta al fracàs.

El punt clau avui dia per assolir l'èxit són les connexions internacionals, les noves xarxes socials, la multilateralitat, la interdisciplinarietat i, sobretot, l'aplegament de persones. Encara avui no hi ha cap programa, cap paper ni cap lloc web que pugui substituir el contacte personal amb els altres, ni tan sols en part.

No vull opinar sobre la situació de Catalunya i les seves aspiracions polítiques, però des d'un punt de vista explícitament cultural es pot considerar positiu el desig de celebrar un referèndum. Si el referèndum és legal o no, és una cosa que jo no sé. En qualsevol cas, però, és legítim. Catalunya pot aportar un fort impuls a Europa. Les arrels històriques, la unitat lingüística i la cultura de Catalunya podrien ser un model per a Europa. Un model del qual tots podríem aprendre, perquè esperem que sigui obert, que demostrï moltes ganes i capacitat de canvi, que sigui innovador i integrador. Potser aquesta seria la primera pedra per construir una Europa de les cultures.

III

Referents internacionals en diplomàcia pública, els casos d'Alemanya, Flandes i el Quebec

Dirk Rochtus

Flandes, una política exterior de diplomàcia pública

Bèlgica ha evolucionat d'un Estat unitari a un Estat federal passant per sis reformes estatals: 1970, 1980, 1988, 1993, 2001 i 2012. Quin va ser l'impuls per crear el federalisme? Com funciona el sistema federal i quines conseqüències té per a la situació de les entitats federades a la Unió Europea (UE)? Com és la diplomàcia pública de les entitats federades i especialment de Flandes en tant que regió més ambiciosa de Bèlgica?

Els flamencs, que viuen al nord de Bèlgica, volien protegir la seva llengua i la seva cultura mitjançant l'autonomia cultural. Els valons, que viuen al sud, volien desempal·legar-se de la tutela amb l'establiment financer a Brussel·les i, per tant, volien l'autonomia econòmica. Aquests dos afanys portarien a la implementació de dos conceptes a Bèlgica com a conjunt: l'un, la *comunitat* –autonomia cultural–; l'altre, la *regió*, amb autonomia econòmica. Les tres comunitats –la de parla flamenca, la de parla francesa i la de parla alemanya– i les tres regions –la flamenca, la valona i la de Brussel·les– tenen les seves pròpies institucions, concretament parlament i govern, i les seves pròpies competències. Les comunitats en tenen per a assumptes relacionats amb les persones, com ara la llengua, l'educació i la cultura. Les regions les centren en qüestions relacionades amb la territorialitat, com ara l'habitatge, el medi ambient, l'agricultura, el comerç exterior, l'economia i la feina.

La quarta reforma estatal de 1993 a través de l'acord de Sant Miquel va convertir oficialment Bèlgica en un Estat federal, tal com queda establert en l'article 1 de la Constitució, que diu que Bèlgica és un Estat federal, format per regions i

comunitats. Per subratllar el caràcter federal de l'Estat, es va abolir el *double mandat* dels parlamentaris com a membres del parlament nacional i de les assemblees regionals i es va fer possible l'elecció directa dels membres de les assemblees. Va entrar en vigor, també, una nova regulació de la política exterior del Regne de Bèlgica, a través de la qual les regions i les comunitats van poder establir relacions internacionals.

Flandes dins d'Europa

La base legal de les polítiques exteriors paral·leles de la federació belga es pot trobar a la Constitució del Regne de Bèlgica. L'article 68 de l'antiga Constitució es va modificar i es va tornar a esmentar als articles 167, 168 i 169 de la Constitució actual. En concret, el text de l'article 167 assenyala la voluntat dels legisladors de mantenir la unitat de la política exterior de la federació belga, mentre es respecta l'autonomia de les regions i les comunitats: «El rei és el responsable de les relacions exteriors, sense perjudici dels poders de les comunitats i les regions de regular la cooperació internacional, inclòs el poder d'elaborar tractats dins de l'abast de les seves competències». Cal destacar que la paraula *rei* fa referència simbòlicament al govern federal. La Constitució deixa clar que l'autoritat federal compleix un paper coordinador i té la màxima responsabilitat en aquest procés de coordinació de les polítiques exteriors de l'Estat federal i de les entitats federades.

Segons l'article 167.2, el govern federal signa tractats excepte quan fan referència a qüestions dins de l'abast de competència de les entitats federades, especialment les comunitats i les regions –article 167.3. Poden exercir la seva autoritat externament segons el proverbi llatí *in foro interno, in foro externo*, que estableix la *convergència* entre les competències interna i externa. L'esmentat article 167.3 atorga a les comunitats i les regions el dret a exercir la seva autoritat en assumptes internacionals i estableix que «cada govern regional i de comunitat pot firmar tractats que els afecten i que són competència del seu consell». «Aquests tractats són efectius després de l'acord del seu consell», defensa l'article. Cal destacar que *consell* aquí fa referència al parlament regional.

Així doncs, les regions i les comunitats de Bèlgica tenen el dret a firmar tractats –*ius tractatis*–, de participar en el procés de presa de decisions d'organitzacions internacionals, de representar Bèlgica en consells ministerials europeus –European Ministerial Councils–, de nomenar representants per a les ambaixades belgues i les missions diplomàtiques –*ius legationis*– i de designar representants a l'estranger en relació amb el comerç exterior. Les entitats federades belgues també tenen els seus propis representants a la Representació Permanent de Bèlgica a la UE i funcionaris regionals que participen en els grups de treball del consell. Flandes, per exemple, té onze representants polítics a les capitals d'aquells estats que considera socis pri-

vilegiats. En concret, aquestes ciutats són Nova York, la Haia, Londres, París, Ginebra, Berlín, Varsòvia, Praga, Budapest, Viena i Madrid. Si Flandes fos un Estat independent, formalment aquests representants serien ambaixadors, però com que no és el cas, tenen el títol de consellers. A més dels representants polítics, Flandes té 70 representants econòmics que treballen per a Flanders Investment & Trade, l'organització que s'ocupa de les relacions empresarials exteriors.

El fet que les competències de les regions i les comunitats siguin exclusives o mixtes té conseqüències pel que fa a la representació del Regne de Bèlgica als consells ministerials de la UE. La UE segueix el principi internacional de la *unitat de l'Estat*, que a la pràctica es tradueix en *un Estat, un vot*. D'aquesta manera, només es reconeixen els estats sobirans. En les seves relacions amb un Estat membre que sigui un Estat federal, la UE només es relaciona amb un sol interlocutor que representi tant l'àmbit federal com el regional com a Estat belga. Ara bé, què cal fer quan el consell ministerial de la UE tracta una qüestió que és competència de les regions o les comunitats de la federació belga?

Quan, per exemple, hi ha d'haver un consell ministerial sobre educació, els ministres d'Educació dels estats membres de la UE no es reuniran amb el ministre d'Educació belga, perquè senzillament no n'hi ha. Les comunitats de parla flamenca, de parla francesa i de parla alemanya tenen el seu propi ministre d'Educació. La solució va ser modificar l'article 146 del Tractat de la Unió Europea, que es va convertir en l'article 203, que permet que els estats membres de la UE estiguin representats al Consell de Ministres per membres d'un govern diferent del govern federal, però només si els representants poden remetre's a l'Estat federal. En aquest cas, podran assistir, votar i presidir reunions al Consell de Ministres de la Comunitat Europea. Aquesta atribució de poder va ser possible gràcies a l'acord de cooperació del 8 de març de 1994 entre l'Estat federal, les regions i les comunitats pel que fa a dos aspectes: l'organització de la participació actual dels ministres regionals als consells ministerials de la UE i la coordinació relacionada per tal de determinar les posicions belgues als consells ministerials de la UE.

Només hi ha una persona encarregada de representar Bèlgica. Els ministres regionals parlen entre ells per arribar a un punt de vista comú i determinen que un d'ells és qui s'asseurà a la taula europea. El punt comú és un acord, i això explica que els nacionalistes flamencs defensin la independència com una estratègia per tenir una veu directa a Europa. Tot plegat connecta amb la lògica de l'europeïtzació segons la qual l'Estat-nació no és l'únic actor i que implica que les seves regions o entitats federades volen tenir un accés més directe a Europa, ja que també són Europa.

No és casual que Geert Bourgeois, el ministre d'Afers Estrangers flamenc de 2004 a 2008 i actualment ministre president de Flandes, preferís referir-se a aquesta

regió com un *deelstaat* en comptes d'una regió –la paraula neerlandesa *deelstaat* significa literalment *Estat part*–, perquè això augmenta les possibilitats de Flandes de convertir-se a llarg termini en un Estat propi. No en el sentit de Westfàlia de la paraula, sinó com a *Estat postmodern* per al qual la sobirania es tradueix en un seient a la taula de la UE i les Nacions Unides. Nacionalistes flamencs, com és el cas de Bourgeois, prefereixen el concepte d'independentisme més que no pas el de separatisme, perquè té una connotació més positiva de Flandes com un membre autònom i que formarà part immediatament de l'entitat més gran que representa l'ordre postmodern d'Europa.

Una entitat federada ambiciosa com Flandes utilitza la seva política exterior amb l'objectiu d'enfortir la seva posició i les seves reivindicacions per aconseguir més autonomia en una Europa que atorga representació a la taula a les entitats federades d'estats membres federalitzats, encara que sigui indirectament. Sovint es critica la regionalització de la política exterior com a excés, ja que permet que una entitat federada actui com un actor internacional paral·lelament a l'Estat federal, però ningú no pot fer marxa enrere en el temps. Criticar les entitats federades per tenir la seva pròpia política exterior és el mateix que criticar la Constitució belga per haver escrit aquesta oportunitat com a tal. Quan es vol que el sistema federal funcioni correctament, també s'ha d'acceptar que les entitats federades tinguin la seva pròpia política exterior, segons indica el proverbi *in foro interno, in foro externo*.

La diplomàcia pública de Flandes

Luc Van den Brande va ser ministre president de Flandes als anys noranta. Era democratacristià, però tenia un fort reflex flamenc. Així és com s'anomena la dedicació a la causa flamenca que es pot trobar no només entre els nacionalistes flamencs, sinó també entre els polítics d'altres ideologies, amb el sentiment que defensar la pròpia cultura és el mínim que es pot fer. També va promoure la política exterior flamenca establint contactes, per exemple, amb els estats bàltics. Els seus successors no van ser tan actius. Però aleshores va arribar Geert Bourgeois, que de 2004 a 2008 va ser el ministre flamenc de Turisme, Mitjans, Afers Administratius i Afers Estrangers.

Des d'un bon principi, Bourgeois va desenvolupar una política exterior activa. Volia utilitzar-la com un instrument per situar Flandes al mapa. La política exterior pertany al cor de la sobirania estatal i pot ser prestigiosa, així que en mans d'un nacionalista flamenc, és fàcil d'imaginar que els cercles probelgues tinguessin por del que pogués passar. Alguns analistes van pensar que potser havia estat una tàctica dels probelgues per sobrecarregar Bourgeois amb tantes competències i tan importants, que no tingués temps suficient per dedicar a la política exterior.

Concretament: com era la política exterior flamenca amb Bourgeois? Tot i estar sobrecarregat, aquest dirigent flamenc es va prendre molt seriosament el seu paper

de ministre d'Afers Estrangers i va utilitzar aquesta competència per situar Flandes al mapa. La primera mesura concreta va ser la creació de la revista setmanal *Flanders Today*, nascuda el 2007 i inspirada en la revista *Catalonia Today*. A Brussel·les, la comunitat internacional està formada per milers de diplomàtics, membres de comitès d'experts i periodistes. Si mostressin algun interès en Bèlgica, la majoria d'ells llegirien els mitjans en francès, que representen una visió parcial de Flandes. *Flanders Today* vol donar una visió més precisa de Flandes i està dirigida a expatriats, turistes i membres de la comunitat internacional.

Una altra de les estratègies va passar per dissenyar un nou logotip internacional per a Flandes perquè fos més amigable que el lleó heràldic i perquè representés els valors d'un país obert. Sota el mandat de Bourgeois es va impulsar, a banda, l'anomenat *Strategische Adviesraad Vlaanderen* (SARIV), el consell d'Afers Estrangers flamenc, que assessora el govern regional sobre la seva política exterior i la seva política de comerç internacional i sobre cooperació en turisme i desenvolupament, tant a petició de l'executiu com per iniciativa pròpia. El SARIV, però, deixarà d'existir per motius de pressupost.

La iniciativa de Bourgeois també va passar pel *Vlaams-Europees Verbindingsagentschap* (VLEVA), l'agència d'enllaç entre Flandes i Europa, que fa de monitor, pont, promotor dels interessos, oficina i punt de contacte de la regió amb les institucions europees. Bourgeois anomenava *paradoxa de Brussel·les* el fet que Flandes abans no tingués una oficina regional a la seva pròpia capital, mentre que altres regions ja tenien una representació a Brussel·les.

El ministeri també va impulsar *Flamencs al món*, l'organització de flamencs que treballen i viuen a l'estranger que funciona com a pont entre Flandes i el món. Bourgeois també va decidir informar els membres de la comunitat internacional de Brussel·les –diplomàtics, periodistes, assessors polítics, gent de negocis– sobre les activitats de la societat flamenca i convidar-los a formar-ne part, a banda d'estructurar una política de desenvolupament i mesures per fomentar la pau. L'estatus dels representants polítics de Flandes –i les altres regions– ha d'ascendir, a banda, d'agregat a conseller.

Pel que fa als nacionalistes flamencs, cal dir que sempre han estat defensors aferrissats d'Europa, perquè entenen que les nacions petites només es poden beneficiar de la participació europea. Les directrius europees afecten les àrees de les competències regionals. Bourgeois, com a nacionalista flamenc i com a ministre d'Afers Estrangers de 2004 a 2008, va criticar la feble implementació de la legislació de la UE. Els motius que feien que Bèlgica tingués un registre feble van ser la complexitat intergovernamental i el fet que algunes àrees afectaven altres competències regionals, com és el cas de la salut. El ministre també va crear sessions informatives sobre la UE per a funcionaris. Flandes, per cert, té un representant general a la Represen-

tació Belga de Bèlgica a la UE. Juntament amb els seus assessors, el representant fa un seguiment de la política europea.

Flandes és una regió dinàmica, però vol ser més que una regió. Lluitar per tenir més autonomia també és treballar per esdevenir més conegut a Europa i al món. Per això Flandes ha desenvolupat un instrumentari de mesures ben variat.

III

Referents internacionals en diplomàcia pública, els casos d'Alemanya, Flandes i el Quebec

Josep Sort

La diplomàcia pública quebequesa

El Quebec ha desenvolupat una presència internacional ambiciosa en defensa i promoció dels seus interessos nacionals. Ja el 1940 es va obrir l'Oficina del Quebec a Nova York. Aviat en farà, doncs, setanta anys. Més endavant, en la dècada dels anys seixanta, s'obre primer la Delegació del Govern, que fins i tot arribarà a tenir un reconeixement diplomàtic per part del govern francès, amb tot el que això comporta. El 1965, en plena Revolució Tranquil·la, va ser el Ministre d'Educació de l'època, Paul Gérin-Lajoie, qui de forma significativa va afirmar que aquelles competències que exercia de forma exclusiva l'Estat del Quebec a dins de la regió també les havia d'exercir en l'àmbit internacional. Aquest posicionament, que va ser conegut com a doctrina *Gérin-Lajoie*, és encara avui de plena actualitat i, per tant, un referent. De forma coherent amb aquest plantejament, l'any 1967 es va crear un Ministeri d'Afers Internacionals, que ha perdurat al llarg dels anys fins al moment actual. Naturalment, això sí, amb canvis orgànics i de noms diversos en funció dels diferents governs de les darreres dècades.

D'aquesta manera, fa més de quaranta anys que el Quebec desenvolupa una actuació ambiciosa en l'escena internacional. Al llarg d'aquestes quatre dècades s'ha teixit una xarxa de delegacions generals, de delegacions i d'oficines, que s'estén per tot el món, i que en l'actualitat, segons la darrera memòria del ministeri –corresponent al 2013–, inclou 28 representacions que estan presents a 16 països.

L'exemple quebequès ha estat referencial arreu del món, sobretot per a les entitats subestats, és a dir, les que es troben per sota dels estats sobirans. I encara ho

ha estat més per a aquelles entitats subestats que assumeixen un caràcter nacional. Per tant, a ningú no pot estranyar que, entre aquestes últimes, una de les que més intensament ha seguit aquest procés, i en certa mesura també s'hi ha inspirat o interessat, sigui Catalunya. Naturalment, això sí, a partir del moment de la recuperació del seu autogovern polític, a les darreries dels anys setanta.

No és cap casualitat que l'any 1999 el govern del Quebec, en aquell moment presidit per Lucien Bouchard, decidís instal·lar una oficina a Barcelona, que té una àrea d'actuació que abasta tota la península Ibèrica. L'acte d'inauguració d'aquesta oficina va ser un esdeveniment notable, ple de simbolisme, complicitat i, per què no dir-ho, molts sobreentesos.

Amb el pas dels anys, un dels èxits principals d'aquesta diplomàcia quebequesa –que ha hagut de fer front a diversos obstacles, dificultats, pressions i, sovint, malentesos– ha estat obtenir també un coneixement i un reconeixement internacional per part d'estats sobirans i de les organitzacions internacionals. La participació del Quebec en aquestes últimes institucions esmentades és cada cop més important i és, també, una oportunitat excel·lent per fer-se conèixer i ampliar les oportunitats de difondre arreu del món una identitat quebequesa. Una identitat que, com no pot ser d'una altra manera, combina el patrimoni històric heretat al llarg dels segles amb una permanent cerca de la innovació, l'adaptació al canvi i una voluntat insubornable d'aprendre de la resta del món. Aquesta és, de fet, la millor manera de conèixer-se un mateix.

Tant en la literatura acadèmica com en la professional, així com en els mitjans de comunicació i cada cop més en les xarxes socials, hi ha un enorme volum de llibres, articles, vídeos i publicacions que han analitzat, interpretat, polemitzat i historiat aquestes dècades de treball diplomàtic per part d'una nació que té l'imperatiu geogràfic d'apostar per l'excel·lència. Per què? Perquè s'ha desenvolupat en un entorn on el risc de la minorització i en definitiva de la seva desaparició ha estat constant i, en alguns moments, dramàticament proper. Per sort, si els quebequesos se n'han sortit, i, encara que seria irresponsable pensar que tot està garantit de per sempre, sí que és cert que el Quebec com a nació ha aconseguit un reconeixement internacional que ja agradaria a moltes altres nacions sense Estat, les quals són tractades més com a objectes que com a subjectes.

Paradiplomàcia o protodiplomàcia?

La paradiplomàcia és l'activitat exterior de la immensa majoria dels ens subestats. S'hi inclouen estats que formen part d'una federació, *lander*, províncies i comunitats autònomes, però també municipis o òrgans regionals, ciutats o bé àrees metropolitanes que per força –o per imperatiu econòmic– han de sortir a l'exterior per promocionar-se, per captar inversors o per obrir nous mercats; de la mateixa manera

que ho fan les empreses. En aquest sentit, l'activitat paradiplomàtica es caracteritza per col·laborar estretament amb els serveis diplomàtics oficials de l'Estat, de manera que s'estableix una col·laboració o una coordinació entre els nivells, generalment amb una preeminència fàctica, naturalment, de la diplomàcia estatal.

La protodiplomàcia, per la seva banda, arrenca quan l'ens subestatal aspira a anar més enllà en les seves relacions exteriors i, en certa mesura, pretén posar en marxa un aparell diplomàtic propi que respon a uns interessos no només econòmics, sinó també polítics o, ben sovint, expressament nacionals. Fent un paral·lelisme amb altres àmbits de les polítiques públiques, la protodiplomàcia és un primer pas cap a la substitució de la diplomàcia de l'Estat al qual es pertany en el moment present per una diplomàcia pròpia que respongui als interessos nacionals –tant polítics, com econòmics i d'altres– i amb la perspectiva de ser uns serveis diplomàtics del nou Estat que sorgeixi com a conseqüència d'un procés d'autodeterminació. Naturalment, en aquest cas, pot existir un cert nivell de col·laboració amb els serveis diplomàtics estatals, atès que hi haurà molts dossiers d'interès compartit. Inevitablement, però, també hi haurà moments o episodis de col·lisió o de xoc, perquè hi ha dues lògiques polítiques o dos projectes nacionals ben diferenciats.

Quebec, com Catalunya, Flandes o altres, en funció de la dinàmica política, ha evolucionat en les darreres dècades, en la seva actuació exterior a través d'aquests dos models, situant-se en alguns casos més a prop de l'un i en d'altres més a prop de l'altre. Però és evident que els ens subestats amb una forta identitat explícitament nacional exerceixen un dinamisme en la seva actuació exterior molt més intens, en la majoria de casos, que els seus homòlegs de mateix nivell que no la tenen.

El Quebec ha desenvolupat un cos diplomàtic propi amb el pas dels anys que ha jugat un paper polític rellevant, especialment en moments políticament sensibles. En general, això ho ha fet per aconseguir que determinats actors internacionals, estatals o multilaterals, reconguin la seva especificitat o, si es vol, el seu caràcter diferent, únic o propi respecte al context canadenc. Es pot concloure, doncs, que la seva actuació exterior és més propera al model protodiplomàtic, és a dir, amb una voluntat expressa de crear un aparell diplomàtic propi que acabi substituïnt –si s'escau– el canadenc.

Naturalment, en aquest procés la conjuntura política, és a dir, la correlació de forces polítiques, que determina qui governa i qui no, hi juga un paper cabdal en funció del projecte de país que tinguin cadascuna d'elles. Crida l'atenció que fins i tot en les etapes de governs quebequesos no sobiranistes, més enllà de les crides rituals o de manual a la col·laboració amb Ottawa, no s'ha renunciat en cap cas al caràcter propi de la diplomàcia quebequesa, no apostant mai per un model exclusivament simètric o de copiadora, és a dir, indiferenciat respecte de la resta de províncies del Canadà.

La diplomàcia pública

El concepte de diplomàcia pública ha estat molt discutit des de la seva aparició, segons alguns autors, a meitat de la dècada dels seixanta. Inicialment va aparèixer molt lligada a l'etapa de la guerra freda. Avui en dia la podem vincular directament als processos de globalització, i en l'auge de la cultura, de l'entreteniment, en moltes de les seves dimensions, en les relacions públiques i, naturalment, de les xarxes socials i de comunicació. La diplomàcia pública va molt més enllà de la diplomàcia tradicional. Aquesta última relacionava exclusivament o de forma molt principal governs amb governs, i es basa en convèncer que altres governs facin el que el govern propi vol que facin.

En el cas de la diplomàcia pública, es pretén influir en la societat civil, els mitjans de comunicació i els ciutadans d'un altre país a través de la promoció de diferents actors no estatals. Aquests poden ser grups culturals, artistes, actors, intel·lectuals, acadèmics, companyies d'arts escèniques o bé referents esportius presentats com a imatge d'un país que, plural i divers, també comparteix un seguit de valors que es consideren suficientment sòlids per ser exportats o compartits amb la resta del món.

En la diplomàcia pública, els governs juguen un paper compartit amb altres actors que també tenen una veu pròpia, de manera que no tenen el monopoli quant a les relacions exteriors com sí que passa en la diplomàcia tradicional. I això és així, bàsicament, perquè necessiten la participació dels elements de la societat civil. Una participació que pressuposa, per cert, una voluntat expressa per part d'aquesta, lliurement acceptada i no imposada. Això vol dir que, fins i tot, pot existir un cert risc –si es mira de forma tradicional– que no existeixi un consens total entre allò que vol aconseguir el govern i allò que algun o alguns dels actors no estatals ofereix.

La diplomàcia pública, doncs, està estretament lligada a la rellevància com a element universal de la cultura, entesa en un sentit molt ampli. De fet, sovint es tendeix a equiparar el concepte de diplomàcia pública amb el de diplomàcia cultural. En aquest sentit, l'auge de la diplomàcia pública no pot desvincular-se de cap de les maneres del procés de globalització cultural, de la creixent influència de les xarxes socials i de l'auge dels esdeveniments de masses com poden ser els esdeveniments esportius, les campanyes de sensibilització social impulsades per organitzacions no governamentals o bé per grups d'activistes. Fins i tot pel rol de les conegudes com a *celebrities*, que a vegades amb encert i d'altres no tant juguen, agraïd o no, un paper referencial.

Aquest rol central de la cultura entesa en el seu sentit més ampli en la diplomàcia pública li dona un perfil propi respecte a altres branques més tradicionals de la diplomàcia com poden ser la diplomàcia econòmica o l'estrictament política, o políticomilitar, si seguim els referents maquiavèl·lic o bismarckià.

L'auge de la diplomàcia pública, amb aquest component tan important de la cultura i el protagonisme destacat de la societat civil en detriment dels governs, afavoreix clarament aquelles societats que, històricament, en no tenir un Estat propi, o fins i tot en tenir un Estat que els ha anat a la contra, han desenvolupat com a estratègia de supervivència, o, si es vol, de reconstrucció –de resistència– nacional, una societat civil altament organitzada. Sovint, això s'ha fet amb entitats parapolítiques –patriòtiques–, creant, per iniciativa ciutadana i no des de l'Estat, estructures o iniciatives culturals de tot tipus, que competien amb les oficials.

El Quebec, com Catalunya, respon a aquest model. A la regió canadenca, però, ja des de la Revolució Tranquil·la hi ha una voluntat de construir un Estat quebequès modern i desenvolupat. Una voluntat que s'ha vist entorpidida per l'acció de l'Estat canadenc, sobretot d'ençà de l'arribada al poder d'Ottawa –l'any 1968– de la figura del primer ministre Pierre Trudeau i del seu projecte de Canadà bilingüe i bicultural, que tenia com a objectiu afeblir el rol del govern quebequès, negar l'existència d'una nació quebequesa i convertir els francoquebequesos en una mena de grup ètnic més en el context de la política multicultural.

El Quebec, al mateix temps que desenvolupava unes estructures administratives modernes i fins i tot capdavanteres en determinades àrees, també ha estat testimoni en les darreres dècades –probablement arran de l'imperatiu geogràfic– d'una eclosió d'una producció cultural que abasta des de la tecnologia punta fins al circ, el cinema, la indústria del videojoc, el món digital i també la música. Aquest procés, per raons òbvies, no ha deixat de ser incorporat a l'acció diplomàtica. Això sí, amb la particularitat que els actors culturals quebequesos han estat convidats a participar en les diferents iniciatives de diplomàcia pública tant pel govern quebequès, com també pel govern canadenc.

La diplomàcia pública quebequesa

Existeix una *Marca Quebec*? Probablement sigui així, tot i que segur que es poden trobar opinions contràries, com és natural. La diplomàcia pública quebequesa presenta una pluralitat de dimensions, com s'analitza a continuació.

En primer lloc hi ha els projectes de cooperació internacional. La regió canadenca participa en més de tres-cents projectes de cooperació internacional subscrits amb un ampli ventall d'entitats, governs i organitzacions tant públiques com privades. Això li dóna una visibilitat i un reconeixement internacionals molt rellevants. La seva presència, de fet, s'estén per tots els continents. A Amèrica, destaca la presència als Estats Units, però també cada cop més a la resta del continent: Mèxic, Haití, Xile i el Brasil, entre d'altres. A Europa, naturalment té presència a França, a Bèlgica, a Suïssa, però també a Alemanya, a l'Estat espanyol –no cal dir que a Ca-

talunya– i a Itàlia. A l'Àfrica, sobretot actua als estats de tradició francòfona. I cada cop més, a l'Àsia, amb un particular interès per la Xina, però també el Japó.

El Quebec també impulsa projectes de solidaritat internacionals. La societat que integra la regió dóna una gran importància a la solidaritat amb els grups socials i els països en vies de desenvolupament. Històricament, per exemple, el nombre de missioners quebequesos o francocanadencs ha estat molt important, sobretot a l'Àfrica francòfona. L'acció solidària internacional, tant pública com privada, també s'ha estès a països com Haití, a l'Amèrica Llatina i a l'Àsia.

El foment de la mobilitat professional i la captació de talent internacional també ha estat un dels punts forts de la diplomàcia pública canadenca, juntament amb el suport als artistes, les empreses i els organismes culturals quebequesos per tal de fer-se conèixer arreu a través de fires i exposicions. Probablement aquest és un dels àmbits on més èxits s'han obtingut. Només cal esmentar el referent del Cirque du Soleil, que ha esdevingut un fenomen global, però ben arrelat als seus orígens al Quebec. De fet, aquest actor ha vehiculat un missatge molt clar de com és la societat quebequesa, de la importància que dóna a les expressions artístiques i de com es pot compatibilitzar el local i el global. Però, òbviament, no tot acaba amb ell. El cinema, la literatura, la música, la indústria digital fan del Quebec en general –i de Montreal en particular– un referent global. Fins i tot, dins la Francofonia, la regió s'erigeix en la gran metròpoli alternativa a París.

El Quebec ha centrat part de la seva estratègia en el suport a la internacionalització de les empreses. La regió compta amb un nombre d'empreses globals que també participen en aquesta diplomàcia pública. Algunes d'aquestes són, per exemple, Bombardier, Quebecor, Lavalin o Ubisoft Montreal, aquesta última especialitzada en continguts audiovisuals en la branca dels videojocs. La presència en conferències i organitzacions multilaterals per tal de fer sentir la veu del Quebec i les múltiples trobades i reunions amb decisors i mitjans de comunicació globals també han servit per posicionar la regió en l'entramat de les relacions internacionals.

Els programes d'intercanvis de joves i estudiants arreu del món han estat una peça clau en la diplomàcia pública del Quebec. Les universitats quebequeses, tant les anglòfones com les francòfones, han esdevingut un referent internacional i compten amb una important projecció global. Els estudiants internacionals hi són nombrosos i, per altra banda, la projecció dels seus acadèmics arreu també mereix ser destacada.

En els nivells preuniversitari i escolar, també hi ha una important dinàmica d'intercanvi amb molts països, no només francòfons, sinó també llatinoamericans –Xile, per exemple– i europeus. França, però, ocupa un lloc molt destacat respecte de la resta. En aquest àmbit, també podem incloure la promoció internacional dels Estudis del Quebec, que aplega aquells acadèmics internacionals que fan docència

i recerca en els seus centres arreu del món sobre temàtica quebequesa, sigui quina sigui la seva disciplina. L'aparició de l'*Association Internationale des Études Québécoises* (AIEQ), en aquest sentit, va ser un pas endavant en el foment d'aquest àmbit. Avui compta amb 3.000 membres, en 82 països i de 40 disciplines diferents.

A la promoció del turisme s'hi suma, com a estratègia, la participació en missions governamentals. Tant el govern quebequès com el canadenc inclouen cada cop més en les seves missions governamentals a l'estranger, siguin del nivell que siguin, la dimensió públic. Això es fa amb la inclusió d'empreses i de companyies culturals, acadèmiques i artístiques que ofereixen als països que visiten un coneixement no estrictament polític o empresarial, sinó també de la cultura i de la societat quebequeses. No cal dir que en molts casos la recepció és excel·lent, i col·laboren de manera important en l'èxit d'aquestes missions, com es constata pel nombre d'acords polítics, empresarials, culturals i educatius que s'hi acostumen a concloure.

La utilització de les xarxes socials per a l'activitat exterior –la diplomàcia digital o ciberdiplomàcia– també s'ha produït en el cas de la diplomàcia pública quebequesa, com ho acrediten els diferents comptes dels responsables, els organismes, les delegacions i les oficines implicades. Com és habitual, les xarxes més utilitzades són Twitter i Facebook, i en menor mesura YouTube, Flickr i LinkedIn, i, cada cop més, Instagram. La diplomàcia digital permet una aproximació molt més immediata amb els ciutadans, particularment amb els grups més joves, que en són els principals usuaris.

Referent internacional

El Quebec ha desenvolupat i desenvolupa una política internacional ambiciosa des de fa dècades. Aquesta estratègia s'ha convertit en un referent per a molts altres actors, especialment per als governs subestats. La seva ambició ha fet que esdevingui no només un exemple de paradiplomàcia, sinó fins i tot de protodiplomàcia, en el sentit que té la voluntat d'abastar totes les activitats diplomàtiques que corresponen a un Estat sobirà. Fins i tot en les etapes de governs federalistes, és a dir, no sobiranistes, aquesta rellevància de la política internacional s'ha mantingut.

L'existència d'una societat civil forta, activa i participativa al Quebec, com passa en moltes nacions sense Estat, amb una voluntat de substitució o de promoure una visió pròpia del país, ha fet que compti amb un dinamisme destacat. A partir de la coneguda com la Revolució Tranquil·la, en els anys seixanta, s'inicia la construcció d'un Estat quebequès modern, que trenca amb l'aïllacionisme anterior, i que posa un èmfasi especial en la política exterior. En els anys següents es basteix una xarxa de delegacions i oficines arreu del món i es crea el Ministeri de Relacions Internacionals, que continua existint en l'actualitat, amb canvis propis del pas dels anys i dels diferents executius que han manat a la regió.

La diplomàcia pública quebequesa és el producte de la interacció entre una societat civil activa, ambiciosa, que obeeix a l'imperatiu de l'excel·lència per tal d'aconseguir primer un coneixement i després un reconeixement, i d'unes estructures polítiques que s'han desenvolupat d'ençà dels anys seixanta amb l'objectiu de modernitzar el país i convertir-lo en capdavanter o, si més no, en un referent a escala mundial. L'èxit dels seus artistes i creadors, de les seves indústries culturals, d'algunes de les seves empreses i dels seus centres acadèmics a escala mundial certifiquen un balanç positiu, però que no suposa en cap cas caure en el cofoisme. És més aviat un al·licient per mantenir de forma constant una ambició de renovació. I tot plegat partint d'un arrelament profund i amb una voluntat de dirigir-se i d'aprendre de tot el món.

Referències bibliogràfiques

AIEQ, (2013), *La diplomatie publique et culturelle de demain: Nouvelles stratégies pour des nouveaux défis*, Université Laval (7-8 mai).

BALTHAZAR-BÉLANGER-MACE (1993), *Trente ans de politique extérieure du Québec, 1960-1990*, Québec, CQRI.

MRIF, (2014), *Rapport annuel de Gestion, 2013-2014*, Québec.

Gouvernement du Québec, (2008), *Politique Internationale du Québec. Plan d'Action 2009-2014*, Québec.

PAQUIN (dir), (2006), *Les relations internationales du Québec depuis de la doctrine Gérin-Lajoie (1965-2005). Le prolongement externes des compétences internes*, PUL, Laval.

Referents nacionals en diplomàcia pública

Si bé les ponències recollides en el tercer capítol servien per posar exemples internacionals sobre diplomàcia pública, el quart capítol posa l'èmfasi en els referents nacionals a l'hora de projectar el país. I ho fa tenint en compte el paper dels municipis, el paper de la cultura i el paper de les empreses, tres maneres d'internacionalitzar Catalunya i els seus actius.

Arrenca el quart capítol Josep Lluís Alay, que explica el paper de la Diputació de Barcelona com a paraigua dels municipis a l'hora de tenir en compte la seva projecció internacional. L'autor sosté que les ciutats petites i mitjanes tenen un paper decisiu en el desenvolupament territorial i que, per tant, disposen d'un gran potencial per a la internacionalització.

Vicenç Villatoro s'encarrega de reflexionar sobre el paper de la cultura en la internacionalització de Catalunya. El periodista i escriptor assenyala que la capacitat de la diplomàcia cultural catalana no només es basa en posar Catalunya al mapa,

sinó pensar la Catalunya que té lloc al mapa. No és exactament el mateix, assenyalava Villatoro, i les xarxes construïdes des de la recuperació de l'autonomia són capaces de pensar en aquests termes.

Joaquim Llimona tanca el capítol fent un resum del procés d'internacionalització de l'empresa catalana, que durant els anys de la crisi ha fet créixer les exportacions a pesar de les dificultats. L'autor es pregunta quina és la millor manera de seduir Europa de cara a la integració de Catalunya en les institucions comunitàries, i arriba a la conclusió que el fet de no tenir hipoteques –com sí que les tenen els grans estats– pot beneficiar els interessos catalans.

Tant el paper dels ens locals, com el de les indústries culturals i el de les empreses serveixen per mantenir un pes internacional destacable per a Catalunya. I formen una tríada que, a l'hora d'afrontar un hipotètic reconeixement internacional de l'Estat català, pot servir per obrir les portes d'Europa.

Josep Lluís Alay

La Diputació de Barcelona com a actor internacional del territori en el context català

En un context caracteritzat per la globalització, la forta interdependència econòmica i les relacions descentralitzades a diversos nivells, els governs locals han desenvolupat processos d'internacionalització i diplomàcia pública que els han convertit en actors fonamentals de l'escenari internacional. Si a aquest escenari global hi afegim el moment històric en el qual Catalunya aspira a dotar-se d'un Estat amb relacions internacionals plenament normalitzades, la Diputació esdevé una peça clau per al disseny de la nova política exterior on el territori –els municipis– gaudiran d'un paper cabdal.

La Diputació de Barcelona, composta per 311 ajuntaments i amb una població de més de 5,5 milions de persones que representa pràcticament el 75% de la població de Catalunya, és avui en dia un actor clau en l'acció internacional catalana. Aquest àmbit, sota la coordinació de la Direcció de Relacions Internacionals, es treballa des d'una doble dimensió: d'una banda, donant suport als ajuntaments de la demarcació; i, de l'altra, portant a terme iniciatives pròpies de posicionament del territori.

El territori, un actor local i global

Actualment les ciutats representen l'entorn en el qual es concentra més de la meitat de la població del planeta i gairebé el 80% dels habitants dels països més desenvolupats. Les metròpolis són l'escenari on es manifesten de forma més evident

els efectes dels fenòmens globals, on se situen els principals nuclis de producció de l'economia global, i allà on es concentren els principals reptes de caràcter mediambiental, econòmic i social. Per tant, les ciutats i els territoris es troben en un context cada vegada més internacional i representen el focus on trobar solucions als principals reptes de futur del planeta. En altres paraules, bona part dels objectius i les fites de l'Agenda 2030 de les Nacions Unides s'haurà de fer efectiva en aquests entorns urbans.

En aquesta línia, els governs locals i regionals han reaccionat a l'augment de les seves competències a escala interna actuant amb major contundència en l'escenari internacional. Els experts afirmen que un govern local no pot exercir enterament les seves competències, desenvolupar el model de ciutat, promoure's econòmicament i oferir serveis públics de qualitat als ciutadans sense entrar en una dinàmica de relacions i intercanvi amb actors de l'estranger.

Així doncs, els governs locals volen participar en la presa de decisions sobre els temes que els afecten, i aspiren a incorporar els temes locals en les agendes globals per tal de definir unes noves prioritats que responguin a les seves necessitats. D'aquesta manera, la nova agenda internacional representarà els interessos dels ciutadans i afavorirà una aplicació més eficaç de polítiques globals als territoris.

Les administracions locals i regionals consideren cada vegada més les relacions i l'acció internacional com un mitjà per atraure noves oportunitats i treballar envers la construcció de territoris més atractius, inclusivament i sostenibles. En aquesta línia, les ciutats han desenvolupat diferents estratègies per projectar a nivell internacional un model o una marca que les distingeixi i els faciliti la captació de visitants, inversions, coneixement i oportunitats per al seu territori. L'intercanvi d'experiències i la rèplica de bones pràctiques internacionals, així com la construcció de xarxes amb altres territoris i institucions, representen eines fonamentals per afavorir l'aprenentatge de l'administració pública i enfortir les polítiques públiques locals.

No obstant això, la necessitat d'una major eficàcia i eficiència en la utilització dels recursos públics i la cerca d'impactes reals de l'acció internacional en els territoris impliquen que l'acció exterior ha de plantejar-se de forma estratègica, com una veritable política pública que permeti superar una interpretació simplista caracteritzada per una suma de les relacions existents amb l'estranger, un reguitzell de projectes aïllats resultat de la voluntat personal d'un alcalde, o centrada a posicionar-se al món mitjançant una simple estratègia de màrqueting.

En aquesta línia, la Diputació de Barcelona considera que cal apostar per la construcció de models de relació i projecció internacionals basats en la identitat local i l'especificitat del territori, i treballar per promoure la seva atractivitat a la resta del món a partir d'una visió estratègica i un model compartit pels principals actors públics i privats que en formen part.

La Diputació de Barcelona en l'impuls de la projecció internacional del territori

És important posar en relleu que l'acció internacional dels governs locals no és un àmbit exclusiu de les grans metròpolis o àrees metropolitanes. Al contrari, les ciutats petites i mitjanes tenen un paper decisiu en el desenvolupament territorial i disposen d'un gran potencial per a la internacionalització. En aquest sentit, la Diputació de Barcelona com a ens supramunicipal format per 311 municipis treballa a l'arena internacional representant un territori format per pobles petits, ciutats mitjanes i grans, que tenen una trajectòria rellevant de treball en l'àmbit internacional i que fan una aposta per cercar fórmules innovadores i creatives que n'estimulin el posicionament i la visibilitat internacional.

Així mateix, aquesta institució té un paper capdavanter en la defensa dels interessos dels governs locals i regionals internacionals al món. Des del 1994 compta amb una Direcció de Relacions Internacionals centrada a situar la institució, els municipis i el territori de Barcelona com a referents per a governs locals d'arreu del món a través de l'apertura dels municipis i la captació d'oportunitats que ofereix l'escena internacional. Amb aquests objectius, la Direcció treballa en tres àmbits d'acció prioritàris com són la cooperació europea, per afavorir l'impuls de projectes mitjançant la creació de xarxes i l'intercanvi amb socis europeus; la cooperació, la sensibilització i l'educació al desenvolupament, i finalment l'acció en matèria de projecció exterior i organismes internacionals, que a partir d'una visió global de les relacions internacionals aspira a afavorir el desenvolupament d'estratègies municipals de relacions internacionals que contribueixin a portar a terme les prioritats del territori.

En aquest marc, la Direcció de Relacions Internacionals ofereix suport tècnic, econòmic i institucional als governs locals mitjançant un instrument bàsic: el Catàleg de Serveis als Ajuntaments.¹² A partir de 2016, el Catàleg incorpora un altre instrument fonamental que es promou des de la Direcció: els plans de projecció internacional. Elaborats a través d'una metodologia específica, els plans són documents d'orientació i gestió elaborats per guiar l'activitat internacional d'un govern local a mitjà i llarg termini a partir d'una visió integral de l'acció exterior, de la identificació d'objectius i de l'ordenació de les prioritats municipals. En els darrers anys, set ajuntaments de la demarcació de Barcelona han elaborat un Pla de Projecció Internacional i, malgrat tenir característiques molt diferents, el procés d'elaboració d'aquest document s'ha confirmat com un instrument molt útil per guiar l'acció internacional municipal.

12. Actualment s'està executant el Catàleg 2015. Està previst que a partir del 18 de desembre de 2015 es puguin sol·licitar els ajuts del Catàleg 2016 (en breu es podrà trobar informació disponible a <http://cataleg2016.diba.cat/>).

El Catàleg, que s'ha evidenciat com una eina de treball àgil i transparent per als ajuntaments, inclou la possibilitat de sol·licitar serveis tècnics i econòmics de suport a la projecció internacional. D'aquesta manera, la planificació estratègica de l'acció internacional està afavorint la promoció i el reforç dels camps en què els governs locals del nostre territori destaquen de manera específica. Entre els nombrosos exemples existents hi trobem el posicionament d'Igualada com a ciutat referència de la pell de qualitat, de Vilafranca del Penedès com a capital del vi, de Calella com a vila europea de l'esport 2016 i de Manresa com a ciutat que aposta per la competitivitat industrial i la valorització del seu patrimoni cultural i el seu entorn natural.

El paper de la Diputació en la cruïlla històrica

Catalunya viu un moment transcendent en el qual té l'oportunitat històrica de replantejar el seu model de país i esdevenir un Estat de ple dret en el context internacional. Aquesta definició passa per un profund procés de diàleg intern i coordinació institucional a casa nostra, però també per la necessària interacció amb altres actors internacionals i la definició compartida del paper que ha de tenir Catalunya al món.

Per tant, com a entitat central en el mapa institucional del país i de cara al nou mandat de govern que ara s'inicia, des de la Diputació s'ha impulsat un procés de reflexió interna centrat a replantejar les nostres relacions internacionals des d'una òptica més global. En aquest sentit, des de la Direcció s'està reflexionant sobre el paper que vol tenir al món, amb la voluntat d'obrir els nostres horitzons als cinc continents, més enllà dels socis tradicionals amb qui ara treballem.

Tanmateix, la demarcació de Barcelona seguirà apostant per la projecció internacional i la construcció d'una política pública de relacions internacionals als nostres municipis amb una atenció especial a millorar la coordinació de l'acció internacional entre les diferents administracions catalanes. En aquest sentit, s'aspira a treballar en estreta vinculació amb el Govern de Catalunya i les principals institucions que promouen la diplomàcia pública al nostre país, per tal de poder actuar amb eficàcia en un entorn geogràfic i institucional global.

Vicenç Villatoro

Fundació Ramon Llull, la projecció exterior de la cultura catalana

La projecció exterior de la cultura catalana no és només la projecció de les seves obres i els seus autors, és també la projecció d'un model de relació comunitat-cultura que s'ha generat a Catalunya, que ha resolt problemes al país i que pot resoldre problemes que es van tenir abans i que altres tindran després a fora.

Se'n pot parlar a través de tres problemes. El primer: la cultura catalana és petita entre grans. Quina és la solució? Generar ambició i ganes de tenir un país complet. Quin és el resultat? El segle xx ha estat el segle d'or de la cultura catalana. Catalunya es pot sentir un element petit entre francesos i espanyols. I pot tenir una temptació: «Escolti, ja puc llegir Ovidi en llatí, en francès o en espanyol». Però també es pot generar una solució: fer la Bernat Metge. Problema, solució, èxit.

Un segon problema: un país de dos milions i mig d'habitants l'any 1900 rep en un segle tres milions de persones que vénen de fora i parlen una altra llengua. Perspectiva davant d'això: un segle després no quedarà res. Solució que s'ha generat? Un model de comunitat on ser de la comunitat és fonamentalment qüestió de llengua i cultura. Resultat? Després d'un segle, Catalunya disposa d'un nivell de cohesió social absolutament sorprenent. Un país de dos milions i mig d'habitants en rep tres i acaba el segle fent una consulta. Sobta. A un català del 1900, si li haguessin preguntat: sou dos milions i mig i en vindran tres de fora, com acabareu el segle? La resposta seria: en una reserva o en un conflicte. Problema, solució, èxit.

El tercer problema: si s'agafa un català del 1900 i se li diu que ara comença un segle, i que de 100 anys 50 seran de dictadures militars que tindran l'objectiu

explícit –Primo de Rivera i Franco– d'eliminar aquesta cultura, i que els altres 50 anys en què no hi haurà dictadures militars moltes campanes tampoc es podran fer sonar. Què dirà el català del 1900? Plego. Però potser perquè no sabien el que venia, precisament van generar una solució que és la construcció d'una societat civil forta, amb unes eines institucionals o parainstitucionals capaces de sobreviure fins i tot en situacions de dictadura o de no tenir Estat. Resultat: un segle extraordinari des del punt de vista cultural. Allò que podia semblar complicat, com és crear una societat civil, dotar-se d'unes eines com l'Institut d'Estudis Catalans que tenen intencionalitat pública, però que poden sobreviure a mig camí entre allò públic i allò privat, allò que semblava una substitució, un «no puc tenir un Estat i per tant faré el que pugui», ha tingut un èxit més gran del que han tingut alguns estats fent la mateixa feina.

Qüestió d'estatalitat

L'Institut Ramon Llull, que és públic però que neix d'aquesta mentalitat substitutòria, en enquestes entre editors europeus surt com una de les millors eines per promoure traduccions del català a altres llengües, empatat en algunes coses amb l'Institut Francès i en d'altres amb el finès. Aquest sistema nascut com a substitutori és tan útil com l'altre, vol dir això que s'ha de renunciar a l'estatalitat? Si això ja funciona, què més pot oferir convertir-se en un Estat? Algunes coses és clar que sí.

Per exemple, aquest Institut Ramon Llull, que està molt ben valorat pels editors, no pot entrar a l'*European Union National Institutes for Culture* (EUNIC), organisme que agrupa els instituts de cultura europeus, perquè no té estructures d'Estat pròpies. Això que ha passat amb la cultura pot passar en tots els àmbits de projecció exterior. L'absència d'Estat ha fet que es generés allò que nosaltres mateixos hem vist com a fórmula substitutòria.

Quan el país va començar a tenir poder polític amb la restauració de l'autonomia, en moltes poblacions de Catalunya es va dir als de joventuts musicals que organitzaven els concerts que pleguessin, perquè això ja es faria des de l'ajuntament. Va ser un error: ja estava bé que ho fessin les joventuts musicals. Cal vigilar que no passi el mateix en l'àmbit de la cultura i la diplomàcia. S'han generat unes xarxes útils que no han arribat a dalt de tot perquè no tenim l'estatalitat, però tenir l'estatalitat no pot voler dir: «Escolti, li poso una medalla, plegui que ara ja ho faré jo». És una reflexió de l'àmbit de la cultura que pot generalitzar-se perfectament a altres àmbits.

Algunes reflexions més des de l'àmbit de la cultura amb la seguretat o l'esperança que ajudin a generalitzar-se: la projecció exterior cultural presenta algunes dificultats específiques sobre les quals cal meditar. Una d'elles, i molt important, és la definició del subjecte. Probablement en les diplomàcies convencionals aquest problema no existeix. Qui és el subjecte de la diplomàcia? L'Estat, cap problema. En la

projecció cultural la pregunta de qui és el subjecte de la projecció és un problema, o com a mínim demana una decisió. Sobretot és una cosa entre dos, però s'hi pot introduir un tercer element: un subjecte possible de projecció exterior és la ciutat. No és una reflexió teòrica: a la fira del llibre de París els representants catalans picaven a la porta com a cultura catalana i la conclusió era: «Ni parlar-ne». Com a Catalunya també, «ni parlar-ne». En canvi, com a Barcelona, va ser al tercer any. La ciutat és un objecte de visibilitat, un objecte de projecció clar i net. Potser no és el que interessa, però potser és el que cal. O potser interessa perquè és el que cal. O potser s'ha de trobar la manera d'integrar això, el subjecte de ciutat en un altre subjecte.

Quan es parla de cultura existeix també un segon problema que és el més important: es parla de cultura de base territorial o de cultura de base lingüística? No és una patologia catalana. A Portugal, per exemple, hi ha debat sobre si el PSOA és l'institut de la projecció de la cultura feta a Portugal o de la cultura feta en portuguès. No és el mateix. Els quebequesos i els flamencs tenen un avantatge –els flamencs a mitges, els quebequesos del tot–, i és que són els germans petits d'una cultura lingüística. Els flamencs són germans mitjans amb Holanda, però els catalans són el germà gran del seu àmbit lingüístic. Les institucions catalanes han de ser les institucions que projecten i internacionalitzen la cultura feta a Catalunya sigui feta en la llengua que sigui feta, o han de projectar la cultura feta en català sigui feta on sigui feta? L'una té base territorial i l'altra té base fonamentalment individual, i per tant no territorial. Aquesta és una pregunta rellevant per a les pròximes institucions del país. Considero, personalment, que són les dues coses i que han de ser les dues coses. La diplomàcia cultural catalana és responsable de la presència exterior –de tot allò que fan els ciutadans de Catalunya es faci en la llengua que es faci– i de tot allò que es fa en català es faci al lloc on es faci. I no només en referència al País Valencià o a la Catalunya Nord. També circumscriu un català de Toronto que paga els seus impostos al Canadà però que al vespre escriu novel·les en català. Aquesta disjuntiva de quin és el subjecte és molt rellevant a l'hora de definir polítiques de projecció, entre altres coses perquè qüestiona la mateixa idea d'exterior.

Dins i fora

Si es parla de realitats administratives, el que està dins i el que està fora són realitats molt fàcils d'endevinar, ja que hi ha uns mapes que ho expliquen ben clarament. Però quan es parla de què és *dins* i què és *fora* en termes d'àmbit cultural i d'àmbit lingüístic, és molt complicat definir el dins i el fora. La funció del Lull, per exemple, és que hi hagi traduccions d'obres fetes en català. Per tant el Lull no ajudaria una presentació a l'Havana d'un llibre del Jaume Cabré feta pel Casal de l'Havana per a catalans que comprarien el llibre del Cabré en català, perquè el Casal de l'Havana no és fora, és dins en termes d'àmbit lingüístic. Mentre que, segons com, el Lull

s'hauria de plantejar, ja no fer delegacions a Santa Coloma de Gramenet, que potser sí, perquè hi ha trossos de Santa Coloma de Gramenet que són fora, sinó per exemple una cosa més senzilla i menys problemàtica des del punt de vista conceptual. Catalunya és un país receptor de turisme, l'acció de projecció exterior és fonamentalment en el nostre cas una acció que no només és cap als estats i els poders públics, sinó sobretot cap a les opinions públiques. Potser la projecció més gran de la cultura catalana és que els que visiten Catalunya sàpiguin que hi ha cultura catalana, i per tant la teva acció física no l'estàs fent a Luxemburg, sinó a Lloret de Mar.

No proposo A o B, proposo el problema. Quan es defineix, sobretot en cultura, què és la projecció exterior, cal definir també quin és el subjecte. Considero que en el cas de Catalunya, a més a més, les institucions del país tenen una responsabilitat respecte al conjunt de l'àmbit lingüístic que va més enllà de l'estrictament administrativa.

Un altre problema detectable, i aquest es pot generalitzar des de l'àmbit de la projecció cultural, té a veure amb la diplomàcia, on tenim bones eines. Aquest model català d'un cert desordre, d'una certa capacitat civil de crear eines, d'unes eines públiques més o menys disperses, funciona i és bo. Però té un problema extraordinari que és la manca de vertebració i de connexió.

Sí un responsable va a Suècia a vendre cultura catalana, hi ha un senyor suec que vol vendre cultura sueca a Catalunya. I no pot ser que el venedor de cultura no tingui res a veure amb el comprador de cultura, perquè la immensa majoria dels trànsits, dels processos de relació cultural entre subjectes diferents, és d'intercanvi i no estrictament d'exportació o d'importació. Per tant, és difícil, i no només en termes culturals, fer una diplomàcia, una projecció exterior eficaç, si no estan connectats el que ven, el que compra i el que ajuda. La projecció cultural, la importació cultural i la cooperació cultural han d'estar coordinades. Ara no ho estan, però en qualsevol projecte de futur en l'àmbit de la cultura això s'ha de produir.

Valor diplomàtic de la projecció exterior

Des de l'experiència del Lluç, quin ha estat el valor diplomàtic de la projecció exterior? Ha estat fonamentalment el de la vitalització de la pròpia cultura, però també valors de tipus econòmic i polític. Pel que fa a la vitalització de la pròpia cultura, sembla obvi que una cultura no pot sobreviure viva amb capacitat d'interpretar el present si no està airejada, si no té relacions amb les altres cultures, si no compra i ven, si no sap quins són els debats del món i hi participa. Però hi ha també una necessitat de tipus econòmic en dos àmbits: en l'àmbit de les indústries culturals i en l'àmbit global de l'economia. Dues afirmacions gairebé axiomàtiques: en termes de cultura, més Catalunya que la cultura catalana, en base lingüística té més capacitat de producció que de consum. Tant des del punt de vista del talent com des del punt

de vista de la producció industrial. Per tant, l'exportació no és una opció, és una necessitat.

Això s'explica amb un exemple molt simple, però molt gràfic. En Jaume Cabré, en aquests moments, és el valor exterior de la cultura catalana més potent. En Jaume Cabré ven de *Les veus del Pamano* 30.000 o 40.000 exemplars a Catalunya, 2.000 o 3.000 a Espanya i 500.000 a Alemanya, i això fa que per a ell sigui imprescindible exportar. Quan en Jaume Cabré compra el dissabte al matí, si ha rebut el taló de l'editorial catalana se'l pot trobar a la cua del pa, mentre que si ha rebut el taló de l'editorial alemanya fa la cua a la parada del pernil. Evidentment no és el mateix rebre el taló de 20.000 euros que el de 600.000 euros. Però el Jaume Cabré que des de la publicació del *Pamano* fins al *Jo confesso* ha passat set anys, si no hi hagués hagut els 500.000 alemanys, no ho hauria pogut fer. Els 20.000 catalans no li permeten comprar set anys de la seva vida per fer el *Jo confesso*. Si es vol tenir la musculatura en termes de talent i en termes d'indústria que necessitem per fer el que es vol fer, cal exportar. Per tant, projectar és imprescindible en termes econòmics per a la cultura i tota la resta, és imprescindible per al turisme i fins i tot per a la idea de país.

Quan l'actual equip va començar a treballar, al Lull s'hi parlava de projecció exterior i es va intentar posar de moda el terme internacionalitzar. Certament no s'ha aconseguit i se segueix parlant de projecció exterior. Però el terme internacionalitzar té una virtut. Molt sovint el món de la cultura, i no només el de la cultura, diu: «Nosaltres aquí ho fem tot bé, fem coses fantàstiques, vingui vostè i vengui'm a fora». La feina que hi ha és la de vendre a fora –només– o també és la nostra feina que els de dins pensin en els de fora? Internacionalitzar no és «faci vostè el que faci, i després ja l'hi vendrem». Internacionalitzar significa: «Pensi vostè en el món i en què li interessa al món, després ja mirarem de vendre-l'hi». En el món econòmic ho tenen molt clar, en el món de la cultura menys clar, i en el món de les polítiques gens clar.

La diplomàcia cultural catalana pot introduir que el que s'està demanant no és només posar Catalunya al mapa, sinó pensar la Catalunya que té lloc al mapa. No és exactament el mateix, i les xarxes construïdes són capaces de pensar en aquests termes.

Joaquim Llimona

El procés d'internacionalització vist des de la PIMEC

La PIMEC és una organització que agrupa les petites i mitjanes empreses que formen part de Catalunya. També és integrant de la Federació d'Organitzacions Catalanes Internacionalment Reconegudes (FOCIR) i des de fa molts anys treballa per tenir un reconeixement internacional. Sobretot treballa per una altra cosa: que les empreses catalanes s'internacionalitzin, cosa que s'ha aconseguit i sobretot accentuat en els darrers anys. La PIMEC ha treballat per estar a l'*European Association of Craft, Small and Medium-sized enterprises* (UEAPME), que és l'organització d'organitzacions de petites i mitjanes empreses europees, i per tenir una presència important i institucionalitzada en el que és el seu àmbit d'actuació.

S'ha reflexionat molt sobre l'àmbit en termes econòmics de Catalunya i és veritat –tot i que està baixant– que França encara ens continua comprant el 17% de tot el que el país ven al món. L'entorn euromediterrani és el primer client i també suposa el primer proveïdor. D'acord amb aquesta constatació s'ha desenvolupat una política activa de tenir relacions amb patronals a Algèria, el Marroc, Tunísia, i s'hauria continuat aquesta tendència, però la situació d'alguns països al sud de la Mediterrània fa difícil en aquest moment identificar una interlocució operativa.

Existeixen algunes dificultats, com és el cas de poder aspirar a una vicepresidència de la UEAPME responnent al fet que és probablement la patronal de petita i mitjana empresa més important del sud d'Europa. Això ha estat bloquejat per la federació espanyola de petita i mitjana empresa, el president de la qual va haver de

dimitir. Una certesa: quan s'intenta organitzar una presència, una activitat internacional, sobretot si la posició que assumeixen les organitzacions similars de l'Estat del qual formes part és més aviat d'una certa reticència a deixar expressar la diversitat o a deixar que pugui representar qui més força té en aquell àmbit, i en aquest cas és clarament la petita i mitjana empresa catalana, és evident que això genera algunes dificultats. Amb tot, però, cal intentar fer bé les coses per tal d'anar obtenint un cert reconeixement *de facto* a nivell internacional.

L'equilibri públic-privat

Un dels aspectes que cal analitzar en referència a la internacionalització de l'empresa és l'equilibri entre els actors públics i els actors privats. El fet que Catalunya no tingui una plena personalitat jurídica internacional ha donat un paper especial –que no s'ha de perdre– als actors privats en molts àmbits: l'economia, la cultura, la recerca o l'esport, per posar-ne quatre exemples. Hi ha tota una sèrie d'iniciatives que vénen de la societat civil i que han permès divulgar i establir relacions des de Catalunya a altres països, a altres realitats de l'entorn del país, o fins i tot més allunyades geogràficament. Això és una gran riquesa que en part s'explica pels límits a l'acció exterior del govern de Catalunya, límits que van existir des dels inicis dels anys vuitanta, noranta i dos mil, i per descomptat avui.

Amb el fet de tenir una societat que té interès, és sensible i està integrada dins de la majoria de les organitzacions, la necessitat d'anar fora i relacionar-se amb altres entitats és un punt positiu, un punt que cal mirar de reforçar. I, d'altra banda, el fenomen de la globalització, tan criticat per altres raons o consideracions, el que comporta és una multiplicació dels actors internacionals. Les relacions diplomàtiques clàssiques, que han de seguir existint perquè són molt importants, cada vegada esgoten menys les relacions internacionals. És a dir, cada vegada des de les pròpies persones fins a una entitat esportiva, per descomptat si és econòmica, però també en el terreny de la cultura i en qualsevol àmbit, són actives d'una forma natural. Vicenç Villatoro, com a màxim dirigent de l'Institut Ramon Llull, explica que l'escriptor Jaume Cabré, per poder mantenir la seva vida creant llibres cada 6 o 7 anys del volum i qualitat que ho fa, necessita vendre a Alemanya, i això explica per què cada vegada hi ha una relació més fluïda que reforça també el paper d'aquestes organitzacions no governamentals. Per tant, això és un actiu fonamental que ha ajudat a fer moltes coses que no s'han pogut fer, però que, fins i tot en un marc en el qual es poguessin fer, s'hauria de seguir conservant i potenciant. També perquè respon a una manera d'entendre el país, una manera bastant pròpia de Catalunya, amb un pes real i amb un intent de no ofegar. Són les iniciatives que surten de la mateixa societat civil. I dins d'aquest capítol també s'hi inclou el paper que juguen els municipis. El cert és que dins d'aquest conjunt d'actors diversos que componen el teixit de gent

que és activa internacionalment els ajuntaments hi juguen un paper. Moltes vegades la marca Barcelona, com per exemple en el cas de la fira del llibre de París, ajuda a poder arribar a llocs on les inèrcies de determinades diplomàcies internacionals són més reticents que un país com Catalunya hi pugui arribar.

Seduir la Unió Europea

Com es pot seduir la Unió Europea de manera que se li faciliti el trànsit a Catalunya? Hi ha arrels profundes per tal que sigui així. No cal remuntar-se als orígens històrics de Catalunya, però sí a un fet innegable. Si es posa la vista uns quants anys enrere, sense necessitat de parafrasejar el poeta, d'alguna manera Catalunya es va agafar a Europa, primer per poder expressar i després per poder, amb totes les limitacions que es vulguin, participar d'uns certs valors, d'uns certs principis i d'uns certs sistemes polítics que eren grats. Si més no a la societat catalana, perquè el món oficial anava per altres bandes.

Per tant, d'alguna manera, mirar Europa permetia tenir una certa obertura, i cal fer un reconeixement a alguns països com França, que en altres moments de la història han estat complexos però que durant el franquisme van obrir finestres. Però no només això als catalans els servia per compartir aquest tipus de principis i valors, sinó per diferenciar-se de la resta d'Espanya. Què vol dir, això? Que la vocació i el compromís europeu de Catalunya també eren un element que permetia que el país expressés una posició singular respecte a la resta d'Espanya. La política espanyola no mirava cap a Europa. De fet, la primera reflexió sobre la necessitat imperativa, en aquest cas, que el conjunt de l'Estat s'integrés a les comunitats europees d'aleshores –el que ara és la Unió Europea– ve de la política i del món privat català. La primera traducció que es va fer dels Tractats de Roma en castellà –en català també– la va fer la Cambra de Comerç de Barcelona i hi va haver represàlies contra les persones que la van impulsar perquè era un model polític i econòmic allunyat de les essències que caracteritzaven el règim franquista més ideològic. Per tant, també ha servit per diferenciar-se del model espanyol.

Econòmicament i a nivell d'infraestructures –amb mancances que no ens són imputables a una falta de voluntat–, es podria dir que Catalunya s'ha integrat a Europa. Es pot posar com a exemple el grau d'internacionalització de les empreses del país. Si es posa la vista en el que ha passat durant aquests darrers anys de crisi econòmica tan dura, si la indústria no s'ha acabat d'ensorrar és perquè hi ha hagut una capacitat de reaccionar i s'ha crescut a nivell d'exportacions en dos dígits durant anys consecutius. Actualment la Unió Europea no és el millor mercat per a créixer i l'empresa catalana està buscant nous mercats a l'Àfrica. Per exemple: el 2013 on més van créixer les exportacions catalanes va ser a l'Àfrica occidental. És cert que es parteix de volums molt baixos, però hi ha una demostració del que hi

ha com a capacitat d'internacionalitzar un sistema econòmic quan el mercat que tu consideraves o havies considerat natural, primer es retreu i després mostra alguna reticència a adquirir els teus productes.

D'aquesta manera, com es pot seduir Europa i quin exercici cal fer per anar avançant en la integració ideal de Catalunya dins de les estructures europees? Aquesta és una pregunta que es pot barrejar amb un debat important que hi ha a nivell europeu, que és el d'aprofundir en la construcció europea. Aquí pot haver-hi una complicitat entre Unió Europea i Catalunya, i això pot ser important i positiu. L'aprofundiment en la construcció de la Unió Europea és un repte que cada vegada és més difícil perquè el nombre d'estats és creixent i a més perquè cada vegada toca més el moll de l'os de la sobirania dels estats.

Si realment es vol avançar en política exterior, en política de defensa, en política fiscal i en polítiques macroeconòmiques, al que es dirigeix és a diluir el concepte d'Estat tradicional. I en aquesta il·lusió els estats grans hi posen unes enormes reticències, una actitud que fa que el procés de construcció, en les seves darreres fases, avanci molt a poc a poc. En canvi, un país com Catalunya, que vol trobar la seva plaça i la seva posició a dins d'Europa, no farà cavall de batalla ni de la defensa, ni de la moneda, ni de la política exterior, i estarà disposada a renunciar a canvi d'assumir una presència i una capacitat en altres àmbits.

Aquest és un tema que permet albirar, no amb un optimisme il·lusori, però sí amb una certa esperança, que Europa entengui que compondre's a partir de realitats polítiques, culturals, d'identitat que no arrossequen un pes tan fort de la tradició diplomàtica i militar com d'altres els pot afavorir i fer avançar en les darreres fases d'aquest procés.

Cal considerar que les relacions diplomàtiques, quan les exerceixen els estats, sovint ho fan amb moltes hipoteques, perquè hi ha històries de relacions colonials, de conflictes més o menys oblidats, més o menys presents. En canvi, quan són nous actors els que apareixen, siguin actors privats o públics, aquestes hipoteques no existeixen i permeten, fins i tot, ser més ambiciosos amb objectius com la construcció d'un espai euromediterrani, que és de la major importància.

Bones pràctiques en «*city & diplomacy*» a Catalunya

El capítol que tanca l'anuari explica els exemples que segueixen Granollers i Igualada, dues capitals de comarca catalanes, per establir una estratègia que situï aquestes dues ciutats al món. També recull els beneficis que reben municipis, siguin de la mida que siguin, a l'hora de formar part d'institucions internacionals.

Carme Barbany defineix en el primer article les tres línies mestres del Pla de projecció exterior de l'Ajuntament de Granollers. La primera té a veure amb la salut, el medi ambient i l'esport. La segona, amb l'economia i l'empresa. L'última se centra en la cultura i l'educació. Aquest pla estratègic, incorporat dins del Pla d'Acció Municipal, serveix per posar en valor les virtuts de Granollers per tal de reforçar la seva projecció exterior.

Quina és l'estratègia que segueix Igualada per fer-se conèixer al món? L'ajuntament de la capital de l'Anoia, segons explica Àngels Chacón, ha elaborat un pla que passa per potenciar els sectors estratègics, captar fons i inversions interna-

cionals, mantenir relacions institucionals amb altres municipis europeus i participar en xarxes de ciutats. El clúster de la pell, l'àmbit de la salut, la moda i les TIC formen part d'aquest pla estratègic.

Joan Chicón és l'encarregat de l'últim article de l'anuari, on aborda les principals línies d'actuació que tenen les ciutats per trenar una estratègia diplomàtica internacional a través d'iniciatives descentralitzades. L'autor defensa que les ciutats han de reclamar la seva dimensió representativa i el seu posicionament en organitzacions i institucions internacionals. I en la mesura que es puguin aconseguir governs locals cada cop més involucrats en aquesta Diplomàcia Municipal i en els processos d'actuació que representa, es disposarà d'una autèntica oportunitat de cooperació per a tots els actors de qualsevol àmbit administratiu.

Ja sigui a través dels sectors productius més forts de cada ciutat o bé d'aquells àmbits que destaquen per sobre dels altres en cada municipi, els ens locals troben cada vegada més oportunitats de ser coneguts internacionalment de forma autònoma i, d'aquesta manera, sortir-ne beneficiats.

Carme Barbany

La projecció exterior de Granollers

Granollers és una ciutat mitjana de 60.000 habitants, capital del Vallès Oriental. Ubicada a la porta nord de la regió metropolitana, compta amb bones connexions i amb un entorn natural proper amb un alt potencial d'atractivitat. Es defineix com una ciutat oberta i connectada amb el món, amb entitats culturals i esportives molt dinàmiques, i fortes xarxes de relació amb l'exterior; una ciutat oberta, on en aquest moment viuen persones provinents de 85 països.

La ciutat compta amb un teixit industrial divers i amb un alt grau d'internacionalització, a més d'una activitat comercial de llarga tradició. Equips esportius de primer nivell i experiència en l'organització de grans esdeveniments en aquest àmbit fan de l'esport un dels actius principals de la projecció exterior de Granollers.

Va ser precisament a partir de la constatació que la ciutat compta amb actius importants en els àmbits empresarial, cultural i esportiu, amb potencialitats i experiència en l'àmbit internacional, però que no han estat desenvolupats amb totes les seves possibilitats, que es va plantejar un projecte que integrés plenament la projecció exterior en les estratègies de ciutat, des del convenciment que, en el context actual de forta globalització i interdependència, cal incidir en la projecció exterior i en la internacionalització de forma concertada amb els agents locals i la ciutadania.

Així, l'any 2014, amb el suport i acompanyament tècnic i econòmic de la Diputació de Barcelona, es va iniciar el procés d'elaboració del Pla de projecció exterior

de la ciutat, a partir d'una visió àmplia, de ciutat, i amb la participació i implicació dels agents del territori. El principal objectiu del procés d'elaboració del pla ha estat recollir les actuacions dirigides a altres poblacions, actors o institucions, més enllà dels situats en l'àmbit estrictament local i de les iniciatives promogudes des de l'administració municipal, i incloure els actius del món associatiu, empresarial, del coneixement de Granollers i de la seva àrea d'influència.

Per tant, calia elaborar un pla que permetés la promoció dels aspectes més destacats de la ciutat i del territori i, també, que el teixit local es nodrís de les experiències, les oportunitats i els recursos que poden provenir de fora; un pla que va néixer, doncs, amb la voluntat de reforçar l'acció exterior i internacional de Granollers, comptant amb la implicació de tot el municipi.

Es per això que el projecte es va treballar en el marc del pla estratègic de Granollers, per tal de garantir el treball transversal i la implicació de representants del teixit empresarial, educatiu i associatiu de la ciutat. Es va concebre com una concreció de l'estratègia de la ciutat en l'àmbit de la projecció exterior, que impulsés les actuacions de caràcter exterior i internacional per tal que tinguin un major impacte en la millora de les polítiques públiques i el desenvolupament de les prioritats locals.

En la fase de diagnòstic es van recollir les experiències i bones pràctiques de caràcter exterior i internacional i es van identificar les potencialitats del territori, així com les seves necessitats i debilitats, mitjançant l'anàlisi documental i la realització d'entrevistes específiques amb actors del territori. Aquest treball va permetre identificar els àmbits de major potencial i singularitat de Granollers, que poden fer de motor per a la projecció exterior.

A partir dels punts forts i les característiques específiques es va formular la visió que defineix la situació futura que la ciutat aspira assolir en els propers anys: «Granollers vol esdevenir una ciutat mitjana referent a Europa per la seva capacitat d'emprendre projectes d'excel·lència, ben connectada a nivell internacional i que aposta per la generació i transmissió de coneixement, com a element promotor de processos de desenvolupament que apunten al benestar futur de la població».

Per tal d'assolir aquesta visió, es va definir l'estratègia, que estableix més en detall les finalitats i els objectius. Es concreta a impulsar projectes pioners i sostenibles per al desenvolupament i la qualitat de vida de la població, posant en valor el talent i l'emprenedoria locals i generant processos de generació de coneixement amb altres ciutats i socis, tant de l'entorn territorial de Granollers com internacionals.

Els eixos i objectius de la projecció exterior

A partir de la definició de la visió i de l'estratègia, es van precisar els eixos que han de guiar la projecció de la ciutat, i que es concreten en els tres següents: salut, medi ambient i esport; economia i empresa, i cultura i educació. Per a cadascun d'ells, es

van desplegar objectius estratègics i projectes concrets per emprendre en els propers anys.

L'eix basat en la salut, el medi ambient i l'esport es basa en l'existència de serveis propis d'una gran ciutat, tant pel que fa a la salut com a l'esport i als serveis socials especialitzats, com a base sòlida per plantejar el repte estratègic d'internacionalització en aquests sectors. L'Hospital de Granollers és un punt de referència a la comarca, les infraestructures esportives són de primer nivell en moltes disciplines, juntament amb un dens teixit associatiu en el camp de l'esport i l'excel·lència en disciplines com l'handbol, el running i la natació sincronitzada, entre d'altres. Aquests factors comporten que el potencial de la ciutat en aquest eix estratègic sigui elevat.

Així mateix, a la ciutat hi ha una gran experiència en l'organització d'esdeveniments destacats de caire internacional que han contribuït al posicionament de Granollers. La ciutat va ser subseu olímpica, seu del mundial d'handbol i acull cada any la Granollers Cup o la Mitja Marató, entre altres iniciatives.

Granollers disposa també d'un entorn natural proper i d'alt potencial d'atractivitat, així com una important experiència de participació en projectes europeus, especialment des del Servei de Medi Ambient. Per tant, en aquests àmbits es van definir els següents objectius estratègics. En primer lloc, fer de Granollers un referent de la recerca aplicada a la salut i a l'esport. Tot seguit, posar en valor i promoure a nivell internacional el caràcter esportiu de la ciutat i l'excel·lència en determinats esports. I, per acabar, ser una referència internacional en medi ambient.

L'eix estratègic d'economia i empresa parteix de l'existència d'un teixit empresarial dens i sectorialment diversificat, que actua com a element dinamitzador i promotor de la projecció exterior. En relació al comerç, es pot afirmar que per a Granollers aquest sector és definitori de la ciutat i de les seves arrels i hi ha un alt grau de consens en el sentit de potenciar-lo amb una perspectiva de projecció exterior. En la mateixa línia, la situació geogràfica, les infraestructures de comunicació, els bons equipaments hotelers i les sales de reunions, amb potencial per acollir congressos, conferències i fires, són elements d'atractivitat per a noves activitats econòmiques i el turisme de negocis i de lleure.

Tanmateix, l'espai industrial disponible per a noves implantacions empresarials immediates és limitat, ja que es compta principalment amb la disponibilitat existent en les zones industrials tradicionals. Addicionalment el municipi té zones que es podrien planificar per destinar-les a ús industrial.

Val la pena evidenciar també que la ciutat es beneficia de la proximitat amb el Circuit de Barcelona-Catalunya, una de les instal·lacions esportives més modernes i innovadores del país que cada temporada acull els principals esdeveniments del motor a escala mundial.

Aquest eix d'economia i empresa es declina en els següents objectius estratègics: augmentar l'impacte del Circuit de Barcelona-Catalunya en el desenvolupament i posicionament de Granollers; millorar el grau d'atractivitat empresarial del territori a nivell internacional, i augmentar els fluxos comercials i turístics de l'exterior.

L'eix de cultura i educació recull la voluntat de la ciutat per aprofundir i desenvolupar noves iniciatives a partir d'una trajectòria consolidada en camps com la memòria històrica i la promoció d'una cultura de la pau a nivell internacional, a través d'una participació activa en xarxes internacionals de ciutats com ara Mayors for Peace, organització d'abast mundial que actualment agrupa unes 7.000 ciutats i regions de tot el món. En aquest àmbit Granollers és reconeguda pel seu lideratge en aquest àmbit i s'ha convertit en un referent en temàtiques vinculades al foment i la cultura de pau i la consolidació de la convivència entre cultures i pobles.

Sota l'eix de la cultura i l'educació també es vol posar en valor el dinamisme cultural derivat de la cartellera escènica de Granollers, dels equipaments culturals i museístics de la ciutat, així com també de la intensa activitat de les entitats. Així mateix, el patrimoni arquitectònic de la ciutat i de la comarca i l'espai Roca Umbert Fàbrica de les Arts són elements amb gran potencialitat i que seran mobilitzats per reforçar la projecció exterior de la ciutat.

Un altre element que pot contribuir als objectius del Pla de projecció exterior és la vocació de ciutat educadora, que es treballa de manera transversal i està ben consolidada a Granollers. En aquest àmbit la ciutat ha adquirit lideratge internacional, dins de la Xarxa Internacional de Ciutats Educadores. També cal destacar el dinamisme del teixit associatiu de la ciutat i la implicació de la societat civil en esdeveniments de caire cívic, cultural i educatiu. També s'ha identificat l'oportunitat d'aprofitar les sinergies que es poden crear a partir de la població novvinguda de Granollers i de la seva població que viu a l'estranger, així com els projectes de cooperació al desenvolupament impulsats pel consistori i la societat civil del municipi.

Aquest eix es declina, en primer lloc, a través de la potenciació de la ciutat com a centre d'iniciatives culturals d'àmbit internacional. A banda, l'estratègia passa per reforçar l'oferta educativa vinculada a la internacionalització i consolidar el posicionament exterior i internacional de Granollers com a ciutat constructora de pau. L'eix cultural i educatiu del Pla també es basa en reforçar el posicionament internacional de Granollers com a ciutat educadora i en estimular l'obertura de la ciutadania cap a l'exterior i cap als temes internacionals.

El desplegament del Pla

El Pla també contempla el seguiment i l'avaluació de les accions identificades i planteja possibles vies de finançament, fent èmfasi en la necessitat de desenvolupar una estratègia activa per a la participació en projectes de la Unió Europea. El Pla va ser

aprovat pel consistori el mes de novembre del 2013 i immediatament incorporat al Pla d'Actuació Municipal. Des de l'Ajuntament, a través del Pla estratègic, se n'assumeix la dinamització i coordinació. Tal com s'ha fet en la fase d'elaboració, per a la seva implementació es crearan espais de treball en els quals conflueixin els diferents agents locals, societat civil i ciutadania, ja que es requerirà forçosament la concertació amb els diferents actors.

Àngels Chacón

L'estratègia d'internacionalització d'Igualada

Si bé el conegut *think global, act local* ha estat un punt de partida a l'hora de definir moltes de les actuacions d'empreses i administracions, des del govern de la ciutat d'Igualada s'ha entès com a necessari evolucionar i fer un pas més reforçant l'actuació internacional: cal actuar a nivell local però també a nivell internacional.

En el complex context global socioeconòmic, a més de «posar Igualada al mapa» potenciant els sectors estratègics de la ciutat –pell, tèxtil, l'àmbit de les TIC i la salut–, el fet d'establir aliances amb socis internacionals i identificar bones pràctiques d'altres administracions possibilita l'aplicació de millores locals en diferents àmbits.

Així doncs, la internacionalització de la ciutat cerca fer créixer el seu teixit econòmic però també la captació d'inversions i fons europeus, traçar aliances estratègiques, reforçar la cooperació internacional i promoure la sensibilització internacional de la ciutadania. Una aposta clara d'aquesta voluntat ha estat la creació d'una regidoria específica d'internacionalització en l'estructura de govern municipal.

En aquest sentit cal destacar el suport rebut per la Diputació de Barcelona i, en concret, la Direcció de Relacions Internacionals. El seu suport tècnic i institucional ha estat determinant en l'elaboració del Pla de projecció exterior i cooperació al desenvolupament de la ciutat d'Igualada. Tal com recull el Pla, la visió d'Igualada en l'àmbit de projecció exterior i la cooperació es configura a partir de la seva vocació de ser present a nivell internacional donant suport al desplegament de totes les seves potencialitats en els diferents camps d'actuació de la ciutat per tal que tot el

procés reverteixi en un augment de la qualitat de vida dels ciutadans a partir d'un creixement econòmic sostenible, intel·ligent i integrador en el marc de l'Estratègia Europea 2020.

Per evitar que el Pla de projecció exterior i cooperació sigui un simple document marc, a les prioritats estratègiques, els objectius i les accions per dur a terme també s'hi han incorporat els instruments necessaris –indicadors, fonamentalment– per fer-ne el corresponent seguiment i avaluació posteriors.

Un pla amb quatre eixos

La primera part de l'estratègia passa pel foment de sectors estratègics. Són els sectors econòmics on el foment de la innovació, la recerca, el coneixement i la internacionalització integrats en cadascun d'ells han permès identificar-los qualitativament com a especialitats del territori.

Aquí s'hi pot trobar l'Igualada Leather Cluster Barcelona, centrat en la pell, que inclou des d'estudis d'Enginyeria al Campus Universitari de la ciutat, la Càtedra A3 in Leather Innovation, el Museu de la Pell i Cal Granotes i el cicle formatiu en Artesania del Cuir de l'Escola Gaspar Camps fins al gremi de Blanquers d'Igualada. L'Anoia punt de moda, amb Fitext, Fagepi, la planta de Prototipatge i la Fira BS-TIM també s'enquadren en la promoció de punts estratègics.

L'àmbit de la salut és una part clau del Pla a través del 4D Health, un centre d'innovació en la seguretat del pacient i estudis del Grau d'Infermeria de la Universitat de Lleida al Campus Universitari d'Igualada. L'últim sector estratègic és el de les TIC, ramificat en tres parts: el TIC Anoia, el Centre Formatiu Milà i Fontanals i el Centre Ignius d'innovació en fabricació digital. A banda dels sectors productius, hi ha esdeveniments amb un caràcter marcadament internacional com l'*European Baloon Festival*.

La captació de fons i inversions internacionals també han format part de l'estratègia exterior. El fons FEDER ha ajudat a la construcció i rehabilitació d'espais com l'Adoberia Bella –seu de l'Igualada Leather Cluster Barcelona– i el centre 4D Health a l'antic Hospital d'Igualada. El nou parc d'innovació de la Pell i la Marroquineria cerca la instal·lació d'empreses vinculades al sector de la pell.

Les relacions institucionals i la cooperació internacional, a més dels agermanaments amb les ciutats de Lecco, Guimarães i Aksakovo, es basen en la participació de la ciutat en diferents programes de cooperació internacional. Una mostra d'aquesta cooperació és el programa que actualment es desenvolupa amb la ciutat marroquina de Fes per tal de fomentar algunes de les pràctiques aplicades pels adobers igualadins en temes de sostenibilitat mediambiental i depuració d'aigües.

Igualada també ha participat en xarxes de ciutats. El primer exemple és l'Urbact II, on la capital de l'Anoia va liderar el projecte 4D Cities en innovació en salut amb

les ciutats de Leeds, Eindhoven, Jena, Novara, Baia Sprie, Plunge i Tartu. En el marc de l'Urbact III, Igualada lidera el projecte Retailink sobre les estratègies comercials innovadores en ciutats mitjanes. Els socis d'aquest projecte són: Basingstoke (UK), Fermo (Itàlia), Bistrita (Romania), Sibenik (Croàcia), Liberec (República Txeca), Hengelo (Holanda), Pecs (Hongria), Hoogeveen (Holanda) i Romans (França).

Igualada, a banda, és membre de la Xarxa Europea de Col·lectivitats Tèxtils i properament exercirà la vicepresidència rellevant la ciutat de Mataró.

Aquests són alguns dels exemples dels diferents àmbits en què la ciutat d'Igualada està actuant a nivell internacional, una mostra de les accions que es duen a terme des de l'anterior legislatura aplicant en moltes ocasions el treball transversal entre regidories.

La creació de la regidoria d'Internacional fa visible la clara aposta de l'equip de govern presidit per l'alcalde Marc Castells per tal que Igualada actuï a nivell local però sense oblidar que molts dels elements i condicionants de les nostres polítiques i estratègies van vinculades a un entorn global en constant evolució.

Joan Chicón

Ens locals i diplomàcia municipal

L'activitat de les ciutats en l'escena internacional és cada vegada més un fet i, al mateix temps, una necessitat. Això és així si es pren com a definició àmplia el concepte de *diplomàcia municipal* de la manera que el va definir Rogier Van de Pluijm: «Tota acció internacional dels governs locals, és a dir, les relacions amb altres governs locals o organismes i institucions amb participacions en l'arena internacional».

Dins d'aquest àmbit, s'obren una sèrie d'accions que les ciutats poden incorporar i que un cop treballades donen uns rendiments importants per al posicionament no tan sols del seu nom –visibilitat–, sinó també de la seva presència territorial en el si d'aquesta escena internacional.

Pel que fa a les línies d'actuació principals, s'hi poden trobar des de grups de pressió –lobbies–, participacions en organismes internacionals i vinculacions amb institucions de cooperació internacional, relacions amb representació estrangera, participacions actives en projectes o fins i tot treballs de mediació i exercitació d'influències en processos territorials i de relació amb la mateixa ciutadania. En definitiva: els governs locals poden adoptar, en les seves relacions de diplomàcia municipal, diferents formes similars a aquelles que els mateixos estats adopten en matèria de diplomàcia internacional. Aquestes iniciatives descentralitzades, que alhora constitueixen la política exterior de les ciutats, són les que en depenen directament.

Els reptes de la descentralització

En una època en què la globalització ha reconfigurat les relacions internacionals i en què les ciutats afronten nous desafiaments en la seva mateixa política interna, la realitat internacional pren major rellevància i importància en la seva gestió. Això és així sobretot a través de les eines que cada cop més tenen a l'abast els governs locals, com són l'augment de la seva autonomia i del mateix principi de subsidiarietat, emparat en el nou Tractat de Lisboa.

Aquesta creixent autonomia és la que permet treballar en la recerca de solucions a les necessitats i els requeriments del desenvolupament dels governs locals. La nova situació no implica una atomització del poder del mateix Estat, sinó una major potestat en la gestió de coordinació dels recursos de manera que a l'hora de satisfer les necessitats ciutadanes i enfrontar-se als problemes es guanya en eficàcia i eficiència.

La mateixa descentralització passa per tenir en compte els governs locals com a entitats actives en la definició i el disseny de les polítiques públiques en aquest i també en altres àmbits d'actuació, on posteriorment recaigui la normativa que cal aplicar. D'aquesta manera, l'aspecte internacional de les ciutats –la diplomàcia municipal– es converteix en una nova eina i un nou desafiament en el posicionament i en les funcions de les ciutats.

Obstacles que cal superar

Evidentment, aquest procés compta amb obstacles que cal anar superant, com poden ser aquells referits als recursos, a la conscienciació respecte de les relacions internacionals entre les noves funcions dels municipis, i la visibilitat dels beneficis inherents que aquest desenvolupament pot comportar. Existeix també tot allò relacionat amb la carència de la difusió i importància donada a aquests temes per part de molts formadors d'opinió. El fet de situar-se en alguns nivells d'actuació, reservats a algunes de les velles estructures, també sol ser un obstacle. Per què? A vegades no es veu amb bons ulls la delegació de funcions i accions que fins ara havien estat restringides.

Malgrat tot això, el camí està obert. Aquest grau de conscienciació es fa cada vegada més palès sense comptar amb algunes de les raons que encoratgen aquest arrelament de la diplomàcia municipal en les funcions dels governs locals, com són el fet de poder servir i defensar arreu els interessos del municipi i de retruc de la ciutadania, la capacitat de poder actuar de manera activa conjuntament des de les ciutats i altres institucions en aquells àmbits als quals abans els ens locals eren relegats. Sense deixar de banda, això sí, les raons d'actuar entre ciutats i territoris des de projectes d'afectació comuna, ja siguin transfronterers o territorials.

En definitiva, les ciutats han de reclamar la seva dimensió representativa i el seu posicionament en organitzacions i institucions internacionals. I, al mateix temps, en la mesura que es puguin aconseguir governs locals cada cop més involucrats en aquesta diplomàcia municipal i en els processos d'actuació que representa, es disposarà d'una autèntica oportunitat de cooperació per a tots els actors de qualsevol àmbit administratiu.

Entre les bones pràctiques que es poden tenir en compte des d'aquest nivell de l'administració s'hi troben la participació en xarxes de tot tipus, ja siguin institucionals o temàtiques, que ajuden al posicionament, al debat i, en definitiva, a la previsió de gestió de les diferents polítiques públiques que s'han de dur a terme als territoris. També es poden enquadrar entre les bones pràctiques les iniciatives relacionades amb la participació en projectes de tota mena i a tots els nivells, des d'interns fins a europeus i internacionals, així com també la possible delegació a les ciutats de representacions en aquells espais d'organitzacions internacionals que fins ara han pogut tenir un ressò més ampli només per a estaments de caràcter superior.

Conclusions

1. L'enfortiment del poder local en l'àmbit mundial és un fet contrastable i s'imposa com una realitat sobre el dret internacional, que encara no s'atreveix a concedir-li l'estatus d'actor diplomàtic. Hi ha un aspecte que queda clar: ni els actors tradicionals poden desenvolupar la seva política exterior sense comptar amb les ciutats, ni les ciutats poden atendre les seves obligacions locals en matèries com el benestar o el desenvolupament urbà sense la col·laboració internacional. Les urbs concentren el 52 % de la població mundial i el seu poder i la seva influència global van augmentant gradualment per dos motius. El primer, l'efectivitat en l'aplicació de polítiques globals. El segon, la capacitat de representar els interessos dels ciutadans.

2. La diplomàcia de les ciutats planteja un problema de reconeixement internacional que s'està solucionant per la via dels fets. De la mateixa manera que passa amb els actors polítics no estatals, la participació local en l'acció internacional fa que les

urbs tinguin veu però no vot, malgrat que s'admeten com a interlocutores vàlides en tots els aspectes sobre els quals tenen incidència directa: defensa del medi ambient, cohesió social i gestió cultural. Els actors polítics han d'entendre que l'exercici de poder és compartit. La condició per a l'èxit de les ciutats com a actors internacionals passa per la definició d'un concepte estratègic, la capacitat de mobilització de recursos públics i privats i la seva participació activa en xarxes d'abast supranacional o global.

3. La interdependència internacional fa que les polítiques ja no puguin ser només sectorials i jeràrquiques, sinó que passen a ser integrades i multinivell. Precisament, el terme *governança multinivell* (GMN) explica aquest procés, perquè reflecteix la complexitat institucional europea, en què interactuen diferents nivells territorials, amb la participació d'actors públics i privats, a través de xarxes i estructures de partenariat relacionades amb polítiques supranacionals. La GMN, per tant, engloba simultàniament diferents relacions: centre-perifèria, estatal-internacional i públic-privat.

4. La diplomàcia digital, per descomptat, no és l'única fórmula diplomàtica que ha existit al llarg de la història. La diplomàcia tradicional, que es podria resumir com aquella de tractat i d'ambaixada, segueix vigent, però ha presenciat com la pràctica diplomàtica ha eixamplat el seu perímetre i s'ha expandit cap a noves fórmules i nous actors. Existeix una presència cada cop més gran d'actors no governamentals, opinadors i prescriptors socials que propicien la diplomàcia pública. Què vol dir això? Que les relacions ja no es donen estrictament entre diplomàtic i diplomàtic, sinó entre diplomàtic i ciutadania i societat civil del país de destí. Si a tot plegat s'hi apliquen les noves tecnologies de la informació i de la comunicació, s'hi troba la diplomàcia digital. Els països petits que no tenen un posicionament fort poden guanyar influència internacional gràcies a un bon posicionament digital. Els algorismes de Google decideixen què és rellevant i, per tant, també són un actor de mediació.

5. El diplomàtic, ara, ha de ser un diplomàtic digital. Això vol dir que ha de ser un comunicador i, per tant, ha de ser conscient que necessita una estratègia de llarg abast. El professional de les relacions internacionals, cada cop més, ha de tendir a deixar de banda la burocràcia per tenir més en compte l'adhocràcia —terme desenvolupat per Alvin Toffler—, que és una fórmula d'organització interna més creativa, espontània, oberta i en xarxa que no suposa una finalitat en si mateixa. En l'acció diplomàtica actual és possible trencar la jerarquia centralitzada: després de les xarxes socials, la diplomàcia ja no pot ser igual que la dels segles anteriors. La tuitplomàcia,

de fet, pot donar molta més capacitat d'influència en les relacions internacionals, malgrat les limitacions existents.

6. El model diplomàtic de la Catalunya estat ha de tendir a evitar la duplicació de mecanismes i ha de partir de la base d'un desplegament equilibrat. Tot i acceptar la diplomàcia presencial en llocs estratègics, caldria deixar de banda partides pressupostàries destinades a aquest àmbit que siguin especialment elevades. Caldrà apostar per un desplegament dins d'una estratègia presencial tradicional, però amb una fórmula en què l'acreditació múltiple i l'estructura de hubs diplomàtics tinguin un paper clau. Serà fonamental trobar un equilibri entre les noves i les velles formes de diplomàcia que tinguin més a veure amb el tarannà del país. Barcelona i tot el que es refereixi a la marca que envolta la capital catalana han d'ajudar a projectar la diplomàcia pública a tots els nivells.

7. Alemanya, el Quebec i Flandes són tres exemples interessants per emmirallar-s'hi. El primer dels països citats és referent en diplomàcia cultural. La cultura, de fet, té un gran impacte en la imatge i en l'atractiu d'un estat, d'una nació o d'una regió, perquè transmet missatges, valors i idees, i ofereix la possibilitat d'intercanviar-los. Això és el que fa que sigui clau en la diplomàcia pública. El públic objectiu de la diplomàcia cultural és el grup de joves urbans amb formació, perquè són generadors d'opinió i persones amb capacitat de decisió política, econòmica i social. A Alemanya, de fet, hi ha gairebé tres centenars d'institucions que s'encarreguen d'una part de les tasques relacionades amb la política cultural i educativa exterior. Si s'hi afegixen els agermanaments de ciutats i representacions a l'estranger dels estats federals alemanys, s'arriba fàcilment als 1.000 agents.

8. Les altres dues nacions, Quebec i Flandes, suposen un exemple perquè no tenen un estat. La regió belga té una nodrida representació en organismes internacionals gràcies al caràcter realment federal de la constitució, i sota el mandat de Geert Bourgeois va dur a terme una sèrie d'iniciatives —mitjans de comunicació, creació d'organismes, un canvi heràldic en l'escut de Flandes i reunions amb la comunitat internacional— que van permetre impulsar-la cap a l'exterior. El cas de la regió francòfona del Canadà és especialment paradigmàtic. Fa més de quaranta anys que desenvolupa una actuació ambiciosa a través d'una xarxa de delegacions i d'oficines que inclouen 28 representacions en 16 països. El Quebec també fa servir la diplomàcia cultural per projectar-se i també s'ha volgut associar a projectes basats en la solidaritat. La diplomàcia pública quebequesa, en resum, és el producte de la interacció entre la societat civil i les estructures polítiques.

9. Els municipis catalans, cada vegada més, s'estan espavilant per vendre els seus punts forts a l'exterior. Igualada i Granollers són els dos exemples que apareixen en aquest recull, i també és destacable la feina de la Diputació de Barcelona a l'hora d'oferir-se com a paraigua de les actuacions internacionals dels ens locals. Les administracions locals i regionals consideren cada vegada més les relacions i l'acció exterior com un mitjà per atreure noves oportunitats i treballar envers la construcció de territoris més atractius, inclusivament i sostenibles. La necessitat d'una major eficàcia i eficiència en la utilització de recursos i la recerca d'impactes reals de l'acció internacional en els territoris impliquen que l'acció exterior ha de plantejar-se de forma estratègica, amb una veritable política pública que permeti superar una visió basada en projectes individuals.

10. La cultura catalana i les seves empreses són dos puntals en l'acció exterior del país. En aquest recull s'explica el cas de l'Institut Ramon Llull i de PIMEC, però n'existeixen més exemples. El valor diplomàtic de la projecció exterior ha servit per vitalitzar la pròpia cultura, però també ha comportat valors de tipus econòmic i polític. Una cultura, de fet, no pot sobreviure amb capacitat d'interpretar el present si no està airejada i si no té relacions amb altres cultures. La diplomàcia cultural catalana ha de tenir clar que el que s'està demanant no és posar Catalunya al mapa, sinó pensar la Catalunya que té lloc al mapa. En el cas de les empreses, l'arc euromediterrani suposa un factor clau per al progrés, perquè és el primer client i el primer proveïdor de productes catalans.

Curriculum dels autors

Josep Lluís Alay

Comissionat de Relacions Internacionals de la Diputació de Barcelona des del setembre de 2015. Doctor en física per la Universitat de Barcelona i llicenciat en física i en filologia semítica per la mateixa Universitat, va ser premi extraordinari de doctorat de física i Premi Nacional de Llicenciatura de Filologia. Ha estat professor convidat a la Universitat d'Hiroshima (Japó). Actualment és professor associat d'història a la Universitat de Barcelona. Ha participat en diversos projectes de recerca internacionals en els camps de la física, la història i la filologia. Ha publicat diversos llibres i articles sobre la història, les llengües, les escriptures i les literatures d'Àsia.

Jordi Bacaria

Director del CIDOB. Llicenciat en ciències econòmiques (1975) i doctor en la mateixa disciplina (1981) per la Universitat Autònoma de Barcelona, ha desenvol-

lupat diverses responsabilitats a la UAB: ha estat degà de la Facultat de Ciències Econòmiques (actual Facultat d'Economia i Empresa), director de l'Institut Universitari d'Estudis Europeus i coordinador del Programa de doctorat en relacions internacionals i integració europea. Actualment és codirector de l'Institut d'Estudis de la Integració Europea a Mèxic, editor de la revista *Foreign Affairs Latinoamerica*, membre de FEMISE (xarxa euromediterrània d'instituts d'anàlisi socioeconòmic) i expert en les comissions d'acreditació de professorat i de verificació de plans d'estudi de l'ANECA. També és autor de diverses publicacions sobre integració econòmica, Amèrica Llatina, economia de la Mediterrània, institucions monetàries i elecció pública.

Carme Barbany

Assessora i coordinadora de l'Àrea de Processos Estratègics i Comunicació de l'Ajuntament de Granollers. Llicenciada en geografia i història (Universitat de Barcelona) i màster en direcció de comunicació (IDEC-Universitat Pompeu Fabra). Treballa a l'Ajuntament de Granollers des de 2007 en l'àmbit dels projectes estratègics, les xarxes de ciutats i la diplomàcia municipal, la comunicació, la memòria històrica i la cultura de pau, entre d'altres.

Àngels Chacón

Primera tinent d'alcalde de l'Ajuntament d'Igualada i regidora de Dinamització Econòmica, Coneixement i Interior. Llicenciada en dret per la Universitat de Barcelona com a especialista en comerç internacional, durant la major part de la seva trajectòria professional ha estat directora d'exportació en empreses del sector industrial. De 2008 a 2010 va ser gerent de la UEA (Unió Empresarial de l'Anoia) i des de l'any 2009 és directora del projecte d'innovació en salut 4D Health. Des del maig de 2011 és tinent d'alcalde de Dinamització Econòmica de l'Ajuntament d'Igualada.

Joan Chicón

Cap de l'Oficina d'Afers Europeus i Internacionals de l'Ajuntament de Terrassa des de l'any 2003. És llicenciat en història contemporània per la Universitat de Barcelona i màster en gestió i administració pública per la UAB, UPF i ESADE. Diplomàtic en Unió Europea pel Ministeri d'Afers Exteriors i el Patronat Català Pro Europa, i postgrau en govern local per la Universitat de Barcelona i l'Institut de Ciències Polítiques.

Ronald Grätz

Secretari general de l'Institut de Relacions Culturals Exteriors alemany. Nascut a Sao Paulo l'any 1958, té estudis en llengua i literatura alemanya, teologia i filosofia.

Al llarg de la seva carrera ha treballat a la delegació barcelonina del Goethe Institut, una entitat de la qual també ha format part a Moscou i a Portugal, en aquest últim cas com a director.

Teresa La Porte

Professora titular de comunicació internacional de la Universitat de Navarra. És experta en estratègies de diplomàcia pública, anàlisi d'informació internacional i cobertura de conflictes. Actualment és investigadora principal del projecte Un nou model de comunicació per a institucions, finançat pel govern espanyol, i col·labora en el projecte Fronteres i globalització de l'Institut de Cultura i Societat de la Universitat de Navarra.

Joaquim Llimona

President de la Comissió Internacional de PIMEC. El maig de 2014 va ser nomenat comissionat de Relacions Internacionals i Cooperació de l'Ajuntament de Barcelona, on ja havia ocupat la direcció del mateix àmbit. Llimona s'ha responsabilitzat de càrrecs al Govern, com és el cas de la direcció general i la secretaria general de Relacions Exteriors. Entre 2006 i 2010 va ser president del Consell Català del Moviment Europeu.

Manuel Manonelles

Director general d'Afers Multilaterals i Europeus de la Generalitat de Catalunya. Llicenciat en ciències polítiques i de l'administració, té un màster en drets humans i des de 2013 és professor associat del grau de relacions internacionals de la Universitat Ramon Llull (URL). Entre 2009 i 2014 va ser director del Fòrum Mundial de Xarxes de la Societat Civil, i entre 2005 i aquest any, ha dirigit l'oficina de la Fundació Cultura de Pau a Barcelona, i també ha estat col·laborador i assessor a les Nacions Unides (ONU) i observador internacional per a l'Organització per a la Seguretat i la Cooperació a Europa (OSCE).

Oriol March

Periodista. Treballa a la Secció de Política del diari ARA, on s'encarrega de la informació relacionada amb el Govern i amb Convergència. Llicenciat l'any 2010 a la Facultat de Comunicació Blanquerna de la Universitat Ramon Llull (URL), anteriorment va passar per la revista *El Temps*, per la Secció d'Economia de La Vanguardia i per la delegació catalana d'*Expansión*. És autor dels llibres *Què pensa Josep Maria Vila d'Abadal* (Dèria, 2012) i *Per què sí a la independència?*, una conversa entre Muriel Casals i Carme Forcadell (Deu i Onze, 2013).

Francesc Morata

Va ser catedràtic de ciència política de la Universitat Autònoma de Barcelona. Va morir el juny de 2014. Ostentava la càtedra Jean Monnet en integració i política europea des de 2005. Llicenciat en ciències econòmiques per la UAB i en dret per la Universitat de Barcelona (UB), es va doctorar l'any 1986 en ciències jurídiques a l'Institut Universitari Europeu de Florència. El seu camp d'investigació va ser la integració europea i especialment la governança multinivell a la Unió Europea (UE), la integració de polítiques ambientals o la participació de les comunitats autònomes a la UE.

Martí Petit

Doctor en ciències de la comunicació i llicenciat en filosofia i ciències de l'educació. És expert en formes de diplomàcia. Ha ampliat estudis a la Universitat Catòlica de Lovaina (Bèlgica), a la Universitat de la Sorbona (París), a la Universitat de Cambridge i a la London School of Economics. És membre dels *think tanks* TT30 –del Club de Roma– i U40, de la Comissió Alemanya de la Unesco.

Dirk Rochtus

Doctor i professor a la Universitat de Leuven. Va formar part del Consell d'Afers Estrangers flamenc i va ser sotscaip de gabinet de Geert Bourgeois, ministre president de Flandes des de 2014 i que entre 2004 i 2008 va ser l'encarregat de pilotar el ministeri d'Afers Estrangers de la regió.

Mònica Sabata

Presidenta de la Federació Catalana d'Organitzacions Catalanes Internacionalment Reconegudes des de 2008 i directora executiva de la càtedra Josep Termes de lideratge, ciutadania i identitats de la Universitat de Barcelona, la qual forma part del Parc de les Humanitats i les Ciències Socials de la mateixa institució. És llicenciada en psicologia. En l'actualitat treballa en diversos projectes vinculats a les relacions internacionals i l'emprenedoria i col·labora habitualment amb diferents mitjans de comunicació. Forma part del Consell de l'Associacionisme i el Voluntariat i de la Junta de Govern de l'Institut Català Internacional de la Pau (ICIP).

Josep Sort

Professor de la Facultat de Comunicació Blanquerna de la Universitat Ramon Llull (URL) des del curs 1995/96, i també forma part de l'equip docent de la Facultat de Psicologia, Ciències de l'Educació i de l'Esport Blanquerna de la mateixa URL des del curs 2003/2004. Consultor de la UNED, també té experiència com a professor

durant tres cursos a la Universitat Autònoma de Barcelona (UAB) i a la Universitat Oberta de Catalunya (UOC). Entre els anys 1991 i 1992 es va formar a la Universitat del Quebec, a Montreal.

Eduard Vallory

Polítòleg, periodista i gestor català, especialitzat en educació. És doctor en ciències polítiques i socials per la Universitat Pompeu Fabra (UPF), màster en ciències socials per la Universitat de Chicago, diplomant en alta direcció d'empreses per l'IESE, llicenciat en filosofia per la Universitat de Barcelona (UB) i en periodisme per la UPF. És president del Centre Unesco de Catalunya, membre del Consell Assessor de la Fundació Catalunya Europa, que presideix Pasqual Maragall, i del Consell Consultiu de la Universitat de Vic.

Vicenç Villatoro

Periodista i escriptor. Actualment dirigeix el Centre de Cultura Contemporània de Barcelona (CCCB). La seva experiència institucional, a banda de presidir l'Institut Ramon Llull entre 2011 i 2013, ha passat per càrrecs com el de director general de Promoció Cultural de la Generalitat, director cultural de la Fundació Enciclopèdia Catalana i director general de la Corporació Catalana de Ràdio i Televisió (CCRTV). Entre 1999 i 2002 va ser diputat de CiU al Parlament, i entre 2004 i 2008 va presidir la Fundació Ramon Trias Fargas.

F · O · C · I · R

FEDERACIÓ
D'ORGANITZACIONS
CATALANES
INTERNACIONALMENT
RECONEGUDES

Amb el suport de

**Diputació
Barcelona**

Generalitat de Catalunya
Departament de la Presidència
**Secretaria d'Afers Exteriors
i de la Unió Europea**

